

XXIV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

ПЪРВА РЕДОВНА СЕСИЯ

Стенографски дневникъ

НА

35. заседание

Срѣда, 4 януарий 1939 г.

(Открито въ 15 ч. и 30 м.)

Председателствували председателятъ Стойчо Мошановъ и подпредседателятъ Георги Марковъ
Секретари: Д. Марчевъ и С. Поповъ

СЪДЪРЖАНИЕ:

Съобщения:

Отпуски	689
Законопроекти	689
Питане	689

По дневния редъ:

Бюджетопроекти: за разходитѣ презъ 1939 б. г. по Министерството на вътрешнитѣ работи и народното здраве.	689
а) администрация и полиция. (Продължение разискванията и приемане)	689

Говорили: докл. Г. Кръстевъ	689
М-ръ Н. Недевъ	693
П. Стайновъ	697
Х. Мирски	698
Г. Василъ	699
П. Стояновъ	699

б) Главна дирекция на народното здраве (До-кладване и разискване)	703
Говорили: Д-ръ П. Яламовъ	703
Д-ръ Б. Даскаловъ	710

Дневенъ редъ за следващото заседание	715
--	-----

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) Присѣдствуватъ нуждниятъ брой народни представители. Отварямъ заседанието.

(Отсѣдствуватъ народнитѣ представители: Александъръ Симовъ, Борисъ Мончевъ, Василь Мандаровъ, Владимиръ Рашевъ, Георги Говедаровъ, Георги Чалбуровъ, Динко Теневъ, Жико Струнджевъ, Илия Славковъ, Илия Радевъ, Д-ръ Найдень Найденовъ, Д-ръ Никола Дуровъ, Никола Пановъ, Стойно Славовъ и Христо Василевъ)

Бюрото е разрешило отпуски на следнитѣ народни представители:

- на г-нь д-ръ Никола Дуровъ по болестъ — 1 день, за 4 г. м.;
- на г-нь Иванъ Златаровъ, по домашни причини — 5 дни, отъ 11 до 15 януарий;
- на г-нь д-ръ Найдень Найденовъ, по домашни причини — 1 день, за 4 януарий.

Постѣпили сѣ следнитѣ частни законодателни предложения, подписани отъ нужното число народни представители:

1. Законопроектъ за допълнение на чл. 73 и измѣнение на чл. 78 отъ закона за пенситѣ за изслужено време.

Ще се напечата и раздаде.

2. Законопроектъ за полагане на клетва отъ министритѣ.

Ще се напечата и раздаде.

3. Законопроектъ за отмиѣняване на наредбата-законъ за отмиѣнение на наредбата-законъ за въвеждане на измѣнение въ административно-териториалното дѣлене на царството, установено съ царски указъ № 179 отъ 19 май 1934 г.

Ще се напечата и раздаде.

Постѣпило е питане отъ плѣвненския народенъ представителъ г-нь Йорданъ Русевъ до г-нь министра на вътрешнитѣ работи, съ което пита защо комисията при Вътрешното министерство за отцепване на села отъ съставни общини не е отцепила с. Згалево отъ община Пордимъ, с. Пелишатъ отъ община Вълчи-трънъ и с. Дръновъ отъ община Владия.

Ще се съобща на г-нь министра, за да отговори.

Пристъпваме къмъ точка първа отъ дневния редъ:

първо четене законопроекта за данъчнитѣ облекчения.

Г-нь министре на финанситѣ! Имате ли нѣщо противъ да пристѣпимъ къмъ точка втора — бюджетопоекта на Министерството на вътрешнитѣ работи, защото по този законопроектъ за данъчнитѣ облекчения сѣ зачислаи нѣколко оратори?

Министъръ Добри Божиловъ: Нѣмамъ нищо противъ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Г-да народни представители! Моля ви да се съгласите да пристѣпимъ къмъ точка втора отъ дневния редъ:

ДОКЛАДЪ НА БЮДЖЕТАРНАТА КОМИСИЯ ПО БЮДЖЕТОПРОЕКТИТѢ ЗА РАЗХОДИТѢ ЗА 1939 БЮДЖЕТНА ГОДИНА НА: МИНИСТЕРСТВОТО НА ВЪТРЕШНИТѢ РАБОТИ И НАРОДНОТО ЗДРАВЕ: А) АДМИНИСТРАЦИЯ И ПОЛИЦИЯ — ПРОДЪЛЖЕНИЕ РАЗИСКВАНИЯТА.

Които сѣ съгласни, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Има думата г-нь докладчикътъ, за да довърши речта си.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: Г-да народни представители! Азъ имамъ вече случай, макаръ и много накратко, да очертая предъ васъ правната физиономия на института „администрация и полиция“, като отдѣлъ отъ Министерството на вътрешнитѣ работи и народното здраве. Въ времето, съ което разполагамъ, азъ поставихъ на вашето внимание и онѣзи задачи, които тежатъ на този институтъ да изпълнява. Съ това азъ считамъ, че приключихъ съ въпроситѣ, които сѣ абсолютно безспорни и поставихъ за себе си онази база, отъ която ще изхождамъ въ по-нататѣшнитѣ сѣждения, които ще имамъ честта да развия предъ васъ.

Въ реда на мислитѣ, които бѣхъ започналъ вчера, ще следва да сподѣля съ васъ убеждението си за начина, по който тѣзи задачи, така очертани вчера, сѣ изпълнени отъ администрацията и полицията; дали тѣ, тѣй както сѣ очертани отъ съответнитѣ закони у насъ, сѣ точно и добросъвестно изпълнени или не; дали тѣзи задачи сѣ изпълнени отъ администрацията и полицията въ съгласие съ законитѣ, или при тѣхното изпълнение органитѣ на този институтъ сѣ направили нѣкое отклонение, което очевидно е засегнало престижа на нашето управление изобщо.

Въпросът, дали българските граждани, при упражнението на правата и задълженията, които администрацията и полицията има, са били обект на достатъчно грижи и внимание, беше сложен от г-да народните представители от тази трибуна и на него очевидно аз, като докладчик, ще трябва да дам един отговор.

Безспорно, обясним е интересът, който народното представителство проявява към действията на този институт, на който тежи, преди всичко, задачата да бди за спокойствието и сигурността на българските граждани, да охранява тяхния имот, живот и чест и по този начин да слага върху цялата своя дейност отпечатък на едни грижи, отпечатък на една положителна дейност, а не отпечатък на една отрицателна дейност, която очевидно ще засегне престижа му и ще отвори вратите на произвола в нашата страна.

Г-да народни представители! Аз ще отговоря на въпросите, които се поставиха, в рамките на онези критики, които се направиха по бюджета, без да излизам от тези рамки, защото считам, че това право не ми принадлежи.

Критиката бѣ сведена главно до два пункта: първо, че в нашата страна продължава да се шири едно чувство на несигурност, резултат на действията на администрацията и полицията, резултат на онези политики, които се провеждат чрез Вътрешното министерство; и, второ, че по време на изборите е имало терор и българските граждани не са били оставени свободно да кажат своята дума и свободно да изберат своите представители в Народното събрание. Посочи се на един факт, който се подчерта не от един от г-да народните представители, а именно, че през този период от време — през изборната борба, през време на изборите и дори след тях — някои български граждани са били интернирани.

Георги Лазаров: Кметовете интернираха.

Докладчик Гето Кръстев: Г-да народни представители! Аз не съм тук, за да отричам очевидните факти, но аз имам дълг и правото да дам известни обяснения по тях. Когато критиката, която се прави, ни се поднася в общи изрази, аз имам правото да сложа на вашето внимание този начин на критика и да го квалифицирам като не най-сполучлив, защото аз не видях дори отделни факти да бъдат генерализирани, да бъдат обобщени и да доведат до тези заключения, които се манифестираха тук от тази трибуна. Ще остане единственият факт за интерниранията, за който аз казах, че нямам нито волята, нито желанието да го отричам, но по който аз ще трябва да дам едно малко обяснение.

Не може да се спори, г-да народни представители, върху този факт, както не може да се спори и върху обстоятелството, че той включва в себе си някакво удовлетвление за онези, които са интернирани. Аз вървам в онези мъжа, която тук ораторите манифестираха в момента, когато говориха за тези интернирания. Аз вървам, че те искрено са се пропикнали от онова състояние на неудобство и на страдание, бих казал, които изпитват онези, които са интернирани. Но, г-да народни представители, нека тези господа да знаят още, че понятието държава включва в себе си и правото и възможността й — а бих казал и нейното задължение — да ограничава известни действия на гражданите, които в даден момент не са в хармония с целите и задачите на тази държава; че онези, които се е поставили в конфликт с законите на страната, ще трябва спокойно да теглят заключението си от това свое поведение. А колкото се отнася до полицията, тя само ще изпълнява повеления на закона. Когато г-н министърът на вътрешните работи е констатира, че поведението на известни лица е от естество да внесе смут и безредие в българската държава, полицията има дълг да пази престижа на закона спрямо всички, които го нарушават. И трябва да ви уверя, че тя това си прави с нужната твърдост и в днешния момент, и в утрешния ден.

Г-да народни представители! Не се изнесоха оплаквания в смисъл, че при интерниранията са нарушени някои от законите.

Еню Попов: По този въпрос позволете ми едно малко обяснение.

Председател Стойчо Мошанов: Г-н Еню Попов! Вие сте единственият човек, който смущава дебатите по бюджета.

Еню Попов: Защо, г-н председателю? Аз искам само да го допълня.

Председател Стойчо Мошанов: Седнете на мястото си и недейте прекъсва, моля Ви се!

Еню Попов: Със негово позволение ще дам едно пояснение.

Докладчик Гето Кръстев: Аз ще поясня. — Г-да народни представители! Може би ще ви направи впечатление, че аз не минавам в обяснение и в тълкуване на законите, които задължават полицията към онези действия, които са обект на критика. Както казах в началото още на своята реч, моята задача е: в рамките на критиката, която се отправя, и в рамките на бюджетния проект на Министерството на вътрешните работи, респективно на отдела „администрация и полиция“, който е обект на разглеждане, да направя своите възражения. И тъй като аз се докосвам само до онези положения, които съставляват прояви в дейността на полицията, и то прояви, които съставляват същевременно едно отклонение при изпълнението на законите в страната.

Еню Попов: Съдът има.

Докладчик Гето Кръстев: Тъкмо това искам да кажа. Аз тук от тази трибуна не чувам да се каже, че някой от интернираните е завел дѣло срещу някого за нарушение на закона, по силата на който той е бил интерниран. Това беше моята мисъл и тази констатация правя като резултат на оценка на онова, което съм чул тук в тази зала.

Недѣлко Атанасов: Въз основа на закона за полицията го правят това. Вие сте прав там.

Председател Стойчо Мошанов: (Звъни)

Еню Попов: Обективна преценка трябва да правите.

Председател Стойчо Мошанов: Вие и вчера го кавахте това.

Недѣлко Атанасов: А бе битият — бит, бе джанъм!

Председател Стойчо Мошанов: (Звъни)

Докладчик Гето Кръстев: Когато ще оценявам тази дейност, от моето внимание не може да се изплъзне и онези тревога, която някои от ораторите тук, от тази трибуна, биеха само преди няколко дена. Един от ораторите се мъчеше да привлече вашето внимание върху обстоятелството, че атмосферата у нас още не е достатъчно избистрена и че има тъмни сили, върху чиято дейност ще трябва да се отправи малко по-осторожен поглед от страна на българското гражданство. Тук му е мястото и аз да се съглася с тези господа, които биеха тази тревога и да кажа, че действително има хора, които се измориха от спокойствието в нашата страна. Има хора, които завиждат на тези свободи, които българският народ има; има хора, които са готови да смутят тези свободи. И тъй като аз съм си позволявам да отправя апел към полицията да бди зорко за тази дейност; аз си позволявам да отправя апел и към вас и към българското гражданство, да бди зорко, щото тези предупреждения, които се направиха от тук, в утрешния ден да не бъдат един факт, защото ще бъде късно. (Ръкоплъскания от дѣсно)

Аз считам, че българското гражданство, без разлика на нюанси тук или долу, трябва да бъде будно и като буден страж да стои пред олтара на своята свобода, да я пази с всички сили и с всички средства. И когато тази задача поставям аз и на полицията в нашата страна, убеден съм, че никой не би имал нито правото, нито основания да ми се сърди за това.

Не считам за сериозно твърдението за терор по време на изборите.

Нѣкой от лѣво: Е-е-е! (Смѣхъ)

Димитър Търкаланов: Мене лично ме арестуваха в Х полицейски участък.

Председател Стойчо Мошанов: Какво желаете сега?

Еню Попов: (Казва нѣщо)

Председател Стойчо Мошанов: Не съпрекъсване, а от трибуната го кажете.

Димитър Търкаланов: На 25 мартъ мене лично ме арестуваха.

Иванъ Петровъ: Стига бе Търкалановъ, слушахме те и тебе вчера. (Глъчка)

Председател Стойчо Мошановъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да. Вие, г-нъ Търкалановъ, говорихте по този въпросъ.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: Когато говоримъ по този въпросъ, азъ имамъ убеждението, че се смѣсватъ две положения: законитъ, по силата на които се произведоха изборитъ, и начинитъ, по който тѣзи закони се провеждаха отъ органитъ на Вътрешното министерство. Ние можемъ да споримъ, г-да народни представители, дали тѣзи закони съдържатъ повече или по-малко стѣснителни мѣрки, дали тѣ откриватъ повече или по-малко възможностъ на българското гражданство да упражни свободно своя изборенъ вотъ. То е отдѣленъ въпросъ и азъ считамъ, че не тукъ трѣбва да го разрешаваме. Може би въ утрешния день, когато ще се наложи корекция на тѣзи закони, ще имаме възможностъ да се обяснимъ съ васъ. Азъ говоря за онѣзи действия, които сж съпровождани именно провеждането на законитъ; азъ говоря за действията на органитъ на полицейската властъ, за действията на органитъ на Вътрешното министерство. И когато говоря това, азъ имамъ предвидъ, г-да народни представители — подчертавамъ го още единъ пътъ, както го подчертахъ и въ началото на своята речъ — онова, което тукъ отъ тази трибуна се изнесе. Азъ ли ще тръгна да събирамъ доказателства изъ страната за известни прояви на неспазване законитъ? Онова, което азъ имамъ и зная, ще го депозирамъ тукъ. Сега азъ отговарямъ на ония критики, които вие направихте. Но азъ не чухъ, повтарямъ, въ това отношение вие да направите оная критика, която да ме задължи да обсъдя всѣки отдѣленъ случай, да давамъ обяснения за начина и за условията, при които той е извършенъ, и дали изобщо е станалъ или не. Това е моята мисль, и като я изразявамъ, моля да не се дразни никой отъ нея.

Има народни представители, които говорятъ, че по време на изборитъ е билъ вършенъ тероръ надъ тѣхъ. Азъ съмъ убеденъ, че ако това стане достояние на тѣхнитъ избиратели, тѣ сами нѣма да останатъ много поласкани отъ това твърдение на избраницитъ имъ. (Оживление въ лѣво)

Нѣкой отъ лѣво: Хайде де!

Докладчикъ Гето Кръстевъ: Азъ говоря за нѣкои народни представители, а не за всички.

Недѣлко Атанасовъ: Има осѣдени двама старши стражари отъ нашата околия за тия работи.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: Не говоря за известни ексцеси, които сж станали. Г-да народни представители! Ние затуй сме тукъ — да се обяснимъ по тѣзи въпроси и, ако има ексцеси, да се помѣчимъ за въ бъдеще да ги отстранимъ. Азъ съмъ убеденъ, че съ общи усилия ние ще направимъ това.

Еню Поповъ: (Възразява)

Председател Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Докладчикъ Гето Кръстевъ: И бждете увѣрени, че никой отъ това мѣсто (Сочи министерската маса), нито отъ тази трибуна ще отиде да протестира деятелностъ, която е осѣдена отъ законитъ, която трѣбва да бжде осѣдена, която е въ противоречие съ правното чувство на българскитъ граждани. Бждете увѣрени, г-да, че никой отъ насъ нѣма да направи това. Но тъй както се отправя тази критика, тъй както се набелязва тѣзи положения, които азъ подчертахъ преди малко, безъ да бждатъ посочени конкретни факти и проявления, ясно е, г-да народни представители, че настоящето би могло да бжде оценено по-добре, би могло да бжде оценено по-правилно, когато то бжде прожектирано, тъй да се каже, върху екрана на миналото. И когато се говори, че въ тази страна нѣма чувство на сигурностъ, когато се говори, че днесъ българскитъ граждани сж подъ смѣщата угроза, подъ която сж били въ миналото, когато се говори, че и днесъ българскитъ граждани, замръквайки, не е сигуренъ дали ще осъмне, азъ съмъ длъженъ съ нѣколко шрихи само да начертая този екранъ, г-да народни представители, не за да отварямъ една страница и да вадя отъ тамъ аргументи за борба съ

когото и да било, не за да напомнямъ едно минало и да дразня когото и да било, не за да подчертая абсолютнитъ преимущества на настоящето и неговитъ абсолютни достоинства, а за да направя едно малко сравнение между миналото и настоящето и да подчертая предъ васъ мисльта, че се отбелязва една еволюция, която, като единъ цененъ приносъ въ нашата общественостъ, ние всички трѣбва да ценимъ и да импулсираме. Не е ли известно какъ едно време страната се кръстосваше отъ разбойнически банди, които действително бѣха създали едно чувство на несигурностъ и чиято деятелностъ достигна дотамъ, че не бѣ пожелана дори Особата на Негово Величество? Кой не знае за отвратителнитъ атентати, които се нижеха въ тази страна презъ къси интервали отъ време? Кой не си спомни, че въ предизборния периодъ страната се обръщаше въ военни лагери и че изборниятъ периодъ често се приключваше дори съ проливане на братска кръвь? Или би могълъ нѣкой да поддържа, че туй състояние на пѣщата и днесъ смѣстествува? Е добре, ако то не смѣстествува, не е ли това действително единъ приносъ къмъ усилията на цѣлия български народъ, къмъ усилията на правителствата, които сж го представявали отъ 19 май насамъ, да се стабилизира редътъ и спокойствието въ тази страна и да се откриятъ сигурни възможности за просперитета на българския народъ?

Заключението, г-да народни представители, е това, че правовиятъ редъ днесъ е по-добре поддържанъ, отколкото въ миналото, че престижътъ на властятъ и на държавната е по-голямъ, отколкото въ миналото, че значителна заслуга въ това отношение има и този институтъ, чиято деятелностъ е предметъ на оценка въ този моментъ. Понятно е, обаче, защо въ този институтъ, защо въ неговата деятелностъ, защо въ критиката, която тукъ се прави, винаги желаятъ да видятъ Ахилесовата пета на кабинета, на кабинетитъ, съ цели, които лесно могатъ да се разбератъ, съ цели, които сж твърде прозрачни.

Но, г-да народни представители, нека оставимъ полицията и администрацията съ своята деятелностъ днесъ и въ утрешния день да водятъ своята защита, а да минемъ къмъ нѣкои отъ другитъ положения, които се набелязваха като препорѣжки отъ г-да народнитъ представители, които говориха.

Минавайки на тази страница, азъ трѣбва да ви изповѣдамъ, че съмъ въ затруднение да дамъ обяснения на всички въпроси, които се повдигнаха тукъ, защото нѣкой отъ тѣхъ, болшинството отъ тѣхъ, бихъ казалъ, нѣма въ прѣко отношение къмъ предмета, който азъ разглеждамъ. Какво бихъ могълъ азъ отъ това мѣсто, напр., като докладчикъ на бюджета на Вътрешното министерство, отдѣлъ администрация и полиция, да възразя по смѣстествуването на цензурата? Какво бихъ могълъ азъ отъ това мѣсто да направя за премахването на паразитната индустрия? Какво бихъ могълъ да направя азъ отъ тукъ за подобрене на данѣчната ситема или за разрешаването на бездомническия въпросъ? Азъ мога да имамъ отношение къмъ тѣзи въпроси, но не е тукъ мѣстото да го изкажа. Вие засегнахте тѣзи въпроси, г-да народни представители, вие имате свободата на сторите това — азъ разбирамъ задачитъ и целитъ, които си бѣхте поставили — но азъ не мога да имамъ тази свобода да давамъ отговоръ по всички тѣзи въпроси, въпрѣки че по всѣки отъ тѣхъ азъ, като народенъ представителъ, имамъ своето отношение.

Азъ ще се спра само на онова, което съмъ запазилъ въ своята паметъ, като препорѣжки, дадени отъ преждеговорившитъ.

Единъ отъ ораторитъ съ чувство на загриженостъ сложи на нашето внимание въпроса за административното дѣяние на страната. Наистина, г-да народни представители, това е единъ въпросъ, който е отъ твърде важно, отъ твърде смѣстествено значение. Азъ и по него имамъ чувството, че ние не можемъ да го разрешимъ съ тоя бюджетъ, който е предметъ сега на разглеждане. Но азъ имамъ убеждението, че той трѣбва да се сложи, че по него трѣбва да се говори, защото въ утрешния день, когато ще сложимъ пакъ на разглеждане бюджета на държавата, този въпросъ вече трѣбва да получи едно разрешение. Азъ зная всичката мжнотия, която е съпровождала разрешаването на този въпросъ; азъ зная всичката мжнотия, която и днесъ го съпровожда; азъ зная колко пъти сж правени усилия той да бжде разрешенъ и все пакъ не е разрешенъ. Той не може да се разреши безъ да се дадатъ жертви. Отъ момента, въ който той ще се постави за разрешение, вие знаете, населени пунктове ще се развълнуватъ, много желания ще се депозиратъ тукъ, защото много интереси сж преплетени. И тази сложна колизия на интереси сигурно ще рефлектира по начинъ та-

къв, че тя може да засегне и известни лица, тя може да засегне министри, тя може да засегне кабинети. Но въпреки всичко азъ считамъ, че този въпросъ трѣбва да получи разрешение, защото, тъй както е разрешенъ въ настоящия моментъ, не считамъ, че въ съзнанието на българския народъ той е правилно разрешенъ. Този начинъ на разрешение не е, бихъ казалъ, въ бита на българския народъ; този начинъ на разрешение не е въ онзи масштабъ, съ който малкиятъ български народъ мѣри събитията. Той се нуждае отъ друга дислокация. Нея ние трѣбва да обсъдимъ тукъ и да имаме волята и куража колкото се може по-скоро да наложимъ разрешението на този въпросъ.

Никола Стамболиевъ: Конституцията казва какъ да се разреши въпросътъ за административното дѣленіе на страната. Другото е противоконституционно.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: Надѣвамъ се, че не само Вие, но и много други народни представители ще кажатъ тукъ всичкитъ си съображения. Азъ, въ качеството си на народенъ представител, само ще имъ съдействувамъ.

Петко Стояновъ: Щомъ Вие ще съдействувате, и отъ тамъ (Сочи въ дѣсно и къмъ центъра) ще съдействуватъ половината, и ние отъ тукъ (Сочи въ лѣво) половината ще съдействуваме, тогава можемъ да наложимъ на министра още утре да разреши тоя въпросъ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Ще помогнете и вие, но толкозъ бързо не може.

Димитъръ Търкалановъ: (Къмъ народнитъ представители отъ дѣсно и центъра) Значи заедно сме.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: Не сподѣлямъ това гледище досежно процедурата.

Г-да народни представители! Втори единъ въпросъ, който сѣщо се сложи на вашето внимание, бѣше въпросътъ за децентрализацията въ управлението, и трети — за самоуправлението на общинитъ. Това сѣ сѣщо въпроси отъ много важно естество, въпроси отъ голямо значение, въпроси, които привличатъ и ще привличатъ нашето внимание, въпроси, които сѣщо чакатъ, бихъ казалъ, своето разрешение. Досега общинското самоуправление у насъ отъ всички се е смѣтало като непоклатима основа на нашето държавно устройство. Но презъ никой периодъ отъ време ние не сме могли да изградимъ нито по законодателенъ редъ, нито на практика една стройна и здрава система на общинско самоуправление, градско и селско. Това, обаче, не е било прѣчка, по тази материя да бѣдатъ създадени много законодателни актове, единъ отъ които е онзи, по силата на който сѣ устроени тѣзи институти днесъ.

Не му е мѣстото тукъ да спирамъ вниманието ви върху теоритъ относително правото на общинитъ да иматъ мѣстно самоуправление. Вие знаете, че една отъ първитъ такива е теорията за свободната община, която се основа на естественото право на жителитъ да се грижатъ за културнитъ си нужди, а другата е теорията за обществената и стопанска целесобразност, която намира, че въпроситъ отъ мѣстенъ характеръ трѣбва да се разглеждатъ отъ мѣстни органи, а не отъ държавни чиновници, понеже първитъ сѣ по-близо до нуждитъ на населението и иматъ по-голяма компетентностъ и по-голямо чувство на отговорностъ.

Димитъръ Търкалановъ: Ха така! Сега ти ржкоплѣскамъ. Така е. Но да се приложи тази система.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: Но понеже...

Димитъръ Търкалановъ: А, „но понеже“!

Докладчикъ Гето Кръстевъ:... животътъ еволюира, еволюиратъ и теоритъ и формитъ на устройството на държавитъ. Тази еволюция до известна степенъ настѣпи у насъ. Тя установи едни отношения между централната властъ и общинитъ и тѣ именно въ този моментъ сѣ предметъ на критика. Азъ разбирамъ, г-да народни представители, становището, че надъ всички теории трѣбва да господствува една воля — волята на управляванитъ. Тя трѣбва да бѣде източникъ на ония елементи, които ще изградятъ системата на управлението.

Димитъръ Търкалановъ: Това е вѣрно.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: Но, когато ще се говори за тази воля, нека се иматъ предвидъ условията, при които свѣтътъ живѣе, нека се има предвидъ онази необходимостъ, която наложи на централната властъ малко по-осезателна интервенция при частно-правнитъ отношения на гражданитъ, която наложи малко по-ефикасна контрола въ живота и дейността на общинитъ. По силата, г-да народни представители, на тѣзи условия, тъй както се сложиха другаде и у насъ, и нашата държава промѣни малко формата на своето устройство и се измѣни малко съотношението между централната властъ и самоуправителнитъ тѣла. И азъ съ нѣколко думи само ще се помѣча да се докосна до тази необходимостъ, която мотивира това състояние на нѣщата.

Необходимо бѣше да има по-голямо единство между новата държавна организация и самоуправителнитъ тѣла, и затова се наложи преустройството на тия тѣла. Мотивътъ бѣше да се създаде една иерархична централизация съ ясна и лична отговорностъ; да се подсили компетентността, вмѣсто партизанското угодничество, да се използва личната инициатива и творческитъ полетъ, вмѣсто партийнитъ компромиси; да се тури край на безогледни демагогски, словесни и печатни игри, като се даде на общинитъ силно и единно управление.

Нѣкой отъ лѣво: Народътъ не одобрява тази система.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: Съединявайки принципа на компетентността, който се носи отъ елита, отъ управлението, съ принципа на контролата, носителъ на който е мнозинството, общинската автономия се запазва въ нейнитъ функции и се унищожава само въ нейната изродена и изопачена досегашна форма. Трѣбваше да се засилятъ съединителнитъ тъкани между държавата и общинитъ, за да бѣде поставено разрешението на общинскитъ работи надъ партийнитъ интереси и се внесе нужното спокойствие въ живота и дейността на общинитъ. Защото често се проявяватъ себични и мѣстни тенденции, които целятъ да направятъ отъ общината инструментъ за разпокъсване и завладяване на държавата.

Наистина, на кмета се дава властъ, но и контролата върху него сѣщо е засилена. Общинскитъ съветници не сѣ само технически и обществени сътрудници; благодарение на начина на комплектуването си, тѣ сѣ и ще бѣдатъ вѣрни изразители на стопанскитъ и социални нужди на мѣстното население.

Г-да народни представители! За да се дойде до това състояние на нѣщата, за да се дойде до тази корекция, която се внесе въ устройството на нашитъ общини — азъ чухъ отъ васъ, тукъ отъ тази трибуна, ще го повтора и азъ съ две думи — условията и предпоставкитъ за това ги наслои българската действителностъ, създадохъ ги самитъ общини. Защото вие ще си спомните времето, когато начело на общинитъ стоеха неграмотни, или полуграмотни хора. Вѣрно е, че между тѣхъ имаше и хора, има ги и сега, съ една много здрава интуиция; има хора, които правилно могатъ по интуиция да оценятъ болкитъ и нуждитъ на населението и, съобразно силитъ и срѣдствата, съ които разполагатъ, да станатъ тѣхни проводници.

Г-да народни представители! Вие знаете, че поради системата, по която се избираха кметовѣ по-рано, не бѣше възможно, поради влиянието на много и много странични фактори, населението да попадне тъкмо на подходящитъ хора, и често пѣти на кметскитъ мѣста попадаха хора поради влиянието, което сѣ имали, поради страничнитъ влияния, поради страничнитъ помощи, които сѣ получили оттукъ и оттамъ, безъ тѣ да отразяватъ правилно нито количествено мнозинството на населението, нито качествено неговитъ истински нужди, неговитъ болки, неговитъ стремѣжи.

Вие ще си спомните, отъ друга страна, г-да народни представители, и онѣзи срамни пазарлъци, които често пѣти ставаха около кметскитъ мѣста, за да видите действително колко бѣше пониженъ престижътъ на общинската властъ. Съ назначаването на кметовѣ, мене ми се струва, — а искамъ да вѣрвамъ, че това е и въ вашето съзнание — престижътъ на общинитъ е значително по-растналъ.

Нѣкой отъ лѣво: Бошъ лафъ!

Докладчикъ Гето Кръстевъ: Новитъ кметове, г-да народни представители, сѣ тамъ, за да отговарятъ на новитъ нужди на общинитъ. Вамъ е известно, вследствие на развитието на самия животъ, колко много сѣ порастнали нуждитъ на общината и колко не е вече въ възможноститъ на единъ кметъ, отъ ранга на кметовѣ въ миналото, да се справи съ тѣзи тѣхъ порастнали общински нужди и да

изпълнява много и много закони, за които единът от нашите колеги въ вчерашното заседание така красноречиво спомена. Но азъ разбирамъ, че често пъти въ личноститѣ на нѣкои кметове се обобщава известенъ пасивъ, който се отнася за смѣтка изцѣло на института. Нѣма да отрека, че наистина има кметове, които, поне въ началото на своята деятельность, не могатъ да се поставятъ въ хармония съ онѣзи чувства и настроения, съ които живѣе българскиятъ народъ. Това сж млади хора, току-що свършили Университета...

Нѣкой отъ лѣво: Стари партизани!

Докладчикъ Гето Кръстевъ: Не казвамъ стари партизани, затуй защото това сж повечето млади хора, които, излизайки отъ Университета, безъ да бждатъ партизани, но съ развито обществено чувство, или по други мотиви, приематъ да бждатъ кметове. Наистина, нѣкои отъ тѣзи хора отиватъ въ селата съ съзнание, че тѣ сж представители на централната властъ и, въ първия поне моментъ, се считатъ въ правото си да се освободятъ отъ всички онѣзи съображения, които трѣбва да придружаватъ деятельностью на единъ кметъ, за да се постави въ съгласие съ интереситѣ и съ разбирането на населението долу. Но много отъ тия господа, следъ като поживѣятъ долу въ този общественъ резервоаръ, следъ като се поставятъ въ контактъ съ добродушния български народъ, който съ своето добро сърдце и здрава интуиция имъ подсказва нѣжта, по който трѣбва да вървятъ, азъ ви увѣрявамъ — опититѣ го подсказва, животътъ имъ подсказва — че въ много кжсо време тѣ ставатъ добри кметове.

Има и кметове, които и въ този моментъ не сж се поставили въ хармония съ задачитѣ, които имъ сж поставени на разрешение, които не сж се поставили въ съгласие съ добре разбранитѣ интереси на населението, и които и днесъ съ своето поведение дълбаатъ пропасть между себе си и населението, между населението и централната властъ. Съ ваше съгласие, съ ваше съдействие, г-да народни представители — азъ съмъ убеденъ, обаче, въ добрата воля на г. министра на вътрешнитѣ работи — тѣ ще бждатъ извадени отъ машината на нашето държавно устройство, като вредни, като пакостни.

Георги Лазаровъ: Много късно ще бжде.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: Обаче институтътъ, очевидно е, ще трѣбва да остане.

Г-да народни представители! Ние всички ще трѣбва да охраняваме общината, като най-важната клетка въ нашия държавенъ организъмъ, да я охраняваме съ всички сили и съ всички срѣдства, защото съ това само ще услужимъ на българския народъ. Той винаги е смѣталъ общината, смѣта я и днесъ, като най-важенъ институтъ на държавата, той я смѣта като свой домъ, защото отъ сутринъ до вечеръ българскиятъ гражданинъ прѣстѣпва прага на българската община, за да търси разрешение на всички въпроси, които го интересуватъ; тамъ българскиятъ гражданинъ търси защита на своитѣ права; чрезъ общината той изпълнява своитѣ задължения къмъ държавата; общината е неговото второ семейство и затова той така ревниво иска да запази правото си на погледъ и управление на своята община.

И азъ смѣтамъ, г-да народни представители, че върху този принципъ, върху който е построена общината, населението чрезъ своитѣ избраници желае да запази своята контрола, като има за кметове културни хора, които да проведатъ правилно всички инициативи, необходими за единъ просперитетъ на общината въ най-широкъ смисълъ на думата. При такова ръководство работитѣ въ общинитѣ биха могли да вървятъ. Азъ считамъ, обаче, че въ съзнанието на българското население, въ съзнанието на всички васъ е, че тия хора, които управляватъ населението, трѣбва да иматъ повече връзки съ самото него, трѣбва да живѣятъ по-близо до него, трѣбва да бждатъ по-добре разбрани отъ населението. Това ще стане,...

Нѣкой отъ лѣво: Само когато се избиратъ отъ народа.

Докладчикъ Гето Кръстевъ:... когато се намали малко ценитѣ на кметовѣтѣ, за да могатъ и хора съ срѣдно образование, каквито има въ населенитѣ пунктове, които иматъ достоинства да ръководятъ една община, които иматъ развито обществено чувство, да бждатъ поставени начело на общинитѣ. Въ това отношение, следъ като законитѣ бжде коригиранъ, нито министърътъ на вътрешнитѣ работи, нито никой нѣма да бжде прѣчка. И въ утрешния денъ, когато това бжде фактъ, всички вие, на дѣвамъ се, ще имате случай да се увѣрите, че онѣзи кан-

дидати за кметове, които действително сж общожелани отъ населението, които сж дали доказателства, че притежаватъ тия качества, за които азъ говорихъ, ще бждатъ потърсени и назначени.

Г-да народни представители! Това е последниятъ въпросъ, по който азъ се считахъ задълженъ да се обясня съ васъ и съ който азъ приключвамъ моитѣ бележки и моето обяснение като докладчикъ.

Христо Мирски: Не като докладчикъ, това е Ваше лично мнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) Моля!

Докладчикъ Гето Кръстевъ: И, сподѣляйки моето разбиране като народенъ представителъ, върху нѣкои отъ въпроситѣ, които бѣха дебатирани тукъ, отъ тази трибуна, ако азъ направихъ едно малко отклонение отъ онзи редъ на мисли, който обещахъ да следвамъ отъ началото, то е затуй, г-да народни представители, защото вие сложихте тукъ въпроси отъ голѣмъ, отъ много важенъ общественъ характеръ, по които азъ нѣмамъ възможността другаде, при разглеждане на други бюджети, да се обясня.

И азъ считамъ, че съ това само ви улеснявамъ, съ това откривамъ възможността вие да продължите разискванията на тѣзи въпроси въ утрешния денъ, за да могатъ тѣ да получатъ своето разрешение. По тѣзи въпроси азъ не мисля, че съмъ изпадналъ въ конфликтъ съ разбиранията на когото и да било. Азъ дори считамъ, имайки предвидъ начина, по който се третираха тия въпроси, че въ вашето съзнание стои разбирането, че по бюджетопоекта на Министерството на вътрешнитѣ работи и народното здравие все пакъ можемъ да скжсимъ разстоянието между насъ, ние все пакъ можемъ да възстановимъ единодушието тукъ, за да гласуваме този бюджетъ единодушно и да дадемъ примѣръ на търпимостъ и желание за общо сътрудничество за доброто на страната. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

Председателъ Стойчо Мошановъ: Има думата г-нъ министърътъ на вътрешнитѣ работи и народното здравие.

Министъръ Никола Недевъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Предстои ми да направя едно изложение, съ което да изясня, какъ разбирамъ функциитѣ на администрацията и полицията споредъ бюджетопоекта, който е представенъ за одобрение. Българската държава е раздѣлена за сега на области, на околии и на общини. Ние имаме въ този моментъ 7 области, 84 околии, 1112 общини и отъ 31 декемврий сж създадени нови 54 селски общини. За така раздѣлената територия на страната сж предвидени за администрация и полиция 338 милиона лева, което представлява едва 3'5% отъ общия държавенъ бюджетъ. Ще трѣбва редътъ въ тази територия да се пази отъ полиция, за която се предвиждатъ 109 милиона лева, или 1.25% отъ общия държавенъ бюджетъ. Мене ми се струва, че нѣма друга държава въ Европа — не говоря за държавитѣ въ другитѣ континенти — която да се управлява съ по-малко пари, отколкото българската държава.

Г-да народни представители! Населението на България отъ 8 години, отъ 1930 до 1937 г., се е увеличило близо съ 550.000 души, което прави 10%, а полицията презъ сѣщия периодъ едва се е увеличила съ 0.3%. Следователно, сравнително спокойствие е царувало, за да нѣма нужда да се увеличава много полицията за пазене на реда въ страната. Въ продължение на сѣщитѣ 8 години София е порастнала съ 130 хиляди души, едно нарастване американско, което предизвика за териториитѣ, които се включиха въ Голѣма София, да се предвидятъ 100 души стражари повече въ този бюджетъ, защото съ сегашното количество стражари не може да се запазва напълно редътъ.

Г-да народни представители! Вчера единъ отъ депутатитѣ, г-нъ Балканджиевъ, който живѣе въ Кърджалийско, съ когото се познавамъ отдавна, който познава много добре живота въ тая територия — територия, която познавамъ и азъ, защото тамъ служихъ въ продължение на две години — изтъкна, че държавата не е положила достатъчно грижи за администрирането на този край, освободенъ следъ голѣмитѣ освободителни войни, които водихме, и че не е направила достатъчно, за да приобщи населението му къмъ другитѣ части на държавата. Азъ се присѣдинявамъ къмъ тия мисли и казвамъ, че като начало на подобрене живота въ тая територия, въ административно и въ културно отношение, е решението, което взе Министерскиятъ съветъ, въ тая земя да се изпращатъ най-добритѣ педагози, които държавата да постави на съответната висота, за да могатъ да изпълнятъ своята висока апо-

столска мисия. Същото мисля, че трябва да се направи въ този край и по отношение на администрацията и полицията — не само административната полиция, но и фискалната полиция. Защото, г-да народни представители, всички знаем, че ако българската държава е правила нещо добро въ нашите стари територии, същото добро въ същия размах не е направила въ тази територия. На местна почва, отделни големи началници е трябвало да се справят съ известни мъчности, вследствие на обстоятелството, че се е считало за необходимо там да се изпращат за наказание, като на заточение, като въ дисциплинарни роти, всички провинени чиновници, всички лоши администратори, всички лоши доктори и всички покварени полицаи. На този въпрос постепенно ще се даде съответно добро разрешение и, вярвам, че след няколкогодишна работа, ще можем да се поздравим, че и въ тия земи българската държава е дала пълно спокойствие, ред и благоденствие. (Ръкоплъскания от дясно и центъра)

Няма да се впускам надълго по въпроса за административното дѣлене на България. Зная — защото не съм млад — различните етапи, през които е преминало административното дѣлене на България; имаше закриване и откриване на окръзи и околии, имаше дѣлене на области и т. н. Аз ще премина направо към общината, като клетка на нашия държавен и обществен живот, като клетка на организираното общество. Съгласно правата, които ми дава законът да разделям съставните общини, аз отбих от 31 декември 54 нови общини — процесът започна от три години — съобразно последните данни и сведения, които служат въ министерството събирани.

Принципът, г-да народни представители, които съ ни ръководили при това разделяне, съ следните. Най-напред гледахме дали бюджетните средства на тия населени пунктове, които се отделят въ самостоятелни общини, съ достатъчни, за да могат да живеят организиран живот съ известно спокойствие за творчество; второ, гледахме какви съ разстоянията помежду тях и населените центрове, където съ седищата на общините, както и височините, които ги дѣлят; трето — икономическия им живот, и четвърто, психическия условия, напастените настроения. Даже и въ случаи, когато съ налице бързите три условия въ положителен смисъл, г-да народни представители, ако ние се натъкнахме на наслоени вражди, на психически настроения, които съ правили невъзможно съвместното живене въ една община на някои населени места през последните три-четири години, ние сме отделяли въ самостоятелна община тѣзи населени места, за да могат да живеят по-спокоен живот, съ надежда, че сами тѣ ще създадат по-големи приходи за своята община, и по този начин да живеят въ щастие, каквото щастие и законитѣ, и всички ние желаем да има нашият народ.

Но, г-да народни представители, каквато и да бъде нашата държавна организация, както и да бъде подредена администрацията и организирана полицията, ще трябва да се спазват известни принципи, ако искаме да имаме добри резултати.

Първият принцип, който много често се забравя въ нашия живот, е, че да командуваш, да управляваш, това значи да помагаш. Може би това нещо се вижда неразбираемо — да управляваш, значи да помагаш; да командваш, значи да помагаш; не да искаш, а да даваш. Г-да народни представители! Когато дадем едно разпореждане, или когато създадем един закон, ние веднага ще трябва да видим изпълнителят какви прѣчки ще срещне по пътя на изпълнението на нашата воля и да му дадем средства да преодолѣе тѣзи прѣчки, за да може да изпълни нашата заповѣд или нашето разпореждане. Този е пътът, който трябва да се следва, за да можем да имаме добри подчинени и да можем да изпълним нашата функция като управници и като началници. Ние ще трябва непременно да работим така, че да можем да опознаем качествата на нашия подчинен, да знаем какъв е той и да му възлагаме съответна работа. Защото ако не познаваме качествата на един човек, ние можем да му възложим функции, които той не може да изпълни. Опознавайки добре подчинения, ние ще знаем въ каква посока да го усъвършенствуваме, къде да му помогнем, кога да го поощрим, кога да го възнаградим и кога да го накажем.

Вторият принцип за добро управление е: всекиму да определяме местото и да искаме всеки да бъде на местото си. Ако този принцип бъде нарушен, естествено, ще има бъркотия, никой няма да знае, къде точно да стои и

често пъти няма да бъде там, където трябва да бъде — няма да бъде на местото си.

Трети един принцип, г-да народни представители, е да събудим доверие. Може общината да бъде правилно организирана, може бюджетът и правилно да бъде съставен, може правилно да се изразходват средствата, но ако ние нямаме доверие въ кмета, ако ние нямаме доверие въ секретар-бирника, ако ние нямаме доверие въ лѣкаря, въ агронома или въ лесничея на общината, тя ще боледува като организъм. Общината, г-да, съ всичките нейни съставни елементи, съ всички нейни служби представлява една бетонна колосна, един бетонен трегер. Съставът на бетона може да бъде такъв, какъвто изисква техниката, може камъчетата да бъдат точно, колкото трябва, да бъдат измити съ съвършено бистра вода, да нямат никаква калъ и никаква тиня, може да сме турили съответното количество циментъ, да сме направили великолепен кофраж и да сме излили цѣлата колосна, както изисква техниката, и пак да дойде моментът колосната да се срути или трегерът да не издържи и зданието да падне. И тогава ще търсим причините, защо се е сринала колосната, защо не е издържал трегерът, и ще открием, може би, че циментът, който е туренъ, е недоброкачествен и не се е получил доброкачествен съставъ, вследствие на което е станало срутването. Химическият съставъ на цимента, г-да, това е доверието. Този принцип трябва да се спазва. Той не се спазва чрезъ укази, той се спазва чрезъ душата, чрезъ сърцето на човека, чрезъ неговото дѣло. (Ръкоплъскания от дясно и центъра)

Има и четвърти принцип, който трябва да се следва въ правилно организираното общество. Това е контролата. Не може да има законъ, не може да има заповѣд, не може да има нареждане и тѣ да дадат очакваните резултати, ако изпълнението на задълженията, които съ възложени чрезъ тия заповѣди и закони, не е проконтролирано. Следователно, контролът трябва да бъде проведен по цѣлата иерархия на администрацията и полицията и въ цѣлия им живот.

Петият принцип, когато се отнася до администрацията и полицията, е любовта на управника към управляваните. Ние знаем, че любовта събужда любов, че омразата събужда омраза. Ако началникът, ако управникът излъчва топлина, излъчва от сърцето си огън, този огън, тази топлина не може да не огрее и да не стопли тѣзи, които съ около него. (Ръкоплъскания от дясно и центъра) Тѣ ще търсят тази топлина, и, следователно, плащивъ е сѣя управникъ, оня кметъ, оня полицаи, който има сила въ себе си да излъчва пламък, топлина, за да сгрѣва сърцата на обикалящите го и тѣ да му върнат два пъти повече топлина. Такава връзка трябва да съществува между управляващи и управлявани. Тогава, г-да народни представители, ще се събуди съзнанието за обществена солидарност, ще се проявят нови творчески енергии. Тѣзи енергии съ една твореща сила, и, който посегне на тая сила, не е приятел на обществото.

Г-да народни представители! Съ съзнанието за провеждане на тѣзи принципи, върху които трябва да се гради администрацията и полицията, от моят кметове, кметове, които имам честта въ този момент, като върховен началник на администрацията, да управлявам, аз искам следното.

Най-напред от кмета аз искам да бъде живъ примеръ и първи гражданинъ. Той, съ своята дейност, трябва да посочи, какъв трябва да бъде почетният гражданин на едно населено място. Той трябва да бъде първи и най-добър служител въ общината. Той трябва да бъде възпитател на всички и трябва да внася радост, бодър духъ и щастие въ живота на своите общинари. Той трябва да помага на всички а най-много на проститѣ и на бедните. И преди да прилага законитѣ, той трябва да научи населението на тѣхните постановления. Той трябва да предпазва своевременно от нарушения, да бъде учител и наставник, а не екзекуторъ. (Ръкоплъскания от всички страни)

Г-да народни представители! Аз зная един много тежък случай, който считам за нужно да ви съобща. На четири километра от границата, въ един край, където народът говори български по-хубаво от нас, но където не знае да чете, няколко интелегентни българи и български служители, офицерът, свещеникът, лѣкарът и данъчният началник предприеха строеж на читалище. Съставиха планъ, събраха средствата, най-напред от себе си, като подписват полици за своя смѣтка като дѣлници и почват строежа на читалището. Данъчният началник

тамъ наблюдава възторга на населението, наблюдава ентусиазма на творците на тоя храм на наука и култура, чийто прозорци могат да бъдат обстрелвани с пушечен огън от границата, и, когато се определя денят за поставяне на основния камък, той въ събота взима отпуск един месец и заминава. И щомъ се връща, съставя актъ на инициаторитъ, че не били декларирали стойността на новата постройка, за да бъде обложена съ данък, като ново здание.

Димитаръ Търкалановъ: Това се казва бюрокрация.

Министъръ Никола Недевъ: Тоя господинъ беше назначенъ преди 1934 г. — И този данъченъ началникъ глобява съ 64,000 л. инициаторитъ за постройката на читалището. Никакъвъ законъ не можеше да ги спаси. Спаси ги една наредба-законъ. Г-да народни представители! Азъ непосредствено не участвахъ въ строежа на това здание. То се намира въ пограничната зона. Отидохъ на самото мѣсто, наругахъ, както се следва; този данъченъ началникъ и донесохъ на неговото началство, че това е разбойникъ, а не чиновникъ. (Ржкоплѣскания) Изтъкнахъ, че той беше длъженъ да научи този народъ какъ да построи. Инициаторитъ бѣха интелигентни хора и трѣбваше да имъ обясни, че тѣ вършатъ нарушение и да ги предпази отъ това нарушение. Той, обаче, съзнателно напуска службата си, за да го нѣма тамъ, и да може да състави актъ. Такива нѣща не бива да ставатъ. По презумция, всички сме длъжни да знаемъ законитъ. Но кой отъ насъ ги знае? Щомъ законитъ излизатъ отъ Държавната печатница, тѣ сѣ закони и ние не можемъ да се оправдаемъ, че не ги знаемъ. И ако ние, които ги творимъ, често пѣти не ги знаемъ, какъ може да ги знае оня въ Родонитъ, оня въ полето, какъ може да ги знае майката въ къщи или бащата въ фабриката? Ето къде е функцията на кмета, ето къде е функцията на всички държавни служители — да научатъ, да обяснятъ, да подготвятъ подчиненитъ си за изпълнение на законитъ. Това се казва администратори, това се казва държавни служители. (Ржкоплѣскания) И въ това отношение, дотолкова, доколкото моето око на контролъ прониква и доколкото сила и енергия имамъ, никому нѣма да простя.

Азъ искамъ, г-да народни представители, кметътъ правилно да определя службитъ и да иска всѣки да бъде на мѣстото си; да бди за службата на подчиненитъ си и да не допуша никаквитъ нарушения; да обмисля съ общинския съветъ неубихимитъ мѣруки за всеообхватното развитие на селото или града. Но не е достатъчно това да го искамъ, да го желаемъ всички. Необходимо е и друго нѣщо. Както казахъ, да управлявашъ, значи да помагашъ. Азъ питамъ най-чистосърдечно: кой отъ васъ, ако го назначимъ за селски кметъ, нѣма да се намѣри въ първия моментъ въ едно тежко положение? Той знае ли какво се иска отъ него, знае ли какви голѣми отговорности има и каква грамадна работа му предстои? Наистина, селската община е малко нѣщо, най-малкото нѣщо, но тя е основата на нашия социаленъ и държавенъ животъ. Тамъ се прилагатъ всички закони. Кметътъ работи съ всички закони на страната, но той работи и съ душата на народа, и съ войската на народа. Той е длъженъ да подготви наборитъ, да изпрати българскитъ граждани въ казармата. Той е, който въ време на мобилизация ще даде назначението на всѣка кола и на всѣки конь. Отъ него зависи дали мобилизацията не ще бъде разбъркана и въ първитъ сражения войницитъ да се явятъ недостатъчно въоръжени.

Азъ питамъ, г-да народни представители, направихме ли нѣщо досега, за да научимъ кмета да бъде кметъ? Нищо не сме направили. И затова азъ обмислямъ — въ съгласие съ принципа да се помага на подчинения — да създамъ школа, опрѣснителенъ курсъ и стажъ за ония, които желаятъ да станатъ кметове. (Ржкоплѣскания)

Но, г-да народни представители, за нашия кметъ нѣма едно положение за управление на общината, нѣма единъ сборникъ за неговитъ задължения, нѣма разпредѣляне на функциитъ на кмета, на секретаръ-бирника и на останалитъ чиновници, нѣма категоризиране на персонала въ общинитъ, вследствие на което всѣки не си знае мѣстото и всѣки не може да бъде на мѣстото си. За да бъде установенъ този принципъ, азъ още отъ първия денъ на поемане поста министъръ на вътрешнитъ работи постановихъ създаването на едно положение за управлението на общинитъ, въ което положение ще бъдатъ опредѣлени всички функции на всички служители въ общината, ясно и категорично ще бъдатъ обяснени законитъ, параграфитъ и членовитъ и санкциитъ за неизпълнението имъ, за да може кметътъ още отъ първия моментъ да бъде ориенти-

ранъ и да знае, отъ кого какво ще иска. Това ще го облекчи напълно.

Но не е достатъчно само това, г-да народни представители! Дейността на кмета трѣбва да бъде проконтролирана по единъ строго опредѣленъ начинъ. Ние имаме 84 околийски управления, 84 околийски управители. По нашия законъ за административното дѣление, по нашия законъ за селскитъ общини, кждето въ 14 пункта сѣ опредѣлени функциитъ на кмета, не е ясно установено какви сѣ отношенията на околийския управител съ кметовѣ и съ околийскитъ служби, вследствие на което се явява преплитане между дейността на околийския управител и дейността на агронома и лесничея, между дейността на дѣлничния началникъ и дейността на кмета и пр. и пр. Явява се преплитане, защото не се знае въ момента, кому кжде е мѣстото. Резултатътъ отъ това преплитане е, че имаме случаи на издаване заповѣди да се отбѣжа пѣтната повинност, да се копае шосе въ сѣщото туй време, когато цееклото се пренася въ фабриката. Агрономътъ иска да се прояви като агрономъ, инженерътъ иска да се прояви като инженеръ. Всички служби трѣбва да се обединяватъ отъ околийския управител, да се хармонизиратъ, за да може всички чиновници да служатъ на обществото, защото единствената целъ на тѣхното сѣществуване е да могатъ да бъдатъ полезни, да отправляватъ правилно службитъ, за радостъ и щастие на хората, които тѣ управляватъ.

Нѣма да се прѣстирамъ по-нататкъ, какъ трѣбва да се организира околията, за да се постигне този резултатъ. Но азъ си представявамъ, че контролтътъ ще бъде проведенъ чрезъ околийския управител и областния директоръ. 84 околийски управители ще иматъ една инструкция, която сега се работи за инспекторския прегледъ на общинитъ. Нѣма да може сега околийскитъ управител да отиде да направи дознание за нѣкакво нарушение индивидуално. Той, когато се яви въ общината, трѣбва да се извърши инспекторски прегледъ, споредъ инструкцията за инспекторския прегледъ. Всички отрасли въ общината трѣбва да бъдатъ проконтролирани. Министърътъ на вътрешнитъ работи, при едно запитване въ Народното събрание върху това, какво е вътрешното положение въ този моментъ на България, тѣй както сега е организиранъ контролтътъ на общинитъ и околийскитъ, ще може следъ 20 дена да каже на народнитъ представители: ето, г-да, фотографията, ето филмътъ на България въ този моментъ. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно и центъра) Досега 84-тъ околийски управители не сѣ извършвали службата си по тази инструкция. Тѣ сѣ 84 агенти на централната властъ и когато те работятъ по една система, по точно установени формуляри, тѣзи формуляри ще потекатъ веднага къмъ центъра и отъ тѣхъ ще се види картината. Въ тия формуляри ще трѣбва да се отбележи отъ околийския управител, кой му е далъ едно сведение, и дали лично той го е провѣрилъ. По този начинъ ще знаемъ, кой е събркалъ сведението, кой го е провѣрилъ, видѣлъ ли е, или не е видѣлъ, като е гледалъ.

Така, г-да народни представители, ще се намали бюрокрацията. Съ писане, съ изпращане на телеграми и предписания често пѣти не се достига много нѣщо. Но когато има тая инструкция и когато министърътъ на вътрешнитъ работи нареди: отъ понеделникъ, отъ 10 число на месеца, да се почнатъ инспекторскитъ прегледи, то значи, че 84 околийски управители ще трѣгнатъ по общинитъ, за да извършатъ инспекторскитъ прегледи точно тѣй, както тая инструкция изисква. Ако околийскитъ управител извърши прегледъ на една община въ единъ денъ, той ще преглежда въ седмицата 5—6—7 общини. Въ 20 дена ще могатъ да бъдатъ инспектирани всички общини, понеже сега имаме къмъ 1,000—1,150 общини.

Азъ не съмъ съгласенъ съ оня г-нъ народенъ представител, който вчера каза, че имало въ общинитъ файтони и въ околийскитъ управления — автомобили. Г-да народни представители! Днесъ животътъ е бързъ; животътъ е динамика. Преди 3—4 месеца азъ писахъ нѣкъде, че само оная държава, която организирана, правилно, бързо събира сведенията; само оная държава, която е организирана бързо да разработва тѣзи сведения, която е организирана бързо да взема решения и бързо да привежда въ действие тия решения, ще може да преуспѣва, защото животътъ не ни чака, динамиката е голѣма. Съ бавността на волскитъ кола на нашитъ дѣди не можемъ вече да управляваме България. Ние искаме телефони, телеграфи, искаме радио. Общинскитъ бюджети възлизатъ на около 1 милиардъ лева. Ние трѣбва да контролираме тия общини и затова трѣбва да имаме бързи превозни сръдства. Щомъ правимъ шосета за автомобили, ще трѣбва и централната властъ, и властта по-долу да иматъ бързи превозни сръд-

ства, за да се справят бързо с положението. Но това въпрос не се слага за разрешаване с този бюджет.

Г-да народни представители! Когато всички околийски управления и всички общини знаят, че ще се ръководят по положенията на тая инструкция и ще действуват еднообразно и едновременно, естествено е, че и духовната връзка между всички отделни клетки ще бъде предварително установена и тогава само една кратка заповед от централната власт ще може да ги тласне въ действие и всички ще се разбират по-лесно, отколкото сега. Въ туй отношение животът на нашата администрация ще трябва да се усъвършенствува и ще се усъвършенствува. Няма да стоим пълно съвършено. Животът ще ни изпреварва, но ние ще вървим заедно с него, няма да изоставяме назад. Това, което беше по-рано, няма да бъде днес, и това, което е днес, няма да бъде утре. Ние непрекъснато ще следваме живота и няма да оставаме назад.

Г-да народни представители! Нашата полиция, казах, въ сравнение с полициите в другите държави, е малка, защото там имат и жандармерия, чиято служба у нас се изпълнява от отделните, изолирани сега селски стражи. Но нашата полиция е изпълнила въ последните години своето предназначение с достойнство, което се констатира от статистиката, която сега ще ви съобща. Тя е длъжна да пази живота на нашия народ, да пази честта му, да пази имотите му, да пази неговия труд.

Драганъ Кисовъ: И свободите.

Министъръ Никола Невелъ: И свободите. Тая полиция, г-да, се е борила с престъпността от всякаво естество. Ще ви съобща статистиката за извършените и разкритите убийства въ България, и какъ нашата полиция се е борила с тях.

Въ 1930 г. са извършени 629 убийства; разкрити са 66%. Презъ 1931 г. са извършени 655 убийства; разкрити са 67%. Презъ 1932 г. — 825, разкрити са 89%. Презъ 1933 г. — 556, разкрити 84%. Презъ 1934 г. — 516, разкрити 73%. Презъ 1935 г. — 409, разкрити 56%. Презъ 1936 г. са разкрити 77%, презъ 1937 г. — 84%, за да стигнат презъ 1938 г. до 94%. (Ръкопляскания) Общо отъ 629 извършени убийства въ 1930 г. са разкрити 257. Презъ 1938 г. абсолютното число на убийствата е намалено съ 2/3, а въ откриването на убийствата се е постигнало съвършенство, почти 100% са разкрити.

Презъ 1934 г. са разкрити 74% отъ кражбите, презъ 1935 г. — 67%, презъ 1936 г. — 71%, презъ 1937 г. — 70%, презъ 1938 г. — 78%. Презъ 1936 г. са показани малко повече кражби, отколкото презъ другите години. Това не значи, че презъ тая година са извършени кражби повече, но понеже презъ тая година полицията е пристъпила къмъ нови методи за откриване престъпниците, открила е и кражби, извършени презъ други години, поставила ги е въ своята картотека и затова абсолютната цифра на кражбите, разкрити презъ 1936 г., е увеличена.

Значи, и по отношение кражбите полицията е изпълнила своето предназначение. Г-да народни представители! Повечето отъ тези кражби са малки, до 50 л. — кражби на дребен добитък по селата, които често пъти не се разкриват.

Но трябва да се поздравим не само с изпълнение функциите на полицията, но и въ други отношения. Когато, г-да, по-рано кметовете бяха зависими отъ различни влияния, когато паздарите и горските стражари зависяха отъ кметовете, често пъти се извършваха кражби на добитък, запалваха се кошари и изгаряха овците. И понеже не се разкриваха нито половината отъ кражбите, общината, по закона за ограничаване кражбите и пр., трябваше да заплаща щетата на пострадалите и щетата се разхвърляше като данък върху жителите на общината. И често пъти, колкото бяха държавните данъци, толкова бяха и разхвърлените суми за обезщетяване на пострадалите отъ кражби. Тия случаи, ако сега не са съвсем изчезнали, твърде много са намалели.

Имахъ следния случай. Единъ бившъ мой войникъ презъ м. юни 1934 г. дойде при менъ въ Стара-Загора и ме помоли да му дамъ пушка. Защо ти е пушка? — „Да си пази добитъка. Азъ съмъ, казва, дневалецъ презъ цѣлата нощ. Страхъ ме е да излизамъ. Три даначета ми откраднаха отъ оборъ въ продължение на 2—3 дни“. Открити ли са крадците? — „Не са открити“. Следъ 3—4 месеци пакъ го виждамъ. Питамъ го: нали искаше отъ мене пушка? — „Не ми трябва, казва, пушка сега. Въ нашето село спрѣха кражбите“.

Азъ спирамъ вниманието ви на тая факт — че намаляватъ нарушенията. Това се дължи на действието на полицията, а така също и на администрацията въ селото, на кметовете, които са коменданти въ селото. Тѣ респектиратъ крадците, тѣ респектиратъ тия, които посѣгатъ на чуждата собственост, което значи, че имотите на хората са повече гарантирани. Въ туй отношение трябва да се поздравимъ съ единъ напредъкъ въ нашия животъ.

Г-да народни представители! Нашата стража не се увеличава. За честта на нашата стража, трябва да кажемъ, че тия млади и хубави девенти юнаци, униформени и не-униформени стражари, особено униформените стражари, които са прекарвали военната си служба въ казармата, които са достигнали подофицерски чинъ, следъ като са преминали презъ специална полицейска школа, се отдаватъ на службата за пазене реда, честта, имота, живота, свободата на българските граждани. Тия стражари вършатъ често пъти непосилна работа. Когато постѣпватъ на полицейска служба, преглеждатъ ги на рентгеновъ апаратъ. Често пъти само следъ няколко месеци служба се констатира голѣмъ процентъ на заболявания отъ туберкулоза, защото тия стражари често пъти стоятъ по 18 часа на постъ, денемъ и нощемъ изпълняватъ своята служба и излагатъ здравето си. Следователно оня жестъ, който направя бюджетарната комисия — да признае на стражарите за 5, 10 и 15 години прослужени по една, две и три заплати повишение, е единъ жестъ на благодарностъ, на истинско признаване заслугите на тия наши държавни служители.

Г-да народни представители! Казахъ ви, че едва 3.5% отъ бюджета на българската държава се дава за администрация и полиция. Всички признаха, че функциите на администрацията и полицията са голѣми. Не остава на менъ нищо друго, освенъ да изтъкна огромната работа, която се върши отъ Министерството на вътрешните работи. Г-да! За честта на Министерството на вътрешните работи мога да ви кажа, че работата въ централното управление се върши само отъ едно минимално число чиновници — 72 души, когато въ централните управления на другите министерства чиновниците са много повече. По това няма да се впускамъ въ подробности. Когато се докладва бюджетътъ параграфъ по параграфъ, всеки ще може да се изкаже.

Азъ моля, г-да народни представители, да дадете на българската държава, въ лицето на администрацията и полицията, срѣдства, за да може тя да се усъвършенствува все повече и повече. И нека да помнимъ, че ония, които мръха по бойните полета за постигане на националните идеали; ония, които се тревожеха на фронта отъ чести недочети въ общинските управления; ония, които се безпокоеха, че общините недостатъчно се грижатъ за техните семейства; ония, които тряпѣха предъ мисълта, че честта на техните семейства не е достатъчно гарантирана; ония, които желяха да напуснатъ фронта, съ рискъ да бъдатъ разстреляни, за да се разправятъ съ непочтените служители въ селата — тѣ паднаха на бранните полета съ копнежа за една по-щастлива България. Ние трябва да помнимъ техните страдания. Тѣ загинаха съ съзнанието, че жертвуватъ живота си, за да дадатъ на българския народъ по-голѣмо щастие — не въ тия територии, които имаме сега, но въ ония територии, които тѣ си представяха. Вънъ отъ всяко съмнение е, че въ бъдеще ония, които са по върховете, които са горе въ яланията, управниците, които приематъ благодатта, Божиите дъждѣ, трябва да направятъ всичко възможно, щото по пътя на спускането водата надолу да не се разкъртятъ склоновете на планината, да се запазятъ политъ на планината, водата спокойно да навлѣзе въ полетата и да ги наводни, за да бликнатъ полетата въ онзи райски видъ, който България заслужава. Само тогава ние ще изпълнимъ нашето предназначение, ще изпълнимъ дълга си предъ духа на загиналите. Тогава ще можемъ да кажемъ: не напразно отидоха вашите жертви. Можеби България не е въ ония граници, за които вие мечтаехте и които вие виждахте въ вашите последни жизнени минути, но ние сега сме се врекли въ служба на тая земя, да направимъ отъ тая земя една райска градина, както Богъ е предопредѣлилъ да бъде. И нека бъде такава тая земя, каквато и народътъ я иска, каквато и загиналите я желяха, и нека работимъ, за да постигнемъ заедно съ нашия и техния идеалъ. (Бурни и продължителни ръкопляскания)

Председателъ Стойчо Мошановъ: Моля г-нъ докладчикъ да вземе мѣстото си.

Докладчик Гето Кръстевъ: (Чете)
„МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЪ РАБОТИ И НА-
РОДНОТО ЗДРАВЕ.

Часть I.

Администрация и полиция.

Глава I.

Разходи за личния съставъ.

§ 1. Заплати (вижъ объяснителнитъ таблици следъ 29 зас.) — 178.636.000 л.

Вследствие направенитъ промѣни отъ комисията въ объяснителната таблица, кредитътъ се намалява на 178.299.000 л. Бюджетарната комисия е направила следнитъ промѣни въ таблицата за личния съставъ:

На стр. 9, въ „А. Централно управление“, вмѣсто „1 полицейски инспекторъ, той и за шифъра“, става „единъ инспекторъ“.

Въ „Отдѣление за обществени грижи“, вмѣсто „провѣрители на приходитъ“, става: „провѣрители на приходитъ, съ седалище въ областитъ“; броятъ имъ отъ 7 се намалява на 4, а кредитътъ за заплати отъ 341.040 л. се намалява на 194.880 л.

Въ „Общи служители за централното управление“, вмѣсто „1 специалистъ за поддържане на паркета“, става: „1 прислужникъ за поддържане на паркета“.

На стр. 11, въ „Б. Снабдително отдѣление“ длъжността „1 подначалникъ инспекторъ“ се заличава.

На стр. 12, въ „I. Областни управления“, вмѣсто „7 секретари, тѣ и замѣстници на директоритъ“, става: „7 секретари“; месечната заплата на секретаритъ се намалява отъ 5.350 л. на 4.350 л., а общиятъ кредитъ за заплати отъ 447.720 л. се намалява на 365.400 л.

Въ края на същата страница е поставена следната забележка: „Постановленията на чл. 3 отъ закона за бюджета на държавата за 1936 г. не се отнасятъ до заплатитъ на секретаритъ на областнитъ директори“.

На стр. 13, въ „4. Полицейски комендантства“, премахна се полицейското комендантство въ Сливенъ, вследствие на което и общиятъ кредитъ за заплати на полицейскитъ коменданти отъ 277.800 л. се намалява на 222.240 л.; секретаритъ отъ 5 се намаляватъ на 4, а кредитътъ отъ 141.000 л. се намалява на 112.800 л.; броятъ на машинописцитъ отъ 5 се намалява на 4, а кредитътъ за заплати отъ 103.800 л. се намалява на 83.040 л.

Въ края на объяснителната таблица, на стр. 14, се прибавя нова забележка V съ следния текстъ:

„Униформенитъ полицаи съ заплата до 2.510 л. включително, опредѣлени съ заповѣдъ на министра на вътрешнитъ работи и народното здраве, могатъ да получаватъ за прослужени 5, 10 и 15 години непрекъснатата полицейска служба премии въ размѣръ съответно до 1, 2 и 3 brutни месечни заплати, изплащани само отъ икономиятъ по кредита на § 1 отъ бюджета на администрация и полиция“.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Г-да народни представители! По § 1 е направено следното предложение отъ народния представител г-нъ Петко Стайновъ: (Чете) „По § 1 отъ бюджета на Министерството на вътрешнитъ работи, объяснителната таблица, отдѣлъ II. — управление на областитъ — да се възстанови следъ „7 секретари“: „юристи, тѣ и замѣстници на директоритъ“.

Има думата народниятъ представител г-нъ Петко Стайновъ.

Предупреждавамъ г-да народнитъ представители, че ще давамъ думата само по предмета и точно по 15 минути. Нито съ една минута нѣма да продължавамъ времето.

Петко Стайновъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Понеже председателятъ настояваше на всѣка цена винаги да се правятъ конкретни предложения, правя едно конкретно предложение въ връзка съ § 1 отъ бюджетния проектъ. Касае се за функциитъ на областнитъ директори и на тѣхнитъ замѣстници. Предвидена е въ бюджета една сума отъ 2.670.360 л. за областнитъ дирекции. Азъ, разбира се, бихъ желалъ да взема думата и по другитъ въпроси — както за самоуправлението на общинитъ, така и за избираемостта на кметовѣтъ, така и за полицията. Но понеже имамъ право да говоря само 15 минути, ще се огранича да говоря само за областнитъ директори и за тѣхнитъ функции. Предвидени сѣ, казвамъ, 2.670.360 л. за областнитъ дирекции. И азъ се питамъ: той разходъ отъ 2.670.360 л., който ще се направи, оправдава ли се при сегашнитъ функции, при сегашното положение на областнитъ директори?

Споредъ мене, г-да, областнитъ директори, при сегашнитъ имъ функции, не оправдаватъ тоя разходъ. Може да ви се види странно това мое твърдение, но опитайте се да влѣзете въ връзка съ нѣкой областенъ директоръ между четири очи

и го попитайте: какви сѣ функциитъ ви по закона, на кои хора заповѣдвате вие, кои сѣ вашитъ органи, които иматъ опредѣлени функции, опредѣлени ресурси? Областнитъ директори — по-раншнитъ окръжни управители — действително сѣ замислени на времето, въ 1882 г., когато е създавана тая институция у насъ, като мѣстни министри, като намѣстници на министра. Споредъ закона отъ 1882 г., окръжниятъ управителъ действително е управлявалъ всичкитъ ведомства въ провинцията — абсолютно всички. Нѣщо повече: той е ималъ права, които днесъ има само Министерскиятъ съветъ. Споредъ чл. 10 отъ този законъ, той е могълъ да издава и наредби-законои; той е ималъ право и да отмѣнява законитъ при ненормално положение, даже и да обявява военно положение.

Петко Стояновъ: Ама то е било антиконституционно управление.

Петко Стайновъ: Този законъ е билъ създаденъ по време на Държавния съветъ, когато конституцията е била отмѣнена.

Димитъръ Търкалановъ: Но ние тамъ нѣма да се върнемъ.

Петко Стайновъ: Азъ ви казвамъ, че тази институция е била замислена така, че да има единъ мѣстенъ управителъ, действително управляващъ, даващъ смисълъ на поста, който заема. Отъ тогава насамъ, обаче, систематически на тоя голѣмъ префектъ — защото създателитъ на тоя институтъ сѣ имали предъ очи френския префектъ, френския управителъ — на тоя голѣмъ управникъ постепенно сѣ му оскубвали перата и въ края на краищата отъ него бѣше останалъ само единъ началникъ на полицията. Отъ единъ шефъ на всички ведомства въ окръга, споредъ новия законъ отъ 1925 г., той остава само единъ обикновенъ началникъ на полицията и контролоръ на общинскитъ бюджети.

Въ 1925 г. се направи опитъ да се дадатъ ужъ повече функции на окръжния управителъ. Но това се написа са о въ закона — на книга. Въ сжщностъ, и следъ 1925 г. той си остана пакъ само началникъ на полицията и контролоръ на общинскитъ бюджети.

Въ 1934 г., когато се създадохъ областитъ, когато се премахнаха окръжнитъ управители и се сложиха областни директори, мисълта на тогавашния законодатель ще да е била да се създадатъ едни области, въ които шефътъ на областта да бѣде единъ видъ представителъ на цѣлата изпълнителна властъ, управителъ на всички ведомства въ областта. Изразъ на тая идея е законътъ за общата администрация на държавата, който отмѣни закона за администрацията и полицията. Въ чл. 3 на тоя законъ е казано, че начело на всѣка областъ стои директоръ на областта, който представлява цѣлата изпълнителна властъ въ нея. Въ това си качество той е началникъ на всички органи на изпълнителната властъ, съ изключение на тѣзи отъ военното ведомство.

Въ действителностъ, обаче, областниятъ директоръ не е началникъ на нищо, освенъ на една канцелария. Той може да има много важни политически функции, обаче другитъ началници на служби въ областта иматъ задължение само да се срѣщатъ съ него, да му съобщаватъ, да му известаватъ какво правятъ. Тѣ не сѣ подчинени нему, а на съответния министъръ. Областниятъ директоръ не може да се мѣси въ тѣхнитъ служби. Той не може да назначава и никакви чиновници. Френскиятъ префектъ, който е прототипа, назначава всички горски, всички кантонери, всички учители — цѣлиятъ персоналъ въ областта. Той е началникъ въ областта и се чувствува неговата властъ. Областниятъ директоръ у насъ не назначава никого. Областниятъ директоръ даже, по сегашното наше законодательство, не е началникъ вече и на полицията. Отъ 1934 г. насамъ, а даже и по-рано, започна едно необикновено увеличение на полицията. Преди десетъ години, когато се гласува законътъ за администрацията и полицията, нѣмаше областни полицейски инспекции. Сега имаме 7 областни полицейски инспекции съ единъ голѣмъ шагъ, състоящъ се отъ: 7 областни полицейски началници, съответнитъ секретари, оржеейници, архивари и писари. Въ околнитъ пѣкъ има околнски полицейски началници. Отъ нѣколко години насамъ сме свидетели на едно извънредно голѣмо увеличение на полицията. Азъ не зная какъ да оправдая това голѣмо увеличение на полицията. Или че престѣпността се е увеличила — г-нъ министърътъ се помъжи да изкара, че не се е увеличила — или пѣкъ че българскиятъ народъ не върви въ редъ и трѣбна много пѣти да бѣде стѣганъ отъ разни полицейски началници и полицейски инспектори. Както и да е, по има едно немислимо голѣмо увеличение на полицията. При това увеличение на поли-

цията, тя вече се изнемва от ръцете на областния директор и се дава във пръко подчинение на директора на полицията. Така че въ същност днес и полицията не е подчинена на областния директор, а е подчинена на директора на полицията. Тогава какво остава за областния директор? Нещо повече: и инспекторите по службата „Социални грижи“ са подчинени направо на министерството.

Така че, въ края на краищата, за областния директор, който трябва да има много големи функции, въ същност не остава много големи работи. На областния директор е оставено само да контролира бюджетите на общините. Ако ние, обаче, повърим контролирането на общинските бюджети и упражняването на така наречения финансов надзор на областните съветни палати или пък на околийските управители, можем да премахнем областния директор, без да се почувствува нещо въ страната. Затова, г-да, аз искам да обърна вниманието ви: трябва да създадем за тия органи функции. Това е необходимо. И аз моля г-нъ министра да се занимае съ този въпрос. Той говори преди известно време, че всички служби били концентрирани въ София, че София не трябвало да расте, че трябвало да пренесем някои служби въ провинцията. От години наред само говорим, че трябва да пренесем някои служби въ провинцията, но досега никое правителство — имало е силни правителства, имало е правителства и без Народно събрание — не е могло да направи това, поради съпротивлението на чиновничеството, от една страна, и, от друга — поради незъможността това да стане.

Но преди да говорим за преместване на служби въ провинцията, необходимо е да дадем значение, да създадем функции на самите провинциални служби. Време е да се замислим, г-да, за държавните органи въ провинцията, да им създадем функции, да ги направим отговорни лица, които окончателно да разрешават всички въпроси. Не е ли печално да виждаме за най-дребна работа всеки да се мъкне тук, да идват делегации? Когато видите — а всеки ден ги виждате — 5-6 души наедно, съ чадъри и полушубки, да се мъкнат по софийските улици, знаете, че това е делегация. И за най-дребни работи, и по въпроси, които трябва да бъдат решавани от областния директор, все въ София идват. Време е да освободим министерствата от тия делегации. Време е да се нареди да се решават всички въпроси въ провинцията, да създадем съ закон функции на държавните органи въ провинцията.

Аз зная, че въ това отношение има съпротива от всички големи бюрократи, от всички висши чиновници по министерствата. Тъ искат да държат въ своите ръце цялото провинциално чиновничество и разрешението на всички въпроси. Тъ искат да държат въ своите ръце назначаването и на последния разсилен въ провинцията. Това е погрешна политика. Ако искаме да създадем живот въ областния град, въ околийския град, съ законите и преди всичко съ законите по Министерството на вътрешните работи ще постигнем това, като създадем функции за областния директор, като го направим действително началник на всички служби въ областта, той да решава един вид като министър всички въпроси, на него да се докладва от съответните началници на служби въ областта, а само по големите въпроси да се взема мнението на министъра. Тогава министрите въ София ще бъдат освободени от дреболиите и ще могат да се занимават съ принципните въпроси. А областните директори по-добре ще решават дребните въпроси, защото ще ги решават долу на самото място, и ще ги решават окончателно. Няма да е нужно тогава делегации да идват за всеки нещо въ София.

Председател Стойчо Мошанов: (Звъни) Свършвайте, г-нъ Стайнов!

Петко Стайнов: Понеже трябва да спазвам онова, което нарежда г-нъ председателът, аз се обръщам към г-нъ министъра на вътрешните работи и го моля да реформира, въ съгласие съ Министерския съвет, закона за общата администрация така, че тия два и половина милиона лева, които даваме за областните дирекции, да се оправдаят. Функциите на областните директори да не бъдат само на книга, а да бъдат осъществени, да бъдат създадени положения, които да утвърждават, да засилват авторитета на областния директор. Тогава и бивши министри, и хора съ най-видно обществено положение, когато им се предложи да станат намъстник-министри въ областите, ще отидат съ радост.

Ние от години очакваме да отидат най-видни лица въ провинцията, за да дадат смисъл на провинциалното управление. Защо не отиват? Защото действително областните директори нямат функции. Аз съмтам, че това е една необходима реформа. Ние говорим за ново време, за реформи въ държавното управление. Ето ви една реформа, една истинска децентрализация. Тя трябва да започне съ създаване скелета въ провинцията, съ създаване у областния директор чувство на отговорност — че той не е една пощенска предавателна кутия за препращане на преписките съ надпис „До министъра“, а той е, който решава окончателно, веднаж за винаги, който носи отговорност за управлението. Тогава той ще има славата, че решава въпросите окончателно и че познава исканията на хората и може да ги удовлетвори.

Прочее, правя този апел към г-нъ министъра на вътрешните работи и това е моето предложение: да се създадат функции за областните директори. (Ръкоплъскания)

Председател Стойчо Мошанов: Г-да народни представители! Изслушахте интересната реч на г-нъ проф. Петко Стайнов. Дължен съм, обаче, да забележа, че тя е въ изрично противоречие съ правилника. Тя е една интересна реч, която, обаче, не може при второто четене да бъде държана. Въ това отношение трябва да бъдем на ясно.

Петко Стайнов: Аз искам да бъде издигнат престожа на областния директор.

Председател Стойчо Мошанов: Недейте спори! Вашето предложение, така, както е редактирано, безспорно Ви дава правото да вземете думата, защото същият въпрос е бил третиран и прощудиран и въ бюджетарната комисия. Но начинът, по който развихте Вашето предложение, е въ противоречие съ правилника.

Тук аз съм дължен да напомня някои работи, защото сме въ началото на нашата работа. Ако председателството прави на ораторите концесии въ някои случаи, прави ги, защото правилникът му дава право на това. Против изричния текст, обаче, на правилника председателството въ никой случай не може да отиде. Чл. 45 от правилника казва: (Чете) „При второто четене Събранието разглежда законопроекта член по член“ — а по бюджетопроектите статия по статия — „и се произнася върху поправките и прибавките, които могат да се предложат от всеки народен представител“. Значи, може да се говори само по прибавките и поправките. Абсолютно не ми е възможно да позволя на г-да народните представители, които ще направят формални предложения, въ петнадесет минути да говорят работи вън от предложенията, които правят. Няма защо да се лъжем. Трябва да спазваме правилника, за да можем да свършим работата си съ успех.

Ще пристъпим към гласуване предложението на г-нъ Петко Стайнов.

Христо Мирски: Моля. Искам думата по предложението на г-нъ Петко Стайнов.

Председател Стойчо Мошанов: Ето, виждате, иска се думата сега по предложението на г-нъ Петко Стайнов, което не се защита дори от него.

Христо Мирски: Г-нъ председателю! Аз искам думата, защото той го поддържа.

Г-да народни представители! Мисля, че е грешна тая практика, която се препоръчва от г-нъ председателя — по направените предложения да не стават разисквания. Парламентът ще може да вземе правилно решение по едно предложение, от когото и да е направено то, ако това предложение се дебатира по надлежния ред, стига то да бъде направено въ връзка съ параграфа, по който се разисква. Предложението, което прави г-нъ Петко Стайнов, не трябва да бъде прието. Защо? Аз изтъкнах съображенията си въ бюджетарната комисия. Тая материя е уредена съ закона за общата администрация, въ чл. 11 на който е казано: „Когато директорът на областта отсъствува, замъства го областният полицейски началник или друго определено от министъра длъжностно лице“. Това, което е уредено съ специален закон, не трябва съ бюджета да се изменя. Затова и г-нъ министърът на вътрешните работи въ бюджетарната комисия се съгласи да се заличат въ таблицата след „7 секретари“ думите: „и замъстници на директорите“.

Това предложение на г-нъ Петко Стайнов не трябва да се приеме още и затова, че съ бюджета не бива да се законодателствува. Ако е нужно да се измени законът за общата администрация, нека по надлежния ред се внесе законопроект за изменението на този закон, а не това да става съ бюджета.

Председател Стойчо Мошанов: Вземам акт отъ отъ това, което каза г-нъ Мирски. Съгласен съм, че по този начинъ трѣбва да се водятъ дебатитъ при второто четене на бюджетопроектитъ.

Има думата народниятъ представителъ г-нъ Григоръ Василевъ.

Григоръ Василевъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Бързамъ да ви успокоя, че нѣма да говоря и петъ минути даже.

Първо, азъ бихъ желалъ Народното събрание да вземе добра бележка отъ чл. 3 на конституцията, който казва, че „Територията административно се дѣли на окръжия, околии и общини“. Следователно, нововъведението на преврата отъ 19 май и на г-нъ Петъръ Тодоровъ — създаването на области — е противоконституционно и престъпно. България нѣма никакви области, България е една единствена област, една единствена земя. България е една нация и една земя. България не е съставна държава. Думата областъ има смисълъ само за съставнитъ държави. България не е съставна държава — следователно думата „областъ“ е неподходяща. Конституцията налага България да се дѣли административно само на окръжи, околии и общини.

Второ — за правата на областнитъ директори. Областнитъ директори не могатъ да иматъ власт надъ всички държавни органи въ областта. България по територия е малка държава. Министерствъта на България има възможностъ въ единъ день по телеграфа или по телефона да влѣзе въ връзка съ всички свои служби въ страната. Нѣма нужда да се издигатъ губернатори въ България.

Димитъръ Кушевъ: Тѣ нѣматъ компетентностъ.

Григоръ Василевъ: Нѣма нужда хора некомпетентни, случайни, да командуватъ стопанскитъ, културнитъ и други отрасли на българския животъ. Административниятъ управителъ не може по никакъвъ начинъ да командува всички служби. Той трѣбва да бѣде само представителъ на министъра на вътрешнитъ работи. Повече отъ това — не. Има въпроси по просвѣтата — ще има една програма за училищата, и тя ще се дирижира отъ София. Има въпроси по земедѣлието — една програма за земедѣлието ще има, и тя ще се дирижира отъ Министерството на земедѣлието. Има въпроси по желѣзницитъ — една програма за желѣзницитъ ще има, и тя ще се дирижира отъ директора на желѣзницитъ. Нѣма нужда отъ тия истории.

Германия следъ идването на Хитлеръ стана единна държава. Преди него, въ течение на десетки години, се състоеше отъ много държави и имаше много крале. Други държави, съ миноритарни елементи, съ чужди елементи, съ завладѣни земи, могатъ да иматъ този луксъ да правятъ области. Авторитарнитъ държави искатъ въ всѣка областъ да иматъ по единъ малкъ кралъ, по единъ малкъ царъ. България не е въ това положение. България има единъ царъ. Отъ мѣстни царе нѣмаме нужда. Ние нѣмаме нужда и отъ втора династия въ София. Една династия ни стига. Единъ народъ, една държава, една територия, една програма, едно стопанство, една култура, едно управление! (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

И затуй азъ се противопоставямъ на предложението на г-нъ Петко Стайновъ и съжалявамъ, че единъ професоръ — макаръ и бившъ — отъ българския Университетъ, можа да излѣзе отъ трибуната да говори противъ търновската конституция. (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Председател Стойчо Мошановъ: Г-да! Има направени нѣколко предложения по § 1. За добрия редъ на работата, следъ приключване разискванията по всѣко предложение ще го поставя на гласуване, а следъ това ще дамъ думата на тия, които има да развиятъ следващитъ предложения.

Които приематъ предложението на г-нъ Петко Стайновъ така, както го прочетохъ, моля да влигнатъ ржка.

Петко Стайновъ: Азъ го оттеглямъ.

Григоръ Василевъ: Петъръ Тодоровъ го поддържа!

Председател Стойчо Мошановъ: Г-нъ Петко Стайновъ оттегля предложението си.

Отъ г-нъ проф. Петко Стояновъ има направени по § 1 три предложения: (Чете)

„1. Кредитътъ отъ 7.650 л. месечно или 84.600 л. годишно за единъ началникъ на отдѣление административно и за изборитъ (стр. 9) се намалява на 5.010 л. месечно или 60.120 л. годишно.

2. Кредитътъ отъ 6.590 л. месечно, или 79.080 л. годишно за единъ главенъ инспекторъ по общинитъ (стр. 9) се заличава.

3. Кредитътъ отъ 5.330 л. месечно, или 63.960 л. годишно за единъ инспекторъ по общинитъ (стр. 9) се заличава“.

Азъ съмъ длъженъ да дамъ думата на г-нъ Петко Стояновъ да развие предложенията си, понеже тия въпроси сѣ разисквани въ бюджетарната комисия. Обаче ще го моля да говори конкретно по направенитъ предложения. Цѣлата Камара ще бѣде свидетелъ, дали действително той ще говори по въпроситъ, по които прави предложения.

Петко Стояновъ: Обещавамъ Ви, г-нъ председателю, че нѣма да се отклоня.

(Отъ трибуната) Г-да народни представители! Старанието на г-нъ председателя да се създаде редъ при разискванията по бюджета е похвално и ние трѣбва да му дадемъ всичкото си съдействие. Това негово старание, обаче, не трѣбва да бѣде въ ущърбъ на правото, на абсолютното право на народния представителъ да прави предложения, още повече когато се касае до бюджетни въпроси, по които е разисквано въ комисията. Тия права сѣ неотемлими на народното представителство. Има парламенти въ свѣта само затова, защото има бюджетъ. Бюджетното право и бюджетнитъ прерогативи на членоветъ на Парламента сѣ основа на свободата. Така щото въ рамкитъ само на тази уговорка ние можемъ да уважаваме старанието на г-нъ председателя.

Председател Стойчо Мошановъ: Въ кръга на закона за бюджета, отчетността и предприятията и въ кръга на правилника за вътрешния редъ на Народното събрание.

Петко Стояновъ: Г-да народни представители! Моитъ предложения сѣ много прости. На стр. 9 отъ обяснителната таблица къмъ § 1, отдѣлъ I, „Отдѣление административно и за изборитъ“, сѣ предвидени служби: единъ началникъ, единъ главенъ инспекторъ по общинитъ и единъ инспекторъ по общинитъ. За първия е предвидена заплата 7.050 л. месечно, за втория 6.590 л. месечно, а за третия — 5.330 л. Азъ предлагамъ да се намали заплата на началника на административното отдѣление отъ 7.050 л. на 5.010 л., а службитъ главенъ инспекторъ по общинитъ и инспекторъ по общинитъ да се заличатъ. Кои сѣ мотивитъ ми?

Г-да народни представители! Отъ дебатитъ, които станатъ тукъ по принципъ по бюджетопроекта на Министерството на вътрешнитъ работи, стана явно едно — че по отношение на своитъ финанси общинитъ сѣ зле поставени. Срещу задължения къмъ два милиарда лева общинитъ иматъ бюджети, сумата на които надминава три милиарда лева, които бюджети приключватъ съ 35—45% и повече дефицитъ. Това показва, че общинското управление, що се касае до неговитъ финанси, е безусловно зле поставено.

Кой е длъженъ да донесе на г-нъ министъра, на първо мѣсто, за това? Началникътъ на това отдѣление, за което азъ говоря — административното и за изборитъ. Кои сѣ тия господа инспектори по общинитъ, които сѣ предвидени нему въ помощъ? Тукъ имаме възстановяване на пѣкоганитъ ревизори при Министерството на вътрешнитъ работи. Успоредно съ това, поради раздѣлянето — макаръ и антиконституционно, но което продължава 5 години вече — страната на области, имаме струпа на една голѣма администрация въ областнитъ градове съ поизгнати престижъ, съ подразделение на полиция и чиста администрация, където контролъ може да бѣде упражненъ съ най-голѣма точностъ и съ всички подробности. Така щото да имаме още една контролна служба тукъ, въ София, насочвана отъ министъра на вътрешнитъ работи — и то тогава, когато е доказано, че що се отнася до финанситъ, въ това отдѣление продължава да царува абсолютна некомпетентностъ — азъ считамъ, че е излишно, и въ знакъ на изказване недо- вѣрие къмъ носителитъ на тая служба, моето предложение трѣбва да бѣде прието.

Втори аргументъ, който искамъ да изтъкна, е до лицата, които сѣ поставени начело на контрола надъ общинитъ. Прѣката задача да ги контролира има началникътъ на административното и изборно отдѣление. Установено е, че около 1/3 отъ г-да кметовѣ, които се назначаватъ по новия законъ отъ 19 май насамъ, не сѣ на постоянно мѣстожителство въ селата, където кметуватъ. Повечето отъ тѣхъ бързатъ да си заминаватъ въ сѣботата, а обикновено липсватъ и въ повѣдѣникъ отъ службата си, която оставятъ на произвола, или я оставятъ на своитъ замѣстници, или пъкъ на полицейски стражари. Въпрѣки тирадитъ, които се произнесоха вчера отъ това мѣсто за новия кметъ...

Серафимъ Георгиевъ: Това е абсолютно невѣрно.

Председател Стойчо Мошановъ: Моля Ви се, г-нъ Георгиевъ, не прекъсвайте!

Петко Стояновъ: Този пъкъ архикомпетентенъ човѣкъ (Сочи Серафимъ Георгиевъ) всичко знае! Моля ви се! Азъ нѣмамъ време да ви цитирамъ конкретни случаи, но това, което ви казвамъ, не е измислено отъ мене. То се изнесе и отъ официалната преса.

Предвидъ на това, че административното отдѣление не е взело никакви мѣрки да застави кметоветъ да си вършатъ службата, или при подбора на лицата, които то предлага на г-нъ министра, за назначаване за кметове, не следи и за тая страна на въпроса — да се назначаватъ кметове, които ще седатъ по мѣстата си — азъ смѣтамъ и на това второ основание, че кредититъ за тия двама инспектори трѣбва да бждатъ заличени, а заплатата на началника на отдѣлението — намалена.

Друго едно съображение. Това, което се разправяше вчера тукъ, за злоупотрѣбления и отклонения относно службата, може да бжде допълнено съ голѣми подробности. Азъ не искамъ да кажа, че много отъ кметоветъ сж назначени по линията на приятелството, а често пжти и на политическото влияние — както въ позорното минало. Азъ оставамъ тая работа настрана. По нея ние ще дойдемъ, може-би, другъ пжтъ да се разправяме много по-подробно. Искамъ да ви кажа друго. За ония лица, които сж злоупотрѣбили съ службата, кой може да изтъкне на г-нъ министра, че тѣ не сж на своето мѣсто и че трѣбва да бждатъ махнати? Разбира се, това е пакъ началникътъ на административното и изборно отдѣление и неговитъ инспектори. Нѣма другъ, който да извърши тая работа. Разбира се, и областниятъ директоръ, и околийскиятъ управител сж длжни да извършатъ тая работа, но сега говоримъ за централното управление. А въ централното управление тая задача иматъ тия именно лица.

Азъ ще ви приведа само единъ примѣръ. Г-нъ министрътъ на вътрешнитъ работи получи тая телеграма. (Показва една телеграма) И ние, нѣколко души народни представители, я получихме. Подадена е отъ с Жгленъ, и е подписана отъ следнитъ лица: четирма общински съветници, председателя на популярната банка, председателя на читалището, представителъ на земеделската задруга, представителъ на търговското сдружение, секретаря на училищното настоятелство, председателя на дружеството за закрила на децата. Ето текста ѝ: (Чете) „Кметътъ ни Петковъ продължава да тормози населението по незапомнени отъ кърджалийско и партийно време начини, чрезъ шантажи и провокации. Днесъ по негово нареждане пакъ откараха въ околийското управление около 20 души невинни селяни за тормозъ и малтретиране. На безбройнитъ оплаквания не се обръща внимание. Безогледно преследва мѣстнитъ чиновници и учителството, за да задоволи амбициитъ на една злобна, декласирана и отмѣстителна личност. До кога тия скандали въ нова България! И ние въ нея ли живѣемъ? Изселете ни, населението желае“.

Нищо не е направено противъ това лице.

Въ нашия градъ Бѣла-Слатина г-нъ кметътъ по време на изборитъ водѣше изборната кампания.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Г-нъ Стояновъ! Така, както развивате предложението си, това не е въ кръга на правилника.

Петко Стояновъ: Азъ свършвамъ. — Г-нъ Желевъ, началникътъ на административното отдѣление, заедно съ кмета на Бѣла-Слатина се разхождаха изъ селата по време на изборитъ, за да агитиратъ въ полза на бащата на кмета — официаленъ кандидатъ за народенъ представителъ. Срещу този кметъ болшинството отъ общинскитъ съветници бѣха подали заявление до г-нъ министра, кждето конкретно сж изложени всички негови отклонения и злоупотрѣбления. До сега, обаче, нищо не е направено. Макаръ че той бѣше отстраненъ за известно време отъ служба, отново го върнаха. Кой е длженъ да докладва за това нѣщо? Г-нъ началникътъ на административното отдѣление. А самъ той, заедно съ кмета, обикаля околията. И затова азъ предлагамъ да му се намали заплатата.

Иванъ Петровъ: Г-нъ Стояновъ! Тая телеграма отъ с. Жгленъ е една шантажна телеграма.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Моля, седнете на мѣстото си, г-нъ Петровъ!

Петко Стояновъ: За работитъ въ с. Жгленъ, г-да, най-добре ще бжде да не приказваме.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Моля Ви се, оставете това!

Петко Стояновъ: И азъ самъ не желая да се отклонявамъ, но твърдя, че фактътъ е такъвъ. Азъ не съмъ го казалъ на г-нъ министра, затова защото той го знае. Тая телеграма, обаче, е отъ преди неговото дохождане въ Министерството. Тая преписка съществува и азъ повече не искамъ да се отклонявамъ по този въпросъ.

Ако има нѣщо, г-да, отъ което нашето общинско самоуправление да страда, то е преди всичко отъ неправилното групиране на общинитъ. Вчера въ „Държавенъ вестникъ“ излъзе указъ, съ който много села отново сж възведени въ достоинството на самостоятелни общини. Г-да! Тоя въпросъ кой другъ можеше да го разучи и разясни на г-нъ министра, ако не началникътъ на административното и изборно отдѣление? Четири години откакъ съществува тоя законъ — населението е просто въ ужасъ отъ терора, който кметоветъ на централнитъ общини упражняватъ по отношение другитъ села, които влизатъ въ състава имъ. И ние не можемъ да се разберемъ по тази работа. Искате да се обърнемъ на ходатаи? Това е задължение на оня, който упражнява контрола върху общинитъ — именно началникътъ на административното отдѣление и неговитъ инспектори.

Азъ мисля, че моето предложение има смисълъ, г-да народни представители! На тѣзи висши сановници, които се отклоняватъ отъ прѣката си длжностъ да формулиратъ онова, което живо и гласно налага, да бждатъ доялни и честни съветници на своя министръ, да даватъ ухо на онова, което става въ страната и правилно да насочватъ дейността на административнитъ органи, ние сме въ правото си да имъ съкратимъ кредититъ, за да може по този начинъ да се разбере, че въ тая страна действително има контрол.

Има нужда отъ новъ законъ за общинитъ, има нужда отъ ново прегрупиране на общинитъ, отъ преуреждане финанситъ на общинитъ. Кой може да направи това? Разбира се, това е пакъ тоя сановникъ. Но когато той по време на избори се разхожда отъ село на село, за да агитира вулгарно, той не е за това мѣсто, и затова кредитътъ за неговата служба трѣбва да бжде заличенъ. (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Председателъ Стойчо Мошановъ: Г-да народни представители! Ще гласуваме.

Тѣзи, които приематъ предложението на г-нъ Петко Стояновъ: (Чете) „Кредитътъ отъ 7.050 л. месечно, или 84.600 л. годишно за 1 началникъ на отдѣление административно и за изборитъ (стр. 9) се намалява на 5.010 л. месечно, или 60.120 л. годишно“, моля, да вдигнатъ ржка. Малцинство, Събранието не приема.

Тѣзи, които приематъ второто му предложение: (Чете) „Кредитътъ отъ 6.590 л. месечно, или 79.080 л. годишно за 1 главенъ инспекторъ по общинитъ (стр. 9) се заличава“, моля, да вдигнатъ ржка. Малцинство, Събранието не приема.

Тѣзи, които приематъ третото му предложение: (Чете) „Кредитътъ отъ 5.330 л. месечно, или 63.960 л. годишно за 1 инспекторъ по общинитъ (стр. 9) се заличава“, моля, да вдигнатъ ржка. Малцинство, Събранието не приема.

Има предложение по таблицата къмъ § 1 отъ народния представителъ г-нъ Никола Контевъ: (Чете) „На стр. 9, Отдѣлъ I, длжността „инспекторъ, той и за шифъра“ да стане „полицейски инспекторъ“.

Докладчикъ Гето Кръстевъ. Тая поправка ще трѣбва да стане, г-да народни представители!

Председателъ Стойчо Мошановъ! Г-нъ министрътъ на вътрешнитъ работи и народното здраве съгласенъ ли е?

Министръ Никола Недевъ: Съгласенъ съмъ.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ предложението на народния представителъ г-нъ Никола Контевъ, а именно: предъ думата „инспекторъ“ да се тури прилагателното „полицейски“ и да се заличатъ думитъ „той и за шифъра“, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Има предложение отъ народния представителъ г-нъ Иванъ Пастуховъ къмъ § 1 отъ обяснителната таблица въ смисълъ, да се намали съ 2/3 кредититъ за отдѣление „Обществени грижи“. Това предложение не мога да го поставя на гласуване, понеже не е правено и разисквано въ бюджетарната комисия.

Иванъ Пастуховъ: Моля, г-нъ председателю! (Възречения отъ дѣсно) Това не е правилно тълкуване на правилника.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Ако Народното събрание не се солидаризира съ това мое схващане, азъ мога да си тегля послѣдствията.

Иванъ Пастуховъ: Значи болшинството решава, а не правилникът! Гласувайте го най-сетне! Азъ не предлагамъ увеличение на кредита, а намаление.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Тъзи, които приематъ § 1, заедно съ табличката, както е приета отъ комисията и съ току що приетата поправка въ табличката, предложена отъ г-нъ Контевъ, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Иванъ Пастуховъ: Азъ протестирамъ най-силно за узурпацията на моитъ права, г-нъ председателю! Туй е единъ произволъ отъ Ваша страна.

Нъкой отъ дъсно: Не е произволъ.

Иванъ Пастуховъ: Разбира се, че е произволъ. Гласувайте моето предложение!

Председателъ Стойчо Мошановъ: Г-нъ докладчикъ! Докладвайте § 2!

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„Глава II.

Други лични разходи.

§ 2. Порционни пари на полицейскитъ чинове — 32.500.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 2, както се докладва, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 3. Пътни и дневни пари за командировка по служба на държавни служители, членове на избирани бюра за народни представители, както и на частни лица — 1.500.000 л.“

Въ текста на тоя параграфъ има допустната печатна грѣшка, която сега се поправа, а именно: „избирани бюра“ става „избирателни бюра.“

Председателъ Стойчо Мошановъ: По § 3 има предложение отъ народния представител г-нъ Петко Стайновъ: да се намали кредитътъ отъ 1.500.000 л. на 1.400.000 л.

Този въпросъ не е третиранъ въ бюджетарната комисия и като така не мога да поставя на гласуване предложението на г-нъ Стайновъ.

Петко Стайновъ: Неправилно е. Вне насизвате Народното събрание.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 3, както се докладва, съ направената поправка, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Петко Стояновъ: Моля Ви се! Намаления всѣкога могатъ да бъдатъ предлагани.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 4. Безотчетни за служебно добавъчно възнаграждение за добра дейностъ, непредвидени разходи по специални задачи, за услуга отъ външни лица — 6.000.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 4, както се докладва, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 5. Безотчетенъ фондъ — 100.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 5, както се докладва, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„Глава III.

Веществени разходи.

„§ 6. Наемъ на помѣщения — 3.400.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 6, както се докладва, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 7. Поддържане помѣщенията, малки поправки, измазване и приспособления: постройките, пристройки и инсталации, чистене, миене, дезинфекция; освѣтление, отопление и материали за тѣхъ; вода, сметъ, каналъ и застраховка на здания и др. — 8.000.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 7, както се докладва, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 8. Мебели и покъщнина, купуване, поправка и поддържане, пренасяне на мебели и др.; необходими предмети за обзавеждане на помѣщенията, като маси, столове, тапачки, бюра, шкафове, кревати, лампеници, одеала, пишущи машини, поправката имъ и циклостили и пр. — 1.000.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 8, както се докладва, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 9. Канцеларски потрѣби и материали: хартия, мастило; печатане на разни бланки, регистри, закони, правилници, формуляри, избирателни пликове, канцеларски пликове, наредби и др. официални издания, обявления и пр.; подвързване и подшиване на разни книжа; амбалажни материали, опаковка и разходи за експедиция на разни материали и вещи; пощенски, телефонни и телеграфни такси и др. — 3.500.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 9, както се докладва, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 10. Купуване книги, списания и вестници — 10.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 10, както се докладва, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 11. Купуване и поправка на уреди, апарати, химикали и пр. за химическата лаборатория и поддѣленията ѝ — 200.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 11, както се докладва, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 12. Поддържане и купуване на превозни сръдства — 3.800.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 12, както се докладва, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 13. Поддържане и обзавеждане на специаленъ полицейскъ гардеробъ съ необходимитъ материали за дегизации и облѣкло — 50.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 13, както се докладва, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 14. Набавяне принадлежности по обучението на стражата, орѣжия и бойни припаси и поддържане орѣжейнитъ работилници при Дирекцията на полицията и областитъ — 2.000.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 14, както се докладва, моля да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 15. Превозъ на полицейски стражари, затворници и други препращани лица и паднали по улицата хора отъ злополука и болестъ — 100.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 15, както се докладва, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 16. За храна на задържанитѣ лица въ полицейскитѣ затвори, изолационни лагери и за издръжка на интернирани лица безъ срдства — 400.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: По § 16 има предложение отъ народния представителъ г-нъ Петко Стайновъ: да се намали кредитътъ на 300.000 л.

По сжитѣ съображения — защото не е разисквано въ бюджетарната комисиия — и това предложение не мога да го дамъ на гласуване.

Които приематъ § 16, както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 17. За доставка на фуражъ на конетѣ отъ столичната конна стража и за фуражни пари и поддръжка на конетѣ на ония полицейски чинове, които иматъ собствени или държавни коне, включително и тия за превознитѣ срдства на околийскитѣ управители и участъцитѣ — 7.000.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 17, както се докладва, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 18. Отчуждаване на частни имоти и откупуване на т. лива — 1.000.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ, § 18, както се докладва, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 19. Купуване и поддръжане дрехи, обуца, снаряжение за полицейски чинове, шофьоритѣ, прислужницитѣ и комбинезони, блузи, гумени обуца за огняритѣ и чистачкитѣ — 8.500.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 19, както се докладва, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 20. Обезщетения, присждени и злоупотрѣбени суми: за изгубени и повредени предмети, материали и имоти; за изплащане на присждени суми, лихви и разноски по сжитѣ, за изплащане на суми, злоупотрѣбени отъ държавни служители; помощи на полицейски чинове при смъртъ и осакатяване на конетѣ имъ презъ време на изпълнение на службата. — 150.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 20, както се докладва, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 21. Непредвидени веществени разходи — 10.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 21, както се докладва, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 22. За неизплатени разходи по сключени бюджетни упражнения, кредититѣ на които не сж били използвани — 1.000.000 л.“

ТАБЛИЦА КЪМЪ § 22.

на разходите по сключенитѣ бюджетни упражнения по бюджета на администрацията и полицията, предвидени въ бюджета за 1939 г.

№ по редъ	Наименование на разходите	Размѣръ на сумитѣ по документитѣ, предвидени да се изплащатъ презъ 1939 г.
1.	Заплати, възнаграждения, помощи, награди	120.000 л.
2.	Порционни и фуражни пари	75.000 „
3.	Пътни и дневни пари	150.000 „
4.	Храна на задържани лица	10.000 „
5.	Облѣкло и снаряжение	40.000 „
6.	Наеми	100.000 „
7.	Канцеларски, печатане книжа, телефонни такси, мебели, покщнина и др.	100.000 „
8.	Превозъ и превозни срдства	50.000 „
9.	Изплащане разходите на бившитѣ окръжни постоянни комисиии	50.000 „
10.	Изгубени процеси отъ държавата	50.000 „
11.	Поддръжане помѣщения, отопление, освѣтление, такси за вода, сметъ, каналъ и др.	250.000 „
	Всичко	1.000.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 22, заедно съ таблицата къмъ него, както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 23. Връщане неправилно внесени суми по сключени бюджети — 50.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 23, както се докладва, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 24. Връщане неправилно внесени суми по текущия бюджетъ“ — кредитъ не се предвижда.

§ 25. Запасенъ фондъ — 1.000.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 25, както се докладва, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„Глава IV.

Награди и помощи.

„§ 26. Награди за отличили се потераджии при преследване и залавяне на разбойници, съгласно членове 4 и 5 отъ закона за изтрѣбление на разбойницитѣ; на частни лица, които сж дали ценна услуга или за извършенъ подвигъ по откриване, преследване или залавяне разбойници, престѣпници и др. — 50.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 26, както се докладва, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 27. Награди на отличили се въ службата си полицейски чинове — 40.000 л.“

Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 27, както се докладва, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 28. Помощи на семействата на убити длъжностни и частни лица — потераджии, дали услуга по откриване, пре-

следване и залавяне на разбойници, престъпници и др., за лѣкуване на ранени такива. Помощи на семействата на загинали случайно лица и случайно наранени такива при сжити обстоятелства — 100.000 л.
Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 28, както се докладва, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 29. Помощи за лѣкуване заболѣли държавни служители, които не може да се лѣкуватъ въ държавни болници и санаториуми, и за погребение на починалите — 200.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 29, както се докладва, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 30. Подпомагане на емигранти презъ време на пътуването имъ, за възвръщането имъ въ България и въ случайно достигнали ги въ чужбина нещастия — 20.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 30, както се докладва, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„Глава V.

„§ 31. За подобрене бита на полицията и полицейската служба изобщо. Учебни полицейски помагала, издаване и купуване на полицейска литература; купуване, претворяване и ремонтване на държавни сгради за полицейски помѣщения; за набавяне полицейска амуниция и оръжие, коне, будки за стражата, кревати, постилки, завивки, облѣкло и др.; обзавеждане и помощъ за издрѣжка на лѣчебни станции за административно-полицейския персоналъ, възнаграждения на отличили се полицаи (но не и за възнаграждение на лектори въ полицейскитъ курсове и пр.), съгласно съ чл. 69 отъ наредбата-законъ за държавната полиция; за подпомагане и издрѣжката на обществени заведения и организации, които се поставятъ въ услуга на полицията въ борбата ѝ съ проституцията, за закрита на животнитъ и пр. и за веществен разходъ за полицейската музика — 1.500.000 л.

Забележка. Събранитъ суми отъ свирене на полицейската музика при свободно отъ занятие време се разпредѣлятъ така: 45% се раздаватъ на музикантитъ, 5% на капелмайстора и 50% се внасятъ на приходъ въ държавното съкровище — § 67 отъ приходния бюджетъ.“
Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 31, както се докладва, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 32. Вноска на касата за обществено подпомагане, въ размѣръ до 5% отъ действителнитъ постѣпления въ Б. и. банка по чл. 34 отъ закона за обществено подпомагане, изплащани ежесечно направо на касата — 41.000.900 л.

Забележка. Отъ кредита по § 32 се внася на възстановление кредита по § 1 необходимата сума за изплащане заплатитъ и пенсионнитъ удържки на отлѣненитъ за обществени грижи, посочени въ обяснителната таблица.“
Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 32, както се докладва, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„§ 33. За подпомагане пострадалитъ отъ обществени бедствия:

а) за инвентаръ, за даване бърза помощъ при общ. бедствия; разходътъ се разрешава и извършва по нареждане на министра на в. р. и. здраве съобразно закона за п. п. о. бедствия и за б. о. п. — 8.000.000 л.;

б) за първа и бърза помощъ при обществени бедствия, съгласно чл. 2 отъ закона за п. п. о. бедствия и чл. 10 отъ наредбата за приходитъ и разходитъ по сжия законъ; за оформяване на разходи срещу отпустнати суми по разписки; за разходи отъ минали бюджетни упражнения; за

пѣтни и дневни пари на комисии, назначени за констатиране на бедствията и раздаване помощи и др. — 18.000.000 л.;

в) За изплащане лихвата на Б. з. к. банка съгласно чл. 2 отъ закона за облекчение длѣжницитъ отъ земетръсната областъ — 6.000.000 л., всичко — 32.000.000 л.“
Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 33, както се докладва, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Гето Кръстевъ: (Чете)

„Глава VI.
Инвестиции.

„§ 34. За постройка здание за нуждитъ на Министерството. Разходитъ ще се извършватъ по решение на строителния комитетъ — 4.000.000 л.

Забележка. Разходитъ по този кредитъ да се покриватъ съ остатѣка отъ сключения заемъ отъ фонда „Пенси за изслужено време“, съгласно наредбата-законъ, публикуванъ въ „Държавенъ вестникъ“, брой 135, отъ 20 май 1936 г., като необходимитъ суми за изплащане на визираниитъ отъ Сметната палата платежни заповѣди се внасятъ въ държавното съкровище, по съответния приходенъ параграфъ едновременно съ плащането.“
Безъ измѣнение.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Които приематъ § 34, както се докладва, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристигаме къмъ следващата точка на дневния редъ:

ВТОРО ЧЕТЕНЕ БЮДЖЕТОПРОЕКТА ЗА РАЗХОДИТЪ ПО МИНИСТЕРСТВОТО НА ВЪТРЕШНИТЪ РАБОТИ И НАРОДНОТО ЗДРАВЕ — ГЛАВНА ДИРЕКЦИЯ НА НАРОДНОТО ЗДРАВЕ.

Има думата народниятъ представителъ г-нъ д-ръ Петъръ Яламовъ.

Д-ръ Петъръ Яламовъ: (Отъ трибуната. Чете)

Г-да народни представители! Предстои ни да одобрямъ или не бюджетопроекта за разходитъ на Главната дирекция на народното здраве за предстоящата 1939 г. Азъ вземамъ думата по право, като народенъ представителъ, и по дългъ, като лѣкаръ, не да ви убеждавамъ, че ние трѣбва да го одобрямъ — защото вѣрвамъ, че това ще сторите — но за да изкажа моето учудване, за да не кажа недоволство, отъ факта, че както въ миналото, така и сега въ Главната дирекция на народното здраве се отлѣлятъ само трохи; да изкажа моето недоволство, че на този най-важенъ институтъ, върху който се крепи благоденствието на цѣлия български народъ, се гледа не съ необходимата загриженостъ и сериозностъ.

Г-да народни представители! Въ моето съзнание не съществува Главна дирекция на народното здраве, а съществува министерство на народното здраве, социалнитъ грижи и физическото възпитание. (Глъчка)

Председателъ Стойчо Мошановъ: Моля, тишина, г-да! Които искатъ да водятъ разговори, да ги водятъ вънъ. Тукъ трѣбва да слушате оратора.

Д-ръ Петъръ Яламовъ: Сложениятъ на разглеждане бюджетопроектъ азъ ще третирамъ съ огледъ на тази идея, защото отдавна въ нашето лѣкарско съзнание тя е изустнала дълбоки корени и българското лѣкарско състояние живѣе съ надеждата, че нашата държава въ най-скоро време, по подобие на всички културни страни, ще се сло-бне съ такова министерство.

Тая идея лежи и въ резолюциитъ на лѣкарскитъ конгреси и за нейното осъществяване ние ще трѣбва да се боримъ.

Г-да народни представители! Споредъ моето разбиране — а то е разбиране и на цѣлото лѣкарско състояние — отговорниятъ ръководител на този институтъ — главниятъ директоръ на народното здраве — не е и не трѣбва да се третира, нито пъкъ той самъ да се чувствава като обикновенъ чиновникъ при Министерството на вътрешнитъ работи и народното здраве. Той трѣбва да бѣе политическо лице, съ силно развито обществено чувство, съ равни права на министритъ, или поне, най-малкото, да взема участие въ всички министерски съвети, когато се разискватъ здравни въпроси, и да брани съ жаръ здравето на народа, защото той носи много голѣма отговорностъ предъ сегашното и предъ бѣднитъ поколения на българския народъ.

Директорът на народното здраве ще трябва да има винаги предвид своята голяма и тежка отговорност за пребъждането или не на българския народ, и затова той ще трябва много често да блъска по масите на министерствата, за да получи онова, което следва да се даде за народното здраве, ако иска да нареди България въ санитарно отношение въ редицата на културните страни.

Г-да народни представители! Преди известно време Камарата изживя един трогателен момент, когато съ бурни акламации и съ пълно единодушие гласува кредити за народната ни отбрана. Това говори за мъдрост и политическа зрълост на българския Парламент — че той съзнава що значи народна отбрана.

Не зловидя на министъра на народната отбрана, че му се гласуваха 4 и половина милиарда лева, защото и аз имам това съзнание, и аз гласувах за тях. Но не мога да разбера, защо народното здраве се толкова подценява и за него се отделят само 213 милиона лева — които позволени са държавата да нарека бюджетни трохи. Нима народната отбрана не зависи от здравето на българския народ? Ами ако нямме здрав народ, кой ще носи оръжието? Ами ако нямме здрав народ, кой ще оре земята? И кой ще ходи по новите пътища, които се строят? И, най-после, ако нямме здрав народ, кой ще твори тия блага, които ни дават възможност да имаме организирана държава?

Нима не се съзнава и сега от г-да министрите, че трябва да отредят на този най-важен институт един по-приличен и по-надежден бюджет?

Не зная дали добре съм разбрал от г-нъ министъра на вътрешните работи и от г-нъ директора на народното здраве, но съ такъв бюджет ние можем да си играем само на народно здраве, а народът ще продължава да се изражда и боледува, докато стане много късно и ние не ще бъдем въ състояние да го спасяваме.

Бия тревога, г-да народни представители, и ви моля: чуйте ме, чуйте гласа на стотици хиляди българи, които боледуват! Съ този бюджет аз не бих се нагърбил за една година да се боря само съ туберкулозата у нас, която е намърсала благоприятни условия въ нашата страна. По-късно ще имам случая да докажа, че съ тия 213 милиона лева никой директор на народното здраве, ако той иска добросъвестно и отговорно да изпълни дълга си, не би могъл за една година да задоволи само тая крещеща нужда.

Не може, г-да народни представители, да бъдем така небрежни по отношение на народното здраве. Не трябва да мислим като кавалерийския фелдфебел — че конят трябва повече да се пази от човъка, защото човък може да си направим, но конь — не; или пък да останем равнодушни към факта, че въ много села агрономите не одобряват училището за оборъ на бика или за свинския разплодник. Не бива повече да се търпи това срамно положение.

Аз съмтам, г-да народни представители, че ако искаме да се наредим въ редицата на културните страни, ние ще трябва да разберем, че всъко санитарно строителство трябва да се основава на науката, на научната истина. А най-новите и най-съвършените методи на санитарно строителство сж най-целесобразни и най-евтини. Иначе не би се отишло към тяхното прилагане.

Откак България съществува, въ нашата санитарна политика науката се е игноририла и санитарното дѣло се е оставяло да се развива по инерция, бихъ казал — на случайност. А вие ще се съгласите, г-да народни представители, че случайният елемент въ една формула я прави ненаучна, т. е. случайността убиват и най-добре замислените дѣла.

Нека ме простят по-старите държавници и директори на народното здраве — защото като млад човък аз може и да грѣша — но аз твърдя, че санитарната политика у нас досега е била не само погрѣшна, но и грѣховна. Досега нашите ръководители на здравната политика като че ли не сж предвиждали и не предвиждат, че иде денят, когато поколѣнията ще ги държат отговорни за тяхното мудо и нерешително действие да се борят за спасението на един народ от израждане.

Не е достатъчно само да се правят тжни констатации, че народът се изражда, че смъртността е голяма, че раждаемостта е малка и пр. и пр., но трябва да се вземат бързи и решителни мѣрки за отстраняване на тия пакостни за нацията ни фактори.

Не бива и не е простено на ръководителя на здравното дѣло у нас да се извиняват, че не върви, защото нѣмало срдства, и че лека полека щѣло да се подобри

народното здраве и че всѣка година като се увеличавал бюджетът съ по 10 милиона лева, щѣло да се постигне по-добър резултат.

Въ всѣка друга област, г-да народни представители, може да се изчакват резултатите от експериментите, но не и когато се манипулира съ човѣка, защото тукъ за всѣки забавен ден се плаща съ стотици и хиляди човѣшки жертви.

Който се нагърбва съ отбраната на народното здраве, той не може да се извинява съ нищо. Той ще трябва да носи отговорността, безъ да се крие задъ тази или онази причина. Кой е този директор на народното здраве, който може да си прави илюзията, че съ 213 милиона лева за една година може да направи нѣщо за подобрене здравето на нашия народ? Та какво може да се направи съ тях? Отъ тях половината сж за заплати. Ами за болници, за легла, за санаториуми, за преванториуми, за диспансери и пр. и пр.?

Е, г-да народни представители, защо г-нъ директорът на народното здраве не удари на масата и да каже, че той носи най-голямата отговорност и съ толкова малко срдства не се наема да подобри положението? И тогава ще дойде на негово мѣсто втори, трети, четвърти и т. н., докато най-после се увѣри цѣлния Министерски съвет, че не може бюджетът на Дирекцията на народното здраве да се подхранва съ толкова малко срдства.

Г-да народни представители! Не съмъ дошелъ на тази трибуна да критикувамъ безогледно, но съмъ взелъ думата да кажа мнението си по единъ въпрос, който стои открит и който е много по-важенъ отъ всички други въпроси. Моята критика искамъ да се схване въ тоя смисъл: ние не бива да бъдемъ роби на миналото, а трябва да станемъ творители на бъдещето. Въ това отношение, въ борбата за опазване на народното здраве, трябва да вземемъ примѣръ отъ културните страни и да се запретнемъ за една дѣлова работа. Ако ние не сторимъ това още тая година и оставимъ туберкулозата и другите заразни болести да вършатъ опустошения и народът да се изражда, то това ще послужи като лошъ атестатъ за нашата обща и здравеопазна политика.

Поводъ, за да кажа тия думи, ми даде не само малкият бюджет на Дирекцията на народното здраве, но и онази книжка, която преди нѣколко дни Дружеството за народно здраве, чийто председател е директорът на народното здраве, има любезността да изпрати на всички народни представители.

Действително, това е единъ годишенъ отчетъ, едно изложение за здравното състояние на България. Наистина, г-да народни представители, тази книжка е добре подредена и който я прочете, ще остане съ впечатлението, че здравното дѣло у насъ не е тъй зле, както азъ искамъ да го представя. Дай Боже азъ да не съмъ правъ! Действителното положение, обаче, не е тъй утешително и затова азъ ще призная хубавото и върното въ тая книжка, но не ще скрия страшното — не съ целъ да клеветя нѣкого, а съ единичното желание да се вземе поука отъ лошото и да се отстраня.

Спирамъ се най-напредъ на стр. 108 отъ тази книжка, за да кажа нѣколко думи за Института за народно здраве, за който въ нея сж отредени нѣколко думи. Азъ искамъ да добавя още нѣщо. Отивайки по-нататък — имайки предъ видъ основните линии на дейността на Дирекцията на народното здраве — азъ не мога да не спра особено силно вниманието ви върху онова, което стана съ Института за народно здраве. Азъ се заинтересувахъ да проуча добре този въпросъ и ще си позволя нескромността да кажа, че си слагамъ прѣста точно върху раната.

Предисторията на създаването на Институтъ за народно здраве въ София е дълга. Ще я скицирамъ съвсемъ накратко. Преди около 16 години Дирекцията на народното здраве, начело тогава съ директора д-ръ Величко Георгиевъ, влѣзла въ връзка съ международната организация, наречена Рокфелерова фондация, и я поканила, отъ страна на правителството, да даде своя експертенъ съветъ за правилно устройство на една съвременна здравна служба у насъ. Основната препорѣка била: да се учреди единъ институтъ, който да обедини въ своите стени и въ своята работа всичко, което се отнася до практическото изпълнение на здравеопазването; единъ институтъ, който да координира работата на съществуващите тогава отдѣлни Бактериологически и Химически институти, като добави къмъ тяхъ закрития по това време Хигиенически институтъ, като разшири, като разгъне тяхната работа въ много по-широкъ съвремененъ мащабъ, като обхване всички задачи на предпазната медицина и на хигиената, като обхване и най-важното — подготовката на здравния персоналъ, обучението на лѣкари, химици, инженери, мило-

сърдни сестри, фелдшери, санитарни и пр. върху задачите и практическото изпълнение на здравеопазната служба. Съ други думи, целта е била да се учреди единъ истински институт за опазване на народното здраве, въ пълния смисъл на това понятие, споредъ напредналитъ схващания на медицината, на медикосоциалнитъ доктрини и разбиранията въобще за предназначението на здравнитъ служби. Този институтъ да служи за основа и опора въ строителството на едно рационално опазване на тѣлесното и на душевното здраве на нашето население въ градове и села, да служи като жива сила на държавното санитарно управление, да замѣсти канцеларската формалистика съ научно-приложнитъ методи и накаръ, ако щете, да замѣни лѣкарския управляващъ бюрократизъмъ съ една по-друга, съ една творческа дейность, легнала върху по-други начала.

За прокарване на тия подобрения въ нашето здравно дѣло Рокфелеровата фондация предложила своята помощъ въ формата на стипендии за специализация на персонала, въ технически съвети и въ парични срѣдства. Това не е било нѣщо ново, измислено специално за България. Това не е било и нѣкакъвъ чуждестраненъ опитъ, който да се провѣрва и въ нашата страна. Това е била една система вече призната и осъществена въ много културни страни, та даже и у нашитъ съседи.

Съдено било тази голѣма идея да мине у насъ, на наша почва, презъ горнилото на дребнави борби, презъ кризи и спорове, въ основата на които проличава желанието на кръгове, извънъ управляващитъ Дирекцията на народното здраве, да влияятъ по своему върху изпълнението на начертания планъ. Азъ ще отмина тѣзи печални страници на историята. Така или иначе, следъ дълги родителни мъжки, новиятъ институтъ за народно здраве билъ обсъденъ, скроенъ, пакъ проученъ, планиранъ, провѣренъ и одобренъ отъ експерти по това дѣло, като проф. д-ръ Бела Йоханъ отъ Будапеща и д-ръ Файерабендъ отъ Прага, директори на сѣщо такива институти въ Унгария и въ Чехия, и най-сетне билъ почнатъ строежътъ въ 1933 г.

Отъ тогава изминаха 6 години. Но какво стана? На ул. „Регентска“ се издигна голѣма сграда, въ която се настанаха бившитъ Хигиенически и Бактериологически институти и нѣкакви зачатъци наречени въ бюджета „Хигиенично отдѣление“, а едната четвъртина отъ зданието е заета отъ Министерството на вътрешнитъ работи. На празнино ще търсите въ този тѣй отлично замисленъ институтъ онова, което трѣбваше да има тамъ: служби за практическо изучаване и предотвратяване на народнитъ социални болести, като туберкулоза, ракъ, малария и пр., служби за изучаване и изкореняване на масовитъ паразитни болести, служби за проучаване и предотвратяване на епидемитъ, не чрезъ санитарно-полицейски мѣрки, а съ въоръженията на приложната наука, не чрезъ окръжни и предписания, а чрезъ практически фундаментални мѣроприятия, напр., чрезъ широко планирани имунизации; на празнино ще търсите служби за санитарно благоустройство на нашитъ села, за методично изучаване и подобрение на селскитъ жилища, на селския битъ и т. н. Тамъ нѣма да намерите служби за проучаване развитието на българското племе и за мѣрки, които трѣбва да се взематъ срещу запалителното израждане на нашия народъ. Нѣма да видите въ този новъ институтъ предполагаемитъ по плановѣтъ терариумъ, аквариумъ, антропометрически, психометрически, паразитоложки и други лаборатории и научни кабинети.

Ще видите паркетъ и гипсови тавани, ще видите буазерии и ламперии, ще видите стенописни картини отъ съмнителна стойность, ще видите канцеларски кабинети съ тежки двойни врати за запазване отъ подслушване — или кой знае за какво — ще видите обикновени канцеларии на едно министерство. Защо? — Защото презъ 1935 г. или 1936 г. първоначалнитъ планове на института сѣ били промѣнени, за да се преобърне най-важното отдѣление, хигиеничното отдѣление, въ Дирекцията на народното здраве и да се премѣсти тамъ дирекцията; защото сѣ се събаряли построени вече зидове и стени, за да се преобърнатъ лабораториитъ въ канцеларии за дирекцията, за нейнитъ архиви, регистратури и друга канцеларщина. Само че, вмѣсто Дирекцията на народното здраве, настанило се тамъ министерството ужъ „временно“, но ето вече втора година, пъкъ и трета може би ще стои.

Въ резултатъ, отъ Института за народно здравеопазване се получи едно недоносче, а освенъ туй България загуби приетелството на Рокфелеровата фондация. Народътъ пъкъ загуби народното здраве, а все още нѣма онова, което му трѣбва. Туй, което днесъ се нарича въ бюджета Институтъ за народно здраве, то е всъщность

само бактериологическа и химическа лаборатории. Погледнете бюджета, стр. 10, рубрика „в“, отдѣлъ „Хигиена“ и ще се увѣрите. Отъ 104 души персоналъ, 59 сѣ за бактериологията, 19 за химията и само 10 сѣ за хигиенното отдѣление, и то началници, безъ помощенъ персоналъ — което говори само за номинално съществуване на тоя отдѣлъ. На всѣки лѣкаръ е ясно това несъответствие. Азъ нѣма да коментирамъ по-нататъкъ по отношение на този персоналъ, защото ще трѣбва да кажа на г-нъ директора още много горчиви приказки; защото ще трѣбва да запитамъ, напр., този стенографъ или този чиновникъ за чужда кореспонденция, този лѣкаръ за газова защита, а и нѣкои други служебни лица, посочени къмъ института, где работятъ и какво работятъ? Въ института ли се намира този стенографъ и какво стенографира тамъ? Какво се крие задъ тѣзи неопредѣлени „лѣкари специалисти“ и защо не имъ се посочи специалността? Впрочемъ, азъ имамъ смѣлостта да кажа, че това не сѣ единичитъ фалшификации въ персонала по този бюджетъ.

Но има и нѣщо друго около този институтъ. Въ книгата „Народно здраве“ на стр. 50 се казва, че строежътъ на сградата за института започналъ въ 1934 г. — което не е вѣрно, казано въ скоби — и че презъ 1937 г. построяката била завършена, като за нея били похарчени до края на октомврий т. г. 56 милиона лева, отъ които 19 и половина милиона лева дадени отъ Рокфелеровата фондация. А въ бюджета на Дирекцията на народното здраве, въ § 9, т. Б, се искатъ нови 3 милиона лева за довършване и обзавеждане на института, за покупка на мѣсто и за постройка на ферма за този институтъ. Между туй, първоначалнитъ смѣтки за института сѣ били, както ми се каза, да струва около 40 милиона лева, а и въ самия специаленъ законъ за строежа на Института за народното здраве, както е изчисляванъ и строежътъ и обзавеждането, е фиксирана цифрата 40 милиона лева. Този законъ го имамъ.

Никола Търкалановъ: Да живѣятъ инженеритъ и архитектитъ! Ще го докаратъ до 100 милиона лева и ще се свърши работата!

Д-ръ Петъръ Яламовъ: Въ тази сума влизъ и купуването на мѣстото, помощта на фондацията и даже стойността на имотитъ и инвентара, който дирекцията е дала за сѣщата целъ. Пита се: какъ стана, че вмѣсто 40 милиона лева, похарчени сѣ 56 милиона лева, а се искатъ и още милиони? Не се ли крие задъ всичко това едно непростимо разточителство на държавни срѣдства?

Азъ оставамъ съ убеждението, че има разточителство. Азъ го виждамъ въ съвършено излизнитъ украшения вътре въ зданието и отвънъ въ луксознитъ работи, въ гипсовѣтъ и буазеритъ. Виждамъ го въ преустройването на сградата да служи за цели, за които тя не е предназначена. Виждамъ разточителство и въ набавянето и доставкитъ за милиони левове на апарати, които ще трѣбватъ изключително рѣдко — а по всѣка вѣроятность никога — и отъ които нѣкои не сѣ използвани и досега, а даже и не се знае какъ трѣбва да се използватъ. По тѣ формулата „построяване и обзавеждане“ се криятъ много странични и непотрѣбни, поне за сега, нововъведения.

Една анкета би трѣбвало да надиктуе въ всичко това, но азъ не искамъ да се спирамъ сега по този въпросъ. Азъ искамъ само да помоля г-нъ министра на вътрешнитъ работи и народното здраве да хване съ здрава рѣчка това дѣло, да изнесе частъ по-скоро министерството отъ института, още въ началото на тази година, нѣкъде подъ наемъ, като се предвиди въ бюджета на министерството кредитъ за наемъ; да разпореда да се организира хигиенното отдѣление, както трѣбва, заедно съ училището за здравния персоналъ — съ една дума, да изиска частъ по-скоро институтътъ да добие онзи видъ, който подобава да има, и да влѣзе въ истинската си роля на централно учреждение за съвременно организиране и провеждане на нашето здравно дѣло. Говоря това като лѣкаръ и зная, че задъ мене въ случая ще се наредятъ всички български лѣкари, които съзнаватъ значението на единъ същински институтъ за здравеопазването на нашия народъ.

Като говоря за института и за бюджета на Дирекцията на народното здраве, не мога да отмина безъ нѣколко думи Рокфелеровата фондация, съ което име е тѣсно свързано днешното развитие на предпазната медицина не само у насъ въ България, но и въ цѣлия свѣтъ. Въ Италия и въ Турция, въ Англия и въ Китай, въ Унгария и въ Югославия, въ Сиамъ и въ Гърция, въ Япония и въ Чили — въ Европа, Америка, Азия и Африка, къде ли не е протегнала рѣчка Рокфелеровата фондация! Тази могъща и богата филантропична организация, която има за девизъ „Благополучие на човѣчеството по цѣлия свѣтъ“, нисъ бъл-

гаритъ благоволихме също да използваме няколко години, а следъ това направихме всичко, за да ни напустне — за да не кажа, г-да народни представители, изпдихме я.

Нъкой отъ лъво: Позоръ!

Другъ отъ лъво: Тръбва анкета въ Дирекцията на народното здраве.

Никола Търкалановъ: Отговороститъ да се потърсятъ!

Д-ръ Петъръ Яламовъ: Има власти, които ще тръбва да потърсятъ отговорноститъ. Също и министърътъ на финанситъ тръбва да си вземе бележка.

Рокфелеровата фондация благотворителствува не къмъ отдълнитъ хора, а къмъ народитъ. Тя бива щедра, но не за да задоволи нъщо временно, нъкоя преходна нужда на държавитъ, въ които работи, а за да стимулира начинания, отъ които ще последватъ полезни продължителни ефекти. Тя поощрява всичко, което впоследствие ще бжде усвоено отъ държавитъ за полза на собственитъ имъ народи. Тя сътрудничи на държавнитъ администрации, за да възприематъ всичко полезно не само за здравеопазването, но и за стопанското, културното и даже за чисто интелектуалното въздигане на народа. У насъ въ България тя подпомогна въ течение на десетица години съ съвети и съ многомиллионни помощи и народното здраве, и агрономическия факултетъ, и медицинския факултетъ, и Дирекцията на статистиката — за стопански проучвания. Другаде тя е подпомагала даже такива културни начинания, като археологически разкопки — напр. въ Гърция. Въ Китай тя е построила и издържа цълъ медицински факултетъ. На Италия е дала, освенъ за борба съ малариата, повече отъ 100 милиона лева за римския хигиенически институтъ. Турция, Ромъния, Югославия, Гърция — нашитъ съседи — и досега сж въ тсна връзка съ Рокфелеровата фондация. Нашата връзка е почти скъсана. Питаме се — защо?

На Балканитъ центъръ на вниманието на фондацията бѣше България — защо тя не представлява вече такъвъ интересъ за нея? Въ София бѣше седалището на представителя й за балканскитъ страни — защо той премѣсти седалището си въ Анкара?

Нъкой отъ лъво: Изпдиха го.

Д-ръ Петъръ Яламовъ: Защо фондацията, която похарчи милиони левове за организиране борбата съ малариата въ Петричъ и оздрави цѣлия този край, подъ ръководството лично на нейния представител, добъръ малариологъ, заповѣда на този благороденъ човѣкъ да отиде да работи въ Турция? Именно „заповѣда“ — това твърдя съ положителностъ. Ще ми се отговори, може би, че фондацията и сега оказва малка помощ на България, представителътъ й все още идва отвреме-навреме въ София. Да, но защо въ края на 1936 г. този представителъ д-ръ Колинсъ напустна България — буквално, а не фигуративно — съ съззи на очи? Защо този чуждъ за насъ американецъ пролѣ съззи, толкова несвойствени на темперамента на неговата раса?

Защото този човѣкъ бѣше обикнатъ нашата страна, нашия народъ, дори нашето национално дѣло, отъ дълбочината на неговото благородно сърдце; защото той бѣше вложилъ знанията си, вещината си, енергията си, цѣлата си душа бѣ вложилъ за здравното творчество на България, а се намѣриха наши хора, които съ неразумни действия, съ пренебрегване на неговитъ съвети, съ неустояване на нашитъ полезни за самитъ насъ задължения и даже съ груби и анонимни писма направиха стоенето му тукъ невъзможно. Имамъ основание да се съмнявамъ, че всичко това се монтираше отъ хора, които носятъ отговорностъ за здравното дѣло у насъ.

За щастие, и следъ напускането на България той си остава единъ достоенъ нашъ приятелъ и затова все още ни посещава и все още изписва и чете български вестници въ далечната Анкара. Обаче България загуби, за нещастие, сътрудничеството, загуби моралната, а и материалната поддръжка на голѣмата, съ международна тежестъ, Рокфелерова организация. Представителътъ на фондацията, станалъ нашъ искренъ приятелъ, стоически е понасялъ оскърбления и интриги около неговата личностъ и около неговата дейностъ. Но самата фондация не можела да възприеме и да се помири съ обезценяването на нейното съдействие у насъ, съ неразбирането отъ нъкои наши хора на нашитъ собствени интереси, съ невежественото осакатяване отъ наши лѣкари на Института за народно здраве, който е централно дѣло на фондацията.

И когато останаха безплодни свръхусилията на нейния представителъ да спре нашитъ славянски хитрувания, когато и най-деликатнитъ неговни съвети бивали таксувани отъ отговорни лѣкарски кръгове като вмѣшательство въ българскитъ дѣла; когато категоричната молба на този просвѣтенъ и опитенъ човѣкъ, въ качеството му тогава на поканенъ отъ насъ и назначенъ съ специаленъ нашъ законъ неплатенъ началникъ на института, да не се обезобразява устройството на института, да не се крои тамъ настаняване на дирекционната администрация — когато той му съветъ останалъ гласъ въ пустиня, фондацията заяви, че институтътъ принадлежи, разбира се, на българитъ и тѣ могатъ да направятъ отъ него каквото щатъ, обаче нейниятъ представителъ нѣма повече работа тукъ. И го изпрати въ Турция, гдето отъ години го очаквали и го приели съ открити обятия. До днесъ той е тамъ, ръководител на анкарския институтъ и на училището за народно здраве.

Азъ се отказвамъ да тълкувамъ. Азъ искамъ, обаче, да изкажа отъ тази висока трибуна дълбокото си огорчение на български лѣкаръ, че е допустната голѣмата загуба на единъ цененъ за нашето здравно дѣло, а и за нашата национална кауза, американски приятелъ, д-ръ Колинсъ. Заедно съ това азъ искамъ да помоля г-нъ министра на вътрешнитъ работи и народното здраве да се заинтересува дали е възможно възстановяването на старитъ връзки за здравеопазна работа съ Рокфелеровата фондация, за полза на нашия народъ.

За всичко казано поемамъ отговорностъ и разполагамъ съ всички доказателства.

Г-да народни представители! Нъколко думи искамъ да кажа и за изразходването на срѣдствата на българския народъ за строежъ на Института за народно здраве. Тия ми думи могатъ също да предизвикатъ огорчение у нъкого, но не зная дали разполагамъ съ толкова време, за да мога да се спра на всички цифри. Азъ разполагамъ съ цѣла низа отъ цифри, цитирането на които ще ми отнеме доста време, затуй нѣма да цитирамъ всички, а само нъкои отъ по-важнитъ. Касае се за изразходване на суми по строежа на Дирекцията на народното здраве. Ще ви спомена само нъколко цифри, върху които нѣма да разсъждавамъ. Това ще сторите вие.

За покупка на мѣсто и прехвърлянето му сж похарчени 11.807.842 л.; за постройката на конюшна при Института за народно здраве — 852.054 л. Каква е тая конюшна и колко струва — не зная!

Стефанъ Цановъ: Конюшна за коне или за магарета?

Димитъръ Търкалановъ: Къде се строи?

Д-ръ Петъръ Яламовъ: За оградни стени въ Института за народно здраве — 224.224 л. За електрическа инсталация въ противобѣсното отдѣление — 47.050 л. Може да сж толкозъ. За направа на стѣлбитъ съ полиранъ гранитъ — 169.183 л.

Димитъръ Търкалановъ: Луксъ!

Д-ръ Петъръ Яламовъ: За настилки съ плочи и паркетъ — 2.781.950 л.

Г-да народни представители! Тукъ иде една още по-куриозна работа: джбови облицовки и друга дърводѣлска работа — 882.682 л.

Димитъръ Търкалановъ: Това е лошо!

Д-ръ Петъръ Яламовъ: Касае се, г-да, за кабинета, който е строенъ за директора на народното здраве, но впоследствие е станалъ кабинетъ на министра на вътрешнитъ работи и народното здраве. Тамъ е и кабинетътъ на главния секретаръ и кабинетътъ на частния секретаръ.

Димитъръ Търкалановъ: Колко пари?

Д-ръ Петъръ Яламовъ: За дървени облицовки и друга дърводѣлска работа — 882.682 л.

Димитъръ Търкалановъ: 20 къщи ще си построи народътъ съ тия пари!

Д-ръ Петъръ Яламовъ: По-нататъкъ: сѣновалъ при противобѣсното отдѣление — 314.487 л.

Г-да народни представители! За изработване на една символична картина сж платени 70.000 л. Колко струва тя — трѣбва да извикаме едно лице художникъ, за да се произнесе, но сж платени 70.000 л. Тя представлява едно конче съ вдигнатъ кракъ.

Никола Стамболиев: Въ въздуха! Дали за да ритне някого?

Д-ръ Петър Яламов: За букви и за надписи и поставяне — 36.232 л.

Димитър Търкаланов: Кой е авторът на картината?

Д-ръ Петър Яламов: Г-да народни представители! За изравняване на двора, тротоарни настилки и други — знаете къде е министерството и какъв е дворът, който е изравнен — сж похарчени 408.850 л. Имам цѣль поменикът отъ цифри. Сжко ми е времето и не мога да ви цитирамъ всички.

Председател Стойчо Мошанов: Още 15 минути имате.

Димитър Търкаланов: Да се обяснимъ тукъ. За изравняване на двора колко пари сж далени?

Д-ръ Петър Яламов: Надъ 400.000 л.

Димитър Търкаланов: 400.000 лв. за изравняване на двора!

Председател Стойчо Мошанов: Моля, г-нь Търкалановъ!

Димитър Търкаланов: Добре сме.

Стефанъ Цановъ: Щастлива Аркадия!

Д-ръ Петър Яламов: Общо за тая постройка сж изразходвани 71.058.405 л., а въ книгата на Дружеството за народно здраве е посочена сумата 65.000.000 л. Пита се: къде е разликата отъ 5 милиона и нѣщо лева? Вижда се, че тия срѣдства сж харчени безразборно. Азъ моля г-нь министра на финанситъ да си вземе бележка и да предизвика една финансова ревизия.

Димитър Търкалановъ: Нѣма го тукъ и не те чува. Хичъ не те чува!

Д-ръ Петър Яламов: Има начини, по които да ме чуе.

Смѣтамъ, г-да народни представители, че ще бжде сжщо отъ полза да ви дамъ нѣкои сведения за разпространението на туберкулозата у насъ и смъртността отъ нея, и да посоча една програма за рационална борба съ най-страшната и най-разпространената болестъ въ България — туберкулозата.

България губи годишно около 15.000 души отъ туберкулоза. Съжалявамъ много, че въ книгката на Дружеството за народно здраве е казано отъ 10 до 12.000 души, а тѣ сж повече отъ 15.000 души.

Д-ръ Георги Славчевъ: Повече отъ 15.000 сж.

Д-ръ Петър Яламовъ: Значи, ежегодно България губи единъ градъ като Враца, Кюстендилъ, Дупница или Търново. Ако единъ човѣшки животъ струва — за отглеждане, възпитание и пр. — най-малко 50.000 л., то ежегодно нашето национално стопанство губи около 750 милиона лева поради тази смъртностъ. Отъ цѣлото население въ царството 1/10 часть умира отъ туберкулоза. Повече отъ половината — около 55% — отъ смъртнитѣ случаи между младежитѣ отъ 15 до 25 години се дължатъ на туберкулозата.

Постоянно въ България има 150.000 болни отъ туберкулоза — една армия отъ инвалиди, отъ която ежегодно изчезватъ 15.000 души, за да се влѣятъ нови 15.000. Ако 6 милиона народъ изработва блага, които доставятъ на държавата около 7 милиарда лева годишенъ приходъ, то срѣдниятъ приносъ на едно лице се равнява на около 1.200 л. Значи тази 150-хилядна неработоспособна армия причинява една загуба на държавата годишно около 180 милиона лева, а националното стопанство губи приблизително десеторно повече.

(Председателското мѣсто заема подпредседателъ Георги Марковъ)

Това ще рече, че отъ туберкулозата ежегодно губятъ държавата около 200 милиона лева приходи, а националното стопанство — около 2 милиарда лева.

Какво може да направи една разумна, дейна и съ любовъ проведена борба срещу туберкулозата, ни сочи примѣрътъ на Италия, която за 5 години намали смъртността отъ туберкулоза наполовина.

Модерната борба съ туберкулозата се води въ две направления: първо, предпазване семейството и обществото, и, второ, отдѣляне и лѣкуване на болнитѣ

Предпазването се ръководи отъ тѣй нареченитѣ диспансери. Това сж институти, назначението на които е да влѣзатъ въ дома, въ семейството, въ работилницата, въ училището, въ фабриката, въ заведенята, кждето се приготвяватъ и продаватъ хранителни продукти, изобщо навсѣкжде въ общежитието и да търсятъ да откриятъ туберкулозната зараза, да я отстранятъ и съ това да предпазятъ семейството и общежитието отъ по-нататъшно разпространение на заразата. Диспансерътъ е центъръ за ранно откриване на туберкулозата, центъръ за предпазване обществото и семейството отъ нея, центъръ за социална помощ и пропаганда. Една добре организирана и съ разумъ ръководена диспансерна мрежа може чудеса да направи.

Плачевно е положението на нашитѣ диспансери — ако тѣзи учреждения у насъ, които Главната дирекция на народното здраве кичи съ това име, могатъ въобще да се нарекатъ диспансери. Никаква ръководна мисль, пълна безпѣтица, липса дори на представа за целитѣ и назначението на тѣзи институти личи отъ тѣхнитѣ годишни отчети. Въ най-добрия случай днешниятъ български диспансеръ представлява една обикновена амбулатория въ която и да било болница; и поменъ нѣма отъ неговото основно назначение — предпазването. Диспансерътъ трѣбва да търси и открива болнитѣ, а не тѣ него.

Ето какъ си представямъ една бждеща диспансерна мрежа у насъ: една разумна и компетентна, съ любовъ къмъ дѣлото работеща ръководна мисль и воля въ Главната дирекция на народното здраве; ней подчинени и отъ нея ръководени 7 областни диспансери; въ всѣка областъ по нѣколко околийски диспансери, така че на всѣки 100.000 жители да се падне единъ диспансеръ — всичко 62 за цѣла България; всѣки околийски диспансеръ съ районъ отъ нѣколко санитарни участъци, лѣкаритѣ на които задължително ще съобщаватъ въ диспансера всички намѣрени туберкулозни болни въ съответния участъкъ, ще изпращатъ въ него за диагностициране всички съмнителни случаи и за всѣки отдѣленъ боленъ ще провеждатъ мѣрkitѣ, предписани отъ диспансера. Ролята на диспансера ще се разпростре така и въ най-затѣтитѣ села на страната.

Вѣрвамъ да се възкликне: ами пари? Колко ще струва обзавеждането и издържането на тѣзи диспансери? Обзавеждането на единъ диспансеръ, при положението, че държавата ще построи и здание за него — постройка отъ 4 стаи — ще струва около 500.000 л., отъ които 250.000 л. за постройката, 200.000 л. за рентгеновъ апаратъ, 10.000 л. за микроскопъ и 40.000 л. за мобилировка. Това сж максималнитѣ цифри. За постройка и обзавеждане на 62 диспансери въ цѣла България това прави всичко 30 милиона лева. Издръжката на единъ диспансеръ ще струва годишно около 150.000 л., а именно: за заплати на единъ лѣкаръ, две сестри, единъ прислужникъ, за пропаганда, канцеларски нужди и други. Или всичко за поддържането ежегодно на 62 диспансери въ цѣла България — 9.300.000 л.

Ако съ законъ задължимъ общинитѣ ежегодно да гласуватъ въ бюджетитѣ си само по 2 л. за всѣки тѣхенъ жителъ, то ще получаваме ежегодно около 13 милиона лева — сума достатъчна, за да може въ тригодишенъ периодъ да се построятъ и обзаведатъ всички необходими диспансери, а следъ това и ежегодно да се издържатъ. Въпросъ на подробности е да се задължатъ, напр., по-богатитѣ градски общини да внасятъ по 3 л. на жителъ, а по-бѣдитѣ селски общини — по 1 или 1.50 л., или да се натоварятъ гражданитѣ сами да внасятъ тази тежоба отъ по 2 л. годишно.

Виждате съ колко незначителни срѣдства и жертви, безъ абсолютно никакви сътресения, би могла да се организира само въ три години една напълно изискана диспансерна служба.

Редомъ съ организирането на диспансерното дѣло трѣбва да върви и организирането на лѣчебнитѣ заведения.

Въ това отношение на първо мѣсто трѣбва да се разбере какво ни е по-необходимо — лѣчебни заведения или изоляционни домове. Неотдавна проф. Морелли, като се спираше на този въпросъ и правѣше сравнение съ лѣкаритѣ презъ време на война, казваше: „Има две групи лѣкари — едниитѣ съ сърдце, другитѣ съ сърдце и умъ. Когато при първитѣ се яви една грамадна група ранени, тѣ започватъ съ най-тежкитѣ случаи, съ безнадежднитѣ, а въ това време леко раненитѣ се превръщатъ въ безнадеждно болни, и въ края на краищата умиратъ и едниитѣ

и другитѣ. Втората група лѣкари, тия съ сърдце, но и съ умъ, започватъ съ болнитѣ, които могатъ да спасятъ, и следъ това довършватъ съ безнадежднитѣ. Така тѣ успѣватъ да спасятъ една много по-голяма частъ отъ раненитѣ. Политиката на нашата Главна дирекция на народното здраве, ако въобще може да се говори днесъ за такава, прилича на първитѣ лѣкари и затова обръща главно внимание да изолира тежитѣ, безнадежднитѣ случаи. Оправданието за това е: изоляция, за да не се заразятъ околнитѣ, а всъщностъ това е безсмислица, говореща за пълна липса на най-елементарни познания върху туберкулозата като епидемиологично заболяване. Е добре, питамъ азъ, кой боленъ е по-опасенъ за разнасяне на заразата: този ли, който е тежко боленъ и при това на легло, който не може да се движи, или онзи, който по цѣль денъ се движи изъ кафенета, гостилници и кинематографи? Кой боленъ е по-опасенъ за разнасяне на заразата — този ли, който, следъ като е проживѣлъ 5—6 години всрѣдъ семейството си и околнитѣ, е решилъ да се отиде за последнитѣ 2—3 месеца отъ живота си въ болницата, или онзи, комуто тепърва предстои да живѣе още 5—6 години? И не е ли по-добре да вземемъ втория и следъ 6 месеца да го върнемъ здравъ и безопасенъ въ обществото, отколкото да вземемъ първия, за да умре въ болницата, а въ това време вториятъ да достигне до неговото положение и до неговата участъ? Не. Болницитѣ трѣбва частъ по-скоро да се превърнатъ въ лѣчебни заведения, а не въ приюти. Българската държава не е толкова богата, нито пъкъ разполага съ излишъкъ отъ легла, за да си позволи това разточителство, което върши Главната дирекция на народното здраве.

Веднажъ възприетъ този принципъ — болницитѣ да бждатъ главно лѣчебни заведения, а не и приюти — смѣтамъ, че на първо време организацията на борбата противъ туберкулозата у насъ ще може да се проведе достатъчно добре, ако се построятъ въ продължение на 3—4 години нови болници съ поне още 9.000 легла за туберкулозно болни. Защото, г-да народни представители, научната формула ни учи, че за да се води успѣшна борба противъ туберкулозата, държавата трѣбва да разполага съ толкова легла за туберкулозно болни, колкото смъртни случаи отъ туберкулоза има въ страната годишно. Тѣзи болници трѣбва да бждатъ построени въ покрайнинитѣ на градоветѣ, където ще се използватъ готовитѣ пътища, канализация, водопроводъ, естивъ превозъ, електрическа енергия и т. н., а не санаториуми по планинитѣ, където строежътъ, обзавеждането, пъкъ и по-нататъшното издръжане е съ повече отъ 50% по-скъпо. Въ това отношение строежътъ на санаториума при с. Радунци ми се вижда нецелесъобразенъ, най-малко прибрзанъ, защото ще се хвърлятъ маса сръдства въ повече, когато тѣ биха могли да се оползотворятъ за набавяне на повече легла. Струва ми се, че става нѣщо като „царули нѣма, гайда иска“. Нима въ това отношение Главната дирекция на народното здраве не е могла още да разбере, че модерното лѣчение на туберкулозата зависи не отъ това, къде ще се приложи, а отъ това, какъ ще се приложи и кога трѣбва да се приложи?

Г-да народни представители! Ние трѣбва да се оставимъ отъ този маниеръ на скѣпъ и луксозенъ строежъ въ санитарното дѣло, а трѣбва да прибѣгваме къмъ една евтина павилионна система за болници. Нѣкой ще възрази, че тая евтина павилионна система следъ 50 години ще стане негодна, обаче на това може лесно да се отговори, защото ако следъ 50 години българскиятъ народъ се оздрави, той ще спечели достатъчно сръдства, за да си позволи луксозни и скѣпи болници.

Председателствуващъ Георги Марковъ: Съкращавайте!

Д-ръ Петъръ Яламовъ: Почвамъ да съкращавамъ.

Нѣкой отъ лѣво: Карай до край!

Д-ръ Петъръ Яламовъ: Построяването на болници за тѣзи 9.000 нови болнични легла, заедно съ пълното обзавеждане на болницитѣ ще струва около 900—960 милиона лева.

За поддържането имъ ще сѣ необходими около 105 милиона лева годишно. Да се натовари съ тѣхъ и безъ това оскъднятъ бюджетъ на Главната дирекция на народното здраве за сега е немислимо. Трѣбва да се потърсятъ други източници. При желание такива може лесно да се намѣрятъ подъ една или друга форма. Най-целесъобразно ми се вижда въвеждането на всеобщото задължително застраховане срещу туберкулозата, което ще може да разреши

най-пълно този проблемъ. Срещу една минимална вноска отъ 4 л. седмично осигурениятъ ще има право:

1. На безплатно лѣчение въ случай на заболяване, както на самия него, така и на непълнолѣтнитѣ или неработоспособни членове на семейството и

2. Ще има право на парична помощъ, въ случай на заболяване главата на семейството, която да послужи за издръжка на семейството му.

Ето, азъ ще завърша това изложение съ апела: нека се намѣрятъ тѣзи нѣколко десетки милиона лева, за да спестиме стотитѣ милиони лева загуба за националното стопанство и едновременно съ това да имаме здрава и мощна държава, опрѣна върху здравитѣ мишици на своя народъ.

Г-да народни представители! Действително цифритѣ, които азъ соча, сѣ голѣми, особено при днешното положение на финансово затруднение на страната ни, но тѣ сѣ истинскитѣ и азъ съмъ длъженъ да ги посоча, още повече като се има предвидъ, че тѣзи цифри сѣ станали тѣй голѣми, защото сѣ проспани цѣли десетилѣтия въ нашата здравна политика и то сѣ тежки загуби за народното здраве, а цѣлиятъ културенъ свѣтъ ни е давалъ примѣръ за една решителна и успѣшна борба противъ туберкулозата.

Ако ние и сега не си поправимъ тежката грѣшка и не потърсимъ начинъ за намиране сръдства, било чрезъ извънсмѣтни кредити, било по посочения по-горе начинъ, то не само опустошенията отъ туберкулозата ще станатъ по-голѣми, но и финансово проблемата ще стане по-мѣчно разрешима. Разбира се, тая голѣма сума не ще се изразходва за една, а за 4—5 години по единъ строго опредѣленъ планъ.

Говорейки за лѣчението на туберкулозата у насъ, азъ не мога да не кажа и нѣколко думи за болничното дѣло, за храната въ болницитѣ и въобще за порядъка въ тѣхъ.

По § 17 отъ бюджета на Дирекцията на народното здраве се предвижда кредитъ 42.000.000 л. — въ комисията се увеличили на 45.000.000 л. — за храна на болнитѣ, персоналъ, ученички и курсисти и за други такива нужди. По бюджета за 1938 г. този кредитъ е билъ 40.800.000 л., т. е. прави се едно увеличение отъ 4.200.000 л. Това е малко и още отъ сега се знае, че съ този кредитъ не ще може да се удовлетворятъ нуждитѣ на болницитѣ. А да не се предвиди нуждитѣ кредитъ за храна на болнитѣ, значи да се повтори една грѣшка, за която азъ се считамъ длъженъ тукъ да разкажа, та да помоля г-нъ министъра да вземе мѣрки веднажъ завинаги да не се повтара.

Едва ли нѣкога болницитѣ сѣ изпадали въ такава безпѣтица по отношение на прехраната, както се намѣриха още въ първата половина на 1938 г. Бюджето-контролното отдѣление открило, че болницитѣ харчатъ всѣка година все повече и повече за храна и решило, че работата не бива да продължава така. Щомъ презъ 1937 г. били изразходвани 38.600.000 л. за храна, пакъ толкозъ ще се даде презъ 1938 г. и нито стотинка повече, даже по-малко, ако може. Какво отъ туй, разсѣждаватъ въ бюджетно-контролното отдѣление, че болнитѣ били повече, че въ болницитѣ и въ санаториумитѣ идватъ да се лѣкуватъ повече болни и туберкулозни хора? Какво отъ това, че продуктитѣ, отъ които се приготвя храната, сѣ поскъпнали съ 20% или съ 30% и повече? Да му търсятъ лѣсното управителитѣ и домакинитѣ на болницитѣ, да му мислятъ самитѣ болни! И като решава „да стѣга“, за по-голяма сигурностъ бюджетно-контролното отдѣление даже не отпуска цѣлия предвиденъ въ бюджета кредитъ — 37.800.000 л., а „резервирало“ почтената сума отъ 5 милиона, за „да покрие преразхода въ края на годината“, и отпуска на болницитѣ само 32-та милиона, т. е. на всѣка болница даже и по-малко отъ миналата 1937 г. — къде съ десетина хиляди лева, къде съ стотинка хиляди, а на нѣкои по-голѣми болници и съ половинъ милионъ по-малко. Обърнете внимание, че това се прави при цени на хранителнитѣ продукти по-високи, отколкото презъ миналата 1937 г. и при увеличено число на болнитѣ.

Председателствуващъ Георги Марковъ: Заклучете, г-нъ Яламовъ.

Д-ръ Петъръ Яламовъ: Заклучавамъ, г-нъ председателю. Давамъ тържествено обещание, че нѣма да взема думата повече. Азъ мога да взема думата и по-късно и да кажа това, което искамъ, но тогава ще се бавя повече. Ще приключа.

Георги Стояновъ: Нека да говори. Това е много важно.

Д-ръ Петъръ Яламовъ: Какво става следъ тази гениална комбинация на бюджетно-контролното отдѣление? Досѣ-

пате се: разбира се, настъпва бъркотия. Още въ самото начало на годината всички болници се намират въ преразходъ за храната и почватъ да искатъ увеличение подь страхъ на начетъ. Вдига се небивала тревога. Рапортитъ хвърчатъ. Мислите ли, че бюджетоконтролното отдѣление се стрѣска? Не! Спокойно отговаря на всички искания: „Нито стотинка повече, иначе виновнитъ ще плащатъ всѣки преразходъ, съгласно този и този членъ отъ закона за б. о. п.“.

Болницитъ сж въ безизходностъ. Обръщатъ се къмъ дирекцията, доказватъ, искатъ, умоляватъ, описватъ дошото положение, предупреждаватъ, че ще отказватъ лѣкуване, че вратитъ на болницитъ постепенно ще се затворятъ. Азъ самиятъ четохъ потресни рапорти, въ които се говори колко болни чакатъ приемане въ болница, а колко легла стоятъ празни, само защото нѣма кредитъ за храна. Изписватъ се топове хартия. Мислите ли, че поне сега положението бива уредено? Не! Азъ видѣхъ единъ отговоръ на бюджетоконтролното отдѣление до Троянския санаториумъ, и началникътъ на това отдѣление влиза въ ролята на Дирекцията на народното здраве и предписва на санаториума или да храни болнитъ си поевтино — забележете, това сж туберкулозно болни! — или да намали числото на болнитъ. . . .

(Председателското мѣсто заема председателятъ Стойчо Момановъ).

И нѣма какво да се прави, управителятъ на санаториума намалява болнитъ, изпразва санаториума наполовина, отъ 200 на 100 легла сж болни, въ единъ моментъ, когато 500 туберкулозни болни чакатъ редъ да бждатъ повикани за лѣкуване въ санаториума!

Председател Стойчо Момановъ: Много се продължи, г-нъ Яламовъ.

Д-ръ Петъръ Яламовъ: Г-нъ председателю! Ако смѣтате, че отегчавамъ, да спра?

Председател Стойчо Момановъ: Не, абсолютно не отегчавате, но надминахте съ 15 минути това време, което съмъ давалъ на другитъ оратори.

Д-ръ Петъръ Яламовъ: Азъ свършвамъ.

Георги Стояновъ: Интересни работи се изнасятъ.

Председател Стойчо Момановъ: Безспорно.

Д-ръ Петъръ Яламовъ: И на насъ ни се говори за борба съ туберкулозата! На насъ ни се говори, че леглата въ болницитъ били малко — и то е вѣрно, че сж малко за нуждитъ на населението — а въ сѣщото време, колкото легла имаме, и тѣхъ не можемъ да използваме, защото кредититъ за храна не били достигащи! Може ли да има по-голямъ абсурдъ? Какъ да се нарече едно такова положение? Кой и съ какво ще изкупи страданията на тѣзи болни, които сж лишени отъ възможностъ да се лѣкуватъ правилно само поради чиновническа неразпоредителностъ? Азъ не зная дали тукъ нѣма и превиишение на чиновническа властъ, освенъ едно престѣпно престараване. Нека г-нъ министърътъ се заинтересува да научи това. Азъ ще му посоча какъ и отъ кжде. Но азъ зная, че хиляди болни останали безъ болнична помощ и че директорътъ на народното здраве не се разтича, не тропна по масата да изиска бързо и радикално решение за изхранването на болнитъ. Азъ зная, че и до денъ днешенъ има опраздени болници, като Шуменската — отъ 200 легла останала да работи само съ петдесетина, или Варненската — отъ 336 легла останала съ половината имъ, а Новопазарската изписала напоследъкъ всичкитъ си болни само защото нѣма кредити за храна. Когато още презъ м. юлий 1938 г. въ Дирекцията на народното здраве станало известно, че не 32 милиона лева, колкото отпуснало бюджетоконтролното отдѣление, а 42 милиона лева едва ще стигнатъ, т. е. съ 10 милиона лева повече, цѣли месеци нищо не се е направило, освенъ създаването на комисия, за да проучи въпроса. Въмѣсто кредити — комисия. Въмѣсто хлѣбъ — камъкъ! Разбира се, комисията не намѣрила друго решение, освенъ да се дадатъ кредити. Но едвамъ презъ м. октомврий 1938 г. насъ, народнитъ представители, ни занимаха съ допълнителенъ кредитъ, и то само отъ 3 милиона лева, макаръ че предварително се е знаело въ какво безредие парично сж болницитъ и че тѣзи 3 милиона лева съвсемъ не ще стигнатъ до края на годината. Защо не се поиска поне тогава да гласуваме по-голяма сума, та, макаръ и късно, да се възстанови нормалната работа на болницитъ и санаториумитъ? Та не е ли истин-

ска подигравка съ болѣдущото население, пъкъ и съ насъ тукъ, да се уплита съзнателно въпросътъ за храната на болнитъ? А още по-важно е да се знае защо не се приложи своевременно още презъ лѣтото или по-късно, чл. 39, алинея трета, отъ закона за бюджета, отчетността и предприятията, който предвижда, когато се отнася за храна на хора, министърътъ на финанситъ да може да поема ангажментъ извънъ предвидения въ бюджета размѣръ. Нали тъкмо за такива случаи е този текстъ на закона? Азъ се учудвамъ, какъ е могълъ директорътъ на народното здраве да прояви толкова безгрижие по единъ такъвъ въпросъ; да прояви такова бездействие при едно положение, което може да настройва народа и противъ държавата, и противъ властта. Азъ се учудвамъ, какъ въобще е могълъ директорътъ да стои спокойно въ своето кресло, да се храни спокойно, когато му е казано, че въ болницитъ нѣма храна за болнитъ, че туберкулозни биватъ връщани отъ санаториумитъ или не биватъ повиквани за лѣкуване, понеже нѣма съ какво да ги хранятъ. Азъ недоумявамъ още, какъ сж могли отговорнитъ лица да заблуждаватъ г-нъ министра, за да търпи и той това срамно положение. Нѣма законъ, който да прѣчи на държавнитъ чиновници да изпълняватъ дълга си и службата си спрямо болнитъ хора.

Сирко Станчевъ: Зависи отъ паритѣ.

Д-ръ Петъръ Яламовъ: Всѣкакви обяснения сж отъ лукаваго. А всичко това е страшно.

И тъй, казвамъ азъ, нека не се повтаря грѣшката. Нека се предвиди за 1939 г. по § 17 единъ напълно достатъченъ кредитъ за храна на болнитъ — а по моятъ прѣсѣтания той трѣбва да бжде най-малко 50 милиона лева — за да не се дава на самодоволни държавни чиновници, колкото високи постове и да заематъ, да се криятъ задъ бюджетния параграфъ и да се стараятъ да правятъ глупави икономии за смѣтка на хиляди нещастници, които се нуждаятъ отъ болнично лѣкуване. Икономии разумни — да. Но да се спира болничната помощъ на населението, това не е икономия, а е престѣпление.

Г-да народни представители! Понеже времето ми изтича, азъ съмъ принуденъ да съкратя единъ доста интересенъ отдѣлъ отъ моята речъ и затова ще приключа.

Зная, г-да народни представители, че ще кажете: всичко е добре, но откъде да намѣримъ срѣдства, за да подхранимъ единъ по-голямъ и по-приличенъ бюджетъ, необходимъ за българското народно здраве? Азъ ще си позволя да посоча нѣколко източници за срѣдства. Първо, да се уреди чрезъ законъ на всѣка рецепта, издадена отъ лѣкарь, да се залепва по 1 или 2 л. фондовъ марка за въ полза на народното здраве — решено въ лѣкарския конгресъ. Второ, извънсѣмѣтни кредити, т. е. държавата да сключи заемъ за 20 години за народното здраве, който да се изплаща не само отъ насъ, но и отъ бъдещитъ поколения. Трето, да се уреди държавна лотария по подобие на Ирландия, за въ полза на народното здраве — тамъ е дала много добри резултати. Четвърто, съ законъ да се монополизира аптечното дѣло, като частнитъ аптеки се обезщетятъ отъ държавата въ продължение на 5—6 години. (Рѣкопѣлскания) Пето, предвиденитъ 40 милиона лева за дирекции за пропаганди да се минатъ въ бюджета на народното здраве, защото, г-да народни представители, каква по-голяма пропаганда за правителството отъ тая, да подпомогне стотици хиляди болни въ България, да поощри раждаемостта въ България, да намали детската смъртностъ и да оздрави нацията си? (Рѣкопѣлскания отъ лѣво)

Ще си позволя да кажа, г-да народни представители, нѣколко думи за тия дирекции. На българска земя вирѣе само българско цвѣте. У насъ нѣма необходимата психологическа подготовка — нито на българското общество, нито на неговитъ представители тукъ — за да можемъ да създаваме български Гюбелсовци, и, най-после, нека не си позволяваме лукса да подражаваме на голѣми държави, които години подъ редъ сж подготвяли почвата за такива режими. Имамъ основание да се съмнявамъ, че чрезъ такива дирекции ще подготвимъ новъ 19 май.

Богу и Царю веднажъ се човѣкъ кълне и азъ се заклехъ въ тая сграда при откриването на Народното събрание, че всичко ще репавамъ по съвѣсти и въ полза на България и Короната. Затова азъ предварително заявявамъ, че не ще гласвамъ за тия дирекции.

Заклучение. България е каинала въ сърцето на Балканския полуостровъ. Тя има важна историческа мисия и затова трѣбва да бжде здрава и силна. Българскитъ народъ трѣбва да се размножава правилно и сигурно. Затова, г-да народни представители, дайте да помогнемъ на народа си да стане здравъ и силенъ, защото ако не сторимъ

това, то би значило да станемъ композитори на погребания маршъ на собствената си нация.

Петко Стояновъ: Това нѣма да бѣде.

Д-ръ Петъръ Яламовъ: Г-да народни представители! Азъ ще си позволя само за 2—3 минути да кажа нѣщо върху порядкитъ и върху лѣкарския моралъ въ нашата страна. За честъ на българското лѣкарско съсловие и българската нация, азъ не намирамъ, че моралътъ въ българското лѣкарско съсловие е много падналъ, но все таки има нѣщо да се каже, и то не въ смисълъ да се критикува, а да се извлѣкатъ поуки отъ това.

Г-да народни представители! Искамъ само да ви прочета едно писмо отъ единъ отговоренъ лѣкаръ, който е по върховетъ на българскитъ управляващи лѣкарски сѣди. (Търси писмото между книгата си) Съжалявамъ, г-да народни представители, че, поради напредналото време, трѣбва да прескачамъ и сега не мога да намѣря самото писмо, което е доста интересно.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Резюмирайте го.

Д-ръ Петъръ Яламовъ: Г-да народни представители! То е интересно, и би трѣбвало министърътъ на финанситъ да бѣде тукъ, за да го чуе. Писмото е на бургаския областенъ лѣкаръ, който презъ 1935 г. бѣше назначенъ за 4 месеца въ София; заемаше една важна служба, а държеше бургаската областна служба вакантна — разбира се за себе си, защото това е системата сега: да си запазваме службата!

Нѣкой отъ лѣво: Министритъ си запазватъ службитъ.

Д-ръ Петъръ Яламовъ: Понеже областниятъ лѣкаръ по законъ служебно извършва и карантинната служба тамъ, където има пристанище, господиътъ презъ всичкото време си е вземалъ карантинни пари отъ параходитъ и когато се научилъ, че се прави ревизия на варненската карантинна служба, пише на своя дѣловодителъ следното. Ще резюмирамъ писмото. „Жена ми пише — казва той — че въ Варна имало ревизия на карантинната служба и че службата е начетена. Моля ти се, унищожи всички квитанции и кочани, където съмъ вземалъ пари. Ако дойде ревизорътъ, ще му кажешъ, че азъ съмъ частенъ лѣкаръ на параходитъ и че отъ това, което ми плащатъ за частната практика, отдѣлямъ единъ процентъ и за моитъ чиновници“. Г-да! Това може да се провери, и азъ смѣтамъ, че г-нъ министърътъ на финанситъ, пъкъ и г-нъ министърътъ на вътрешнитъ работи сж длъжни да проверятъ това и да решатъ, дали такива господа могатъ да се държатъ на върховетъ на лѣкарскитъ служби, защото това деморализира, защото това понижава лѣкарския моралъ и, въобще, защото то е подъ достоинството на едни служебни лица.

Нѣма да ви отнемамъ повече вниманието, г-да. Ще ви посоча единъ другъ примѣръ съ отговорно лице, протеже на областния лѣкаръ. Това е болничниятъ околийски лѣкаръ въ гр. Елхово. Ще видите, за срамъ на нашето съсловие — щастие е, че това сж изключителни случаи, българскитъ лѣкари въ голѣмото си болшинство не сж такива — следния случай. Умира едно дете въ болницата; съобщаватъ на домашнитъ му да отидатъ да го взематъ, понеже сж отъ друго село. И какво смѣтате? Отиватъ и го намиратъ въ моргата, хвърлено на цимента, мишкитъ изяди ушитъ и носа му и изпили очитъ му. Детето е умрѣло въ състояние съ рѣка на лицето, което говори, че е било хвърлено още приживе и се е борило.

Минчо Драндаревски: Позоръ!

Д-ръ Петъръ Яламовъ: Това сж, г-да, факти, за които г-нъ министърътъ на вътрешнитъ работи може да вземе гавѣрни прѣписи отъ Ямболския сѣдъ, доказани чрезъ свидетели.

Втори случай, г-да. Млада булка умира отъ тифусъ и понеже, споредъ закона, тифусно-болнитъ се запечатватъ въ ковчегъ и се изпращатъ въ мѣстожителството за погребение, безъ да се отваря ковчегътъ, домашнитъ, понеже сж отъ село, изпращатъ на починалата най-новитъ и дрехи, най-новитъ и обувка, най-новитъ и рѣчици. Г-да! Какво смѣтате, че става? Взематъ и дрехитъ, взематъ и обувката, понеже смѣтатъ, че ковчегътъ нѣма да се отваря, и я слагатъ гола въ него. Но, за голѣмо нещастие, следъ 15 дни се повдига въпросъ, че тази жена е умрѣла отъ абортъ и се нарежда екзумацiao, изравяне на умрѣлата. Следователъ повиква поемни лица и домашнитъ, да установятъ самоличността. При изравянето на трупа домашнитъ възкликватъ и казватъ: „Защо е гола? Ние изпратихме най-

новитъ и дрехи“. Оставамъ на васъ, г-да, да си направите заключението.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни) Моля, свършете.

Д-ръ Петъръ Яламовъ. Трети случай. На умрѣли тифусно-болни се рѣжатъ коситъ и се продаватъ по за 50 л.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Д-ръ Петъръ Яламовъ: Казвамъ ви тѣзи нѣща, г-да народни представители, за да се отстранятъ тѣзи недѣли на санитарното дѣло. И азъ смѣтамъ, че г-нъ министърътъ на вътрешнитъ работи ще стори това.

Председателъ Стойчо Мошановъ: (Звъни)

Д-ръ Петъръ Яламовъ: Съжалявамъ, че изпуснахъ една отъ най-голѣмитъ и най-важнитъ части отъ моята речъ, която е отъ интересъ за здравето на цѣлокупния български народъ, но нѣма какво, поради липса на време, трѣбва да свърша.

Другъ пътъ, при приемането на отдѣлнитъ параграфи, ще използвамъ случая да говоря. (Рѣжкоплѣскания отъ лѣво)

Председателъ Стойчо Мошановъ: Има думата народниятъ представителъ г-нъ д-ръ Борисъ Даскаловъ.

Д-ръ Борисъ Даскаловъ: (Отъ трибуната. Чете) Г-да народни представители! При дебатирането на всѣки бюджетопроектъ се поставятъ на разглеждане въпроситъ, свързани съ политиката на министерството, което го е внесло. Ето защо сега, при разглеждане бюджетопроекта на Главната дирекция на народното здраве не може да не се сложатъ на обсъждане голѣмитъ санитарни въпроси, свързани съ здравната политика на страната, която е водена отъ правителството. Същевременно, въ този бюджетопроектъ се чертаятъ всички пѣтища, по които трѣбва да се върви, за да могатъ да се постигнатъ максимумъ полезни резултати въ здравно отношение.

Г-да народни представители! Днесъ доминира разбирането, че здравето на отдѣлния човѣкъ не е само негово лично благо. Здравиятъ човѣкъ твори обществени блага, пести обществени сѣдства, обогатява народа си и човѣчеството съ повече ценности и затова трѣбва да го ценимъ отъ гледна точка на обществения интересъ. Здрави и нормално развити граждани създаватъ съ по-голѣма енергия своето и на нацията благоденствие; здрави и силни народни маси излъчватъ отъ себе си голѣми умове, силни духове и творчески личности. Нѣма по-голѣмъ проблемъ отъ този за здравето и живота на човѣшкитъ същества поотдѣлно и групово, като нация. Или, съ други думи казано, г-да народни представители, въпросътъ за народното здраве е единъ отъ най-важнитъ, защото той засѣга най-ценното благо на човѣка — неговото здраве. Здравето на отдѣлната личностъ служи за опора на личността, на семейството и има извънредно голѣмо значение въ общото стопанство на държавата. Затова казватъ: здравъ народъ — здрава и силна държава.

Г-да народни представители! За съжаление, у насъ сж се полагали много по-малко грижи за здравето на народа, отколкото за добитѣка. И затова често се казва за българина, че той цени здравето на своя добитѣкъ повече, отколкото своя собственъ животъ.

Г-да народни представители! Въ 60-тѣ години свободенъ животъ, които нашата държава е изживѣла, все е направено нѣщо въ всички отрасли на нашия животъ: културенъ, просвѣтенъ, стопански, здравенъ и пр., но върѣки това, азъ твърдя, че отговорнитъ фактори най-малко сж мислили, най-малко сж се грижили, най-малко пари сж харчили за здравеопазването на народа.

Г-да! Общата стопанска криза, която изживява нашиятъ народъ, хвърля своя тежъкъ отпечатѣкъ и върху народното здраве, особено следъ тазгодишната суша. Обедняването на нашия народъ, намаляването на националния ни доходъ, което се потвърди въ миналата сесия отъ много народни представители, пъкъ и сега отъ изложението на г-нъ министра на финанситъ, иде да потвърди мисълта, че ще се увеличи числото на тѣзи, които ще трѣбва да ограничатъ своитъ най-необходими нужди, и ще се отнеме възможността на голѣма частъ отъ българския народъ самъ да се грижи за своето здраве. Ето защо дългъ се налага днесъ на държавата и отговорнитъ фактори, повече отколкото другъ пътъ, да засилятъ грижитъ за здравеопазването на българския народъ.

Г-да народни представители! Сега ще се опитам да ви обрисувам картината на здравословното състояние на нашата страна.

Г-да народни представители! За санитарното състояние на една страна се съди по съотношението между раждаемостта, смъртността и заболеваемостта, от една страна, и прираста, от друга. Шомъ в една страна раждаемостта е по-голяма от смъртността, следователно, има прираст на населението, казва се, че тази страна въ санитарно отношение е добре.

Ще разгледам поотделно всеки един от тези елементи, които обуславят здравното състояние, и ще се постараю да ви обрисувам положението у нас, като ще направя сравнение и с други някои страни, ако ми остане време.

Първият елемент, който обуславя здравното състояние, както казахъ, е раждаемостта. Г-да народни представители! Цифритъ показватъ, че у насъ, въ България, процентътъ на раждаемостта, особено въ последните 3 години, намалява — използвалъ съмъ статистическите данни на Главната дирекция на народното здраве и Дирекцията на статистиката отъ 1920 г. до 1938 г. Ето какво показватъ цифритъ. Презъ 1920 г. раждаемостта на хиляда души е била 39.9; презъ 1921 г. — 40.2; презъ 1922 г. — 40.5; презъ 1923 г. — 37.7; презъ 1924 г. — 39.8; презъ 1925 г. — 36.9; презъ 1926 г. — 37.4; презъ 1927 г. — 33.2; презъ 1928 г. — 31.1; презъ 1929 г. — 30.6; презъ 1930 г. — 31.4. Презъ следващия периодъ отъ 5 години, отъ 1931 до 1935 г., спада на 29, за да стигне презъ 1936 г. на 25.6, а презъ 1937 г. стига рекордно низката цифра 23.8.

Както виждате, г-да народни представители, отъ цифритъ, у насъ раждаемостта е намалѣла съ 50% отъ тази, която сме имали преди войнитъ, презъ 1906 г., защото тогава тя е била 44%. Цифритъ, изложени хронологически, говорятъ, че тенденцията е все къмъ спадане, къмъ намаляване на раждаемостта у насъ. Това показва, г-да, че ние вървимъ къмъ израждане и че, ако не се взематъ мѣрки навреме, ще дойде моментъ, когато ще стигнемъ дотамъ, че ражданията ще се приравнятъ съ умираанията и прирастъ въ страната нѣма да има. За забелязване е, г-да, че този процесъ на намаляване раждаемостта се забелязва както въ градоветъ, така и въ селата.

Тежко и горко на тази страна, въ която ражданията се равняватъ на умираанията, или пъкъ ражданията сѫ по-малко отъ умираанията. Тогава тя ще заприлича на едно предприятие, което е докарало работитѣ си дотамъ, че, освенъ че не придобива печалба, ами почва да консумира и отъ вложения си капиталъ. Такова предприятие не го очаква нищо друго, освенъ да ликвидира частъ по-скоро, защото ако продължава да крета, неминуемо го очаква банкрутъ и катастрофа. Същата участъ очаква и тази държава, която навреме не вземе мѣрки, за да спре постоянния процесъ на намаляване раждаемостта, какъвто е случаятъ съ нашата страна. Затова още отъ сега вдигамъ гласъ и обръщамъ вниманието на отговорнитѣ фактори, че трѣбва да се взематъ много сериозни мѣрки, за да се повдигне коефициентътъ на раждаемостта. Азъ смѣтамъ, че не ще се намѣри никой измежду насъ, който да има противно мнение по този въпросъ и да не се стресе отъ говора на цифритъ, които показватъ, че въ единъ периодъ отъ 30 години раждаемостта у насъ е намалѣла 50%.

Накъде вървимъ? Азъ смѣтамъ, г-да, че е настъпило крайно време да се взематъ мѣрки за увеличение на раждаемостта; не бива да се бездействува повече; трѣбва да се мобилизира всичко, което ще окаже влияние за повдигане коефициента на раждаемостта. Ние сме природно богата страна и при умѣло и рационално стопанисване и използване на природнитѣ ни богатства, при измѣняване начина на живѣне на населението, нашата малка страна все още може добре да изхранва чадата си и нѣма защо да се плашимъ отъ свръхприрастъ на населението.

Но кои сѫ причинитѣ за намаление на раждаемостта? Ето въпросътъ, който трѣбва да си зададемъ. Първата и най-важна причина е лошото икономическо и социално положение, въ което се намира нашиятъ народъ. Страшна коиза притиска страната, която засѣга всички стопански браншове и хвърля тежъкъ отпечатъкъ върху общото народно здраве и специално върху раждаемостта. Обедняването на народа, мѣсниятъ поминѣкъ, мизерията, низкиятъ надница и малкиятъ заплати сѫ главнитѣ причини, за да се въздържа семейството отъ раждане и да се насърчава предизвикването на изкуственитѣ абортъ. Когато хората не могатъ себе си да гледатъ, какъ ще могатъ да издържатъ повече деца? Въ миналото не бѣха рѣдки явления семейства съ 7—8 деца — нашето семейство бѣше съ 11 — но при днешнитѣ условия на живота 2—3 деца сѫ много. Г-да народни представители! Намирамъ, че едно отъ срѣдствата за увеличение на раждаемостта е и това,

което е изложено въ законопроекта за насърчение на раждаемостта, внесенъ отъ мене, Драндаревски и Гатевъ.

Друга мѣрка, която ще допринесе за увеличение на раждаемостта, е да се освободи отъ отговорност и преследване жената, която би се подложила на изкуственъ абортъ. Тогаватѣзи, които се занимаватъ съ помѣтане, преди да го извършатъ, биха се позамислили, дали да го направятъ или не. Защото, г-да, при сега съществуващия законъ отговарятъ и майката и предизвикателътъ на аборта и взаимно се укриватъ: резултатъ не се постига, върхѣки санкциитъ на закона. При освобождаване отъ отговорност и преследване на жената, предизвикателитъ нѣма да се решатъ да вършатъ абортъ, защото ще ги бѣде страхъ да не ги издаде жената и да попаднатъ подъ отговорностъ. Тази мѣрка, г-да, е необходима, защото у насъ намалява раждаемостта не защото не забременяватъ женитѣ, а защото голѣмъ брой отъ тѣхъ се подлагатъ на изкуствено помѣтане.

За забелязване е, г-да, че въ последнитѣ години населението на България се увеличава само за смѣтка на ражданията отъ страна на беднитѣ, малоимотнитѣ. Защото публична тайна е, че женитѣ на състоятелнитѣ намиратъ начинъ, срещу заплащане, да се освобождаватъ отъ бременностъ, носене и раждане на плода, макаръ че тѣ сѫ именно, които трѣбва да раждатъ, защото иматъ възможностъ да отглеждатъ и възпитатъ децата си. А женитѣ на беднитѣ и малоимотнитѣ, не можейки да платятъ, за да се освободятъ отъ бременностъ, раждатъ. Разбира се, и между тѣхъ има отдѣлни случаи на помѣтане, но тѣ го правятъ или сами, или пъкъ за смѣтка на залька си. Затова населението на страната се увеличава изключително за смѣтка на беднитѣ и малоимотнитѣ, за смѣтка на тия, които нѣматъ възможностъ да възпитатъ децата си, да имъ дадатъ необходимото образование и да ги подготвятъ за борба съ живота. А женитѣ на заможнитѣ, следъ като сѫ се добили съ 1-2 деца, повече не раждатъ. И затова ако отидете, г-да народни представители, въ покрайнинитѣ на градоветъ, вне ще видите отъ всѣка врата да изкачатъ по 4—5 деца, докато въ центроветъ, гдето живѣятъ състоятелнитѣ, нѣма деца и училищата сѫ праздни, и ако не сѫ децата отъ покрайнинитѣ, отъ периферията, не само ще има съкращаване на учителски мѣста, но и затваряне на цѣли училища по липса на деца.

Зная и възражението, което ще ми се направи по тоя поводъ, че причината за намаление на раждаемостта се корени въ това, че хората нѣматъ възможностъ да отглеждатъ и отхранятъ децата си. Това е вѣрно, но до известна степенъ. Затова дългъ се налага на тия, които сѫ се заели съ тежката отговорностъ да управляютъ, да намѣрятъ начинъ да създадатъ условия за осигуряване животъ на тия, които иматъ или ще иматъ многочислени семейства, да имъ осигурятъ работа, прехрана, за да могатъ да отглеждатъ децата си. Казахъ, че причинитѣ за намаление на раждаемостта се криятъ въ тежкото икономическо положение, въ което се намира нашиятъ българинъ. Това, г-да, е вѣрно само донѣкъде, защото какъ ще си обяснимъ, че именно беднитѣ и малоимотнитѣ иматъ повече деца отъ състоятелнитѣ? Нима този, който получава по 50—80 л. надница и има 4—5 деца, е въ по-добро материално състояние отъ богатиия, който има само 1—2 деца, или пъкъ ергенина, който живѣе само за себе си, който е затворилъ своето състояние въ банката или въ облигации?

Затова, повтарямъ, г-да народни представители, дългъ се налага на правителството да вземе мѣрки, като постави незабавно на разглеждане и приемане законопроекта за насърчение на раждаемостта, като даде на първо време единъ срокъ отъ шестъ месеца на всички ергени на държавна и общинска служба и тѣзи, които работятъ въ частнитѣ предприятия, да се задомаятъ. (Единъ отъ народнитѣ представители ржкоплѣска)

Крайниятъ предѣлъ на задомаяването за тия, които сѫ свършили гимназия или полувисше образование, да бѣде до 26 години, а на тия, които сѫ свършили висше образование — 32 години. Незадомилитѣ се следъ този срокъ да бѣдатъ уволнени и мѣстата имъ да бѣдатъ дадени на задомени. На ергенитѣ, които иматъ свободни занятия, следъ изтичане на този срокъ, ако не се задомаятъ, да имъ се наложи голѣмъ данѣкъ, дори до 50% върху общия доходъ. И при това положение мнозина не ще се задомаятъ и ще предпочетатъ да плащатъ, отколкото да си развалятъ ергенския рахатлъкъ, по сумитъ, добити по този начинъ, да се раздаватъ като премии на многодетнитѣ семейства.

Освенъ това, г-да народни представители, държавата трѣбва да възприеме принципа за даване допълнително възнаграждение за всѣки членъ отъ семейството на чиновника и работника.

Г-да народни представители! Чувството на бащинство и майчинство съществува у всеки човек. То е вродено. Не е само половият нагон, който кара хората да образуват семейства. Има нещо по-висше, макар и да не може да се докаже и премъри съвезни, защото има нещо и понятия, които не се виждат, не се пипат, но се усещат. Тъй като свободата, към която се стреми човекът, която не се вижда, но се усеща. Та, казват, чувството на бащинство и майчинство е вродено у човека; то се подчинява инстинктивно на друг закон, на нагона, бих казал, за продължение и съхранение на човешкия род. Но има хора, които съвсем се отклонили от тия нормални прояви на човека. За тях бих казал, че те са или болни, или пък заблудени в своя егоизъм и не искат да разделят своето благоденствие с подобни на себе си. На тези, които са болни — импотентни, е простено, но на тези, които от егоизъм не искат да разделят своето благоденствие поне с един другар, смятам, че ще трябва съвсем да се наложи да се откажат от своя егоизъм, или пък ако упорствуват да се отнеме част от доходите им и да се даде за издръжка децата на тези, които нямат възможност да ги изхранят и които деца утре ще бъдат граждани на тая страна, ще защитават нейните интереси както в мирно, така и в военно време.

Друга мърка, г-да народни представители, която ще даде резултат, е да се предпочитат при назначаване на разни служби тия кандидати, които са задомени и имат повече деца. Могат да се наброят ред мърки, които биха дали резултат в това отношение.

Друга причина, г-да народни представители, за намаление раждаемостта у нас са заболяванията в села и градове на детеродните органи на жената. Тези заболявания, главно в селата, се дължат на липса на акушерска помощ и затова голяма част от жените се осакатяват още след първото и второ раждане и стават неспособни след това за забременяване. Също и предизвикването на изкуствено помътане, което от ден на ден расте у нас, много често е причина за последващ стерилитет.

Ето защо покрай другите мърки, които трябва да вземат отговорните фактори, е и тази — да създадат родилни домове във всички санитарен участък, където не-праздната, щом наближи време да ражда, да отива да се освободи под грижите на лъкаря и акушерката в родилните домове. Така биха се намалили болестите, които са свързани с периперилния период, т. е. пред и след-родилния период, които са много често причина за невъзможност жената да забременява.

Не разполагам с повече време, за да се спра на всички причини, които оказват влияние за намаление на раждаемостта, а ще спомена само, че освен причините от стопански характер, освен отражението от войната, която допринесе не малко за днешното намаление на раждаемостта, трябва да се прибави и културата, и цивилизацията, която научи хората да се предпазват от мъжко детство.

Разбира се, има и голям брой причини, които са чисто и просто от здравен характер. Тъй като знаят много добре от санитарните органи и вървам, че те много пъти са донасяли и изтъквали на респективните фактори, но тъй като началникът на здравното дѣло не е самостоятелен, колкото и добре да защитава здравната политика, всекога в миналото, пък и сега, му са отпуснали само минимални средства. За да може един директор на народното здраве да развие всички свои познания, той трябва да е независим, а то ще стане, когато Дирекцията на народното здраве се отдели в самостоятелно министерство.

Известно ми е, че, според конституцията, ние не можем да имаме други, освен днешните министерства, но докато се прокара като постановление в самата конституция, дотогава нищо не ни пречи Главната дирекция на народното здраве да функционира като отделно комисарство с комисар на народното здраве, но напълно независимо, което да събере в себе си всички здравни служби, пренесати по отделните министерства. Ето защо налага се, както в всички други културни страни, да се създаде и у нас отделно министерство на народното здраве.

Г-да народни представители! Пристъпвам към втория елемент, който е белег за здравното състояние на страната, а именно смъртността, по която ще ви съобща някои данни, за да видите в какво състояние се намирате по отношение на умираанията.

Ако погледнем данните за умираанията, ще констатираме, че тук сме малко по-добре и цифрите показват, че умираанията намаляват. Разполагам с данни, взети от Главната дирекция на народното здраве и Дирекцията

на статистиката за годините от 1921 до 1937. Ето какво показват те:

За периода от 1921—1924 г. смъртността е била 20.8‰; в 1925 г. — 19; в 1926 г. — 17.2; в 1927 г. — 20, а от 1927 г. до днес се забелязва едно спадане. През 1928 г. смъртността е била 18‰, през 1929 г. — 17.5; през 1930 г. — 15.7. След това за периода 1931—1935 г. е средно 15.4, за 1936 г. — 14, за да спадне през 1937 г. на 13.4.

Както виждате, г-да, процентът намалява, но отношението между раждаемостта и умираанията е незадоволително, защото през 1937 г. умираанията са били 13.4, а ражданията — 23.8.

Имаме, значи, прираст 10.4, когато през 1906 г. ние сме имали 44‰ раждания и 22‰ умираания; значи тогава ние сме имали прираст 22‰, а сега е 10.4. Заключение е, че за един период от 30 години имаме спадане на прираста с 50%. Ако вървим все в същия темп, след по-малко от 30 години ние бихме стигнали до изравнение на раждаемостта с смъртността; значи нима да имаме прираст, след което ще почнем и да намаляваме по число. Както и по-рано казах, г-да народни представители, ще заприличаваме на това предприятие, което, освен че не придобива печалба, но почва да яде от капитала си, който в края на краищата ще се свърши и даже още изцѣло неконсумиран, то ще фалира. Вървам, че не ще се намъри нито един, от лѣвицата до дѣсницата, който да желае това. Ето защо повелителен дълг се налага на правителството да по-скоро да ни сезира съвсем закон за насърчение на раждаемостта, защото от малкото ми стоеше тук идвам до заключение, че всички инициативи от частен произход нима да видят бѣл свят. Вървам, че нима да се намъри измежду нас нѣкой, който не би подкрепил такъв един закон. Противното би значило, че мѣстото на такъв народен представител не е тук и нима защо да чака покана от г-н Иван Петров.

Г-да народни представители! Когато се слага за разглеждане въпросът за народното здраве, за здравното състояние на страната, специално за смъртността, не може да не се спре човек и на групата, която отбелязва най-висок коефициент на заболявания и смъртност — децата. Тази група заслужава особено внимание, защото децата са бъдещите граждани на страната.

Според статистическите данни на Главната дирекция на народното здраве, през периода 1921—1925 г. на 1000 живородени деца през дадена година до края на годината са умирали 155.8. През периода 1926—1930 г. тази смъртност пада на 147; през периода 1931—1935 г. — на 146; през 1936 г. — на 142.6. Забелязваме едно покачване през 1937 г. — на 148.6.

Годишно умираме по 22—25.000 деца в първата годишна възраст. Това е една грамадна загуба не само за отделните семейства, но и за държавата. Тук именно трябва да се обърне специално внимание и да се положат особени грижи. Най-важната мърка е да се снабдят селата с акушерки; да се снабдят селата с добре подготвени по акушерство и детски болести лъкари. А за да се задържат лъкарите в село, трябва предварително да им се направят жилища и помѣщения, защото, г-да, в повечето санитарни участъци нима помѣщения. Въ голѣма част от селата, където има санитарни участъци, лъкарът е и метач, и фелдшер, и аптекар, и лѣчител. Трябва да се заставят общините, или пък с помощта венѣ дом да се отдѣлят и по една-две стаи, където да могат да живеят санитарните органи; въ сѣция здравен дом да се отдѣлят и по една две стаи, където да се заставят всички жени да ходят да раждат под грижата на лъкаря или акушерката.

Нима да се спирам върху туберкулозата, върху лѣчбното дѣло, върху заразните болести, върху здравната пропаганда, защото те се изнесоха от колежата д-р Яламов.

От казаното до тук, г-да народни представители, се вижда, че санитарният въпрос е един от най-важните, но същевременно и най-обширните. Доколкото обширността на материята позволява, аз се постарях накратко да скицирам картината на здравното състояние у нас.

Според мен, а и според изследванията на всички специалисти в тая област, мнението е едно: България не е добре въ здравно отношение и нейното бъдеще, като нация и като културно общество, не е осигурено. От една страна намалява раждаемостта, от друга има малко намаление на смъртността при рекордна смъртност у децата въ сравнение с другите културни страни, голям процент на туберкулозни, маларични и др. заболявания — всичко това дава страшна картина на нашето настояще и бъдещо здравно състояние. Пред това положение човек ужасен се запитва: какже вървим, кои са причините, за да бъде

България въ такова лошо здравно състояние и какво трѣбва да правимъ?

Причинитѣ сѣ стотици. Едни споменахъ, други, по нѣматъ на време, не казахъ, обаче тѣ се свеждатъ до две голѣми групи. Първата е липсата на достатъчно сръдства за лѣчение и предпазване — липсата на болници, здравни станции, санаториуми за изолиране на разни болни, липсата на родилни домове, за да може всѣка българска гражданка да получи правилна помощ при раждане, липсата на достатъчно грижи за децата, особено на малоимотнитѣ и беднитѣ.

Г-да народни представители! Трѣбва да ви обърна вниманието и на единъ интересенъ фактъ, който се състои въ следното. Макаръ и недостатъчно, но постепенно отъ освобождението досега се увеличаватъ болницитѣ, лѣкаритѣ и всички здравни служби, а отъ години насамъ бюджетътъ на народното здраве не е порастналъ. Процентътъ на бюджета на народното здраве, въ сравнение съ общия бюджетъ на държавата, до 1909 г. е съставлявалъ 2.56%; до 1912 г. той е билъ 2.63%. Отъ тогава до 1921 г. се запазва 2.30%, но презъ 1930 г. спада на 1.9%, за да стигне презъ 1933 г. 1.94%. Презъ 1934 г. вече се качва на 2.47%, презъ 1935 г. той става 2.59%, презъ 1936 г. — 2.84%, презъ 1937 г. — 2.71% и миналата 1938 г. — 2.84%.

Презъ това време, когато бюджетътъ на Народното здраве остава сѣмъ цѣлитъ, забелязва се едно, макаръ и недостатъчно, увеличение постепенно на санитарнитѣ служби, а процентътъ на бюджета на Народното здраве не се увеличава. Съ сѣщитѣ сръдства, съ които преди години сме издържали много по-малко здравни служби отъ сегашнитѣ, искаме да продължаваме да поддържаме удвоенитѣ почти санитарни нужди. Такава несъобразностъ, разбира се, се отразява качествено на всичко, което сега имаме. На това именно се дължи, че болницитѣ не сѣмъ обзаведени добре и че тѣ сѣществуватъ, но имъ липсватъ много необходими нѣща, за да отговарятъ на предназначението си.

Втората, а може би и най-важната причина у насъ, за да имаме такава неутешителна картина въ здравно отношение, сѣмъ безъ съмнение лошитѣ икономически и социални условия, при които живѣе нашиятъ народъ. Ако искаме да сме искрени, трѣбва да признаемъ, че народътъ въ болшинството си мизерствува, гладува, недояжда си, живѣе въ нехигиенични жилища, лишенъ често и отъ най-необходимитѣ условия за едно сносно сѣществуване. Само хората, които иматъ възможността да надникнатъ въ всѣки домъ и кътъ, т. е. лѣкаритѣ, могатъ да ви кажатъ съ болка, че нашиятъ народъ, по-голѣмата му частъ, е мжечникъ, защото по-голѣмата частъ отъ земеделцитѣ, работницитѣ, дребнитѣ занаятчии, чиновницитѣ сѣмъ лишаватъ отъ храна, отъ топливо и отъ лѣкарства дори и тѣ сѣмъ български граждани. Отъ тѣхъ же искаме да ги имамъ блага за своята държава и да жертвуватъ живота си за нея. Често, за да се залее бедниятъ нашъ гражданинъ, му се казва: „Гордѣй се, ние те ценимъ, ти си създателътъ на благата у насъ“. Това сѣмъ праздни думи, г-да народни представители, които сега най-често се чуватъ въ грѣмогласни речи, на които отрудениятъ нашъ гражданинъ свива рамене и не проумява: какъ така го наричатъ създателъ на блага, а не схващатъ, че той има свещеното право да има дѣлъ, и то голѣмъ дѣлъ, отъ тѣзи създадени съ неговъ трудъ и потъ блага? Не проумява, какъ така той да създава блага за другитѣ, а неговиятъ стомахъ да е празенъ!

Време е за тази най-голѣма частъ отъ нашето население повече да се направи, защото отъ неговото здраве зависи здравето и опазването на българската нация. Трѣбватъ крупни преобразования, за да се премахне тази неправда, въ резултатъ на която се появява намаляването на раждаемостта, увеличаването на боледуванятия и увеличаването на смъртността. Който милѣе поне малко за България, трѣбва да се съгласи, че е необходима една истинска защита на българския гражданинъ, състояща се въ подобрене на условията на живота му и чрезъ тѣхъ — подобряване на здравословното състояние на страната.

Днесъ мнозина се удрятъ въ гърдитѣ и викатъ: „Ние сме патриоти“ и разбиратъ патриотизма само, може-би, въ една обичъ къмъ българската земя и преклонение предъ нейното управление въ момента, а не схващатъ, че държавата е преди всичко народътъ, поставенъ въ болшинството си така зле, че отъ денъ на денъ се изтощава, линѣе и е обреченъ на изграждане. Ако сме патриоти, време е да разберемъ, че за да запазимъ държавата, трѣбва да се погрижимъ да подобримъ живота и здравето на населението, обаче не съмъ малки залъгалки и подобрения, а съ голѣми, коренни преобразования и корекции въ цѣлокупния нашъ животъ. Време е всѣки да се проникне отъ мисълта, че здравето на народа ни днесъ е най-важниятъ проблемъ и всичко трѣбва да се организира въ защита на здравето на народнитѣ маси, защото безъ

здравъ народъ нѣма ни здрава нация, ни силна армия. Искатъ се жертви въ трудъ и сръдства отъ всички. Трѣбва да се начертае единъ смѣлъ планъ, който да се реализира въ единъ по възможностъ най-късъ срокъ. Всички клонове на нашето управление, всички министерства, имайки предвидъ голѣмата опасностъ за здравето и сѣществуването на нацията, трѣбва да насочатъ и координиратъ своята дейностъ съ огледъ за по-бързото подобрене на здравословното състояние на нашия народъ. Благоустройството, напр., което цели подобряване условията за живѣне у насъ, трѣбва да се тури въ прѣка услуга на населението. Една отъ първитѣ му грижи за сега трѣбва да бѣде да създаде хигиенични жилища за всички бездомници и поправка на тѣзи жилища, които сѣществуватъ, но не сѣмъ годни за живѣне. Трѣбва да се създаде единъ планъ за построяване на домове, който да бѣде осѣщественъ най-много въ продължение на 3—4 години, като се взематъ сръдствата отъ държавата, отъ общинитѣ, отъ разнитѣ фондове, съ помощта на трудоваци, затворници и населението по стопански начинъ да се създадатъ за всички хигиенични жилища, съ всички модерни приспособления. До края на този срокъ да нѣма въ България нито единъ гражданинъ, който да не е въ свой хигиениченъ домъ, където да се приоти, да си стѣдне и отпочине. Тогава ще намалѣтъ заболяванията. А намалѣтъ ли тѣ, ще намалѣе и смъртността. Ако успѣемъ да подобримъ хигиеничните условия въ страната и ако успѣемъ да намалимъ смъртността само съ 1%, то значи да спестимъ на страната, за общото стопанство, годишно по 144 милиона лева, защото всѣко боледуване представлява изгубенъ трудъ, а трудътъ е пари. Споредъ статистическитѣ сведения, на единъ смъртенъ случай съответствуватъ сръдно 40 заболявания или все едно, на 1000 заболѣли умиратъ 25 души. Ако си представимъ, че благодарение на подобренията въ хигиеничните условия въ България, която има 6 милиона жители, или малко повече, ние успѣемъ да намалимъ смъртността само съ 1%, то значи, че сѣмъ намалѣли случаитѣ на заболявания въ цѣлата страна, за 6 милиона души, съ 240.000, имайки предвидъ, че на 40 заболявания има единъ смъртенъ случай.

Сръдно едно заболяване трае 20 дни — значи, 20 изгубени работни дни. Като помножимъ 240.000 заболявания по 20 дни, ще даде 4.800.000 изгубени работни дни за цѣлата страна. Ако обрнемъ тѣзи изгубени работни дни въ изгубени надници, при условие, че една надница струва сръдно 30 л. — вземамъ минималното — ще видимъ, че тѣ правятъ 144 милиона лева годишно. Цифрата сама говори. И затова казвамъ, че ако успѣемъ да намалимъ смъртността само съ 1% и я задържимъ, да кажемъ, 10 години на този процентъ, ще спестимъ по 144 милиона лева годишно, които, ако бихме оползотворили въ продължение на тия 10 години, бихме могли да построимъ достатъчно болници и санаториуми, бихме могли да създадемъ много предприятия, където биха намѣрили работа маса безработни и по този начинъ биха се нахранили много граждани. А има ли нахранване и хигиенично жилище, нѣма да има боледуване и увеличена смъртностъ.

Ето защо вдигамъ високо гласъ и настоявамъ да предвидимъ по-голѣми суми за нуждитѣ на Главната дирекция на народното здраве, съзнавайки, че всѣки отпущнатъ въ повече левъ нѣма да бѣде изгубенъ, а само ще допринесе за подобряване на санитарното дѣло въ страната и за общото стопанско подобряване на България.

Председателъ Стойчо Мошановъ: Г-нъ Даскаловъ! Гледайте до 10 минути да свършите.

Д-ръ Борисъ Даскаловъ: При днешната криза абсолютно е невъзможно да се живѣе съ заплатата или надница, които да сѣмъ по-долу отъ 3.000 л. месечно. И най-дребниятъ чиновникъ и служащъ у насъ трѣбва да получава надъ 3.000 л. месечна заплата. Не трѣбва да се плашимъ отъ голѣмитѣ заплати. Следъ нѣколко години, ако се даде възможностъ на българскитѣ граждани да живѣятъ по-добре, съ по-голѣми заплати, ще се подобри и стопанството, защото нѣмотията кара всѣки да се свива и лишава отъ всичко необходимо и пазарътъ замира. Нѣма защо да се плашимъ отъ исканията на всички да се увеличи заплатитѣ и надницитѣ, защото доказана истина е, че колкото по-голямата способностъ е по-голѣма и консумативната способностъ е по-голѣма, толкова и по-голѣма е производителната способностъ. По-справедливо е да се намалѣтъ заплатитѣ на по-висшитѣ чиновници, но да се увеличатъ на всички, които сѣмъ подъ 3.000 л.

Г-да! За да може да се проведе най-правилно санитарното дѣло въ страната, трѣбва тѣзи, които ще се занимаватъ съ здравеопазването на народа, т. е. лѣкаритѣ, да бѣдатъ истински служители, безпристрастни и незаинтересовани, въ смисълъ да нѣма вземане и даване между лѣкаря и пациента. Защото, г-да народни представители, не е тайна, че парата съблазнява и има случаи, когато лѣка-

рът се отклонява от първото си предназначение, от истинския си дълг и превръща лекарския си дълг и достоинство в достоинство, което е близо до спекулата. Ако се намали възможността на лекаря да бъде в допир с кесията на пациента, той най-добре ще изпълни своя лекарски дълг. Ето защо аз считам, че всички лекари в България трябва да бъдат на държавна служба, както с офицерите. И действително, както всички тези чиновници на държавна служба вършат своята работа, така би трябвало и всички лекари да бъдат на държавна служба, като държавата поеме издръжката им. Повечето от лекарите и без това са на служби, пренесати по разни министерства, остава да се етатизират само по-малко от 1/3 част от лекарите, които са на частна практика. Срѣдства за плащане на лекарите и за другите медицински нужди могат да се намират, като поставим по 20% данък върху лихвите, които се получават от всички безименни облигации; и понеже са безименни облигациите и добиването на право на собственост става много лесно, би трябвало да станат именни и при покупко-продажбата им и по отношение на тях да се прилага законът за гербовия налог. От сумите, добити по този начин, ще имаме възможност да покрием разходите за заплатите на лекарите, които няма да тежат на държавния бюджет.

Въ връзка с здравното състояние, г-да народни представители, ще засегна и друг един въпрос — въпросът за износа на хранителните продукти, които са най-много нужни за нашия народ. Нашето управление, въ стремежа си да създаде по-голям износ и да повдигне външната ни търговия, разрешава изнасянето безконтролно почти на всичко най-хубаво от нашето производство. Това лѣто, напр., поради голямата суша, се произведоха по-малко плодове и зеленчуци. Имаше износ, без предварителна проверка какво и колко можем да изнесем, и въ резултат на това се получи, че през това лѣто нашето население имаше много скѣп зарзават и плодове, на недостъпни цени дори и за хора от сѣдна рѣка. Да оставим нашето население да изнемогва, а да изнесем малкото, което имаме, за да попаднат печалбите после въ малко рѣке, това не е добро стопанисване. Тѣзи храни: зеленчуци, плодове и яйца са най-необходимите за нашия народ, поради изобилието на хранителни вещества въ тях и витамини. Затова казвам, че трябва по-рано да изхраним нашето население и излишѣкът да изнесем. Тогава държавата ще има по-голяма печалба, защото нашият народ ще стане по-устойчив, ще се увеличи неговата съпротивителна способност и ще се намали заболяемостта.

Всѣки лекар е констатирал въ своята практика, г-да, па и статистиката показва, какво нашите деца и младежи от школната възраст системно се уморяват и стават жертва на много заболявания, особено туберкулоза и мозъчни разстройства. Причината за това положение се корени, от една страна, въ липсата на срѣдства за живѣне и, от друга страна, въ самото обучение. Въ просвѣтната ни политика напоследък, според моето разбиране, няма никакви особености и истински полезни корекции. Все още сме каточели въ един хаос, все още търсим нови направления и нови пътища и все още нищо истински полезно, реално не е намѣрено, особено по отношение на учебния материал. Всѣкидневно се увеличава материалът, който се преподава въ училищата, особено въ срѣдните. Всѣко ново откритие и постижение на науката веднага лѣга върху мозъка на младото поколение. Налага се една сериозна проверка на учебния материал от специални учители, педагози и лекари. Трябва от този огромен материал, който човѣчеството е създадо досега, да се извади за училищата най-сѣщественото по всѣка дисциплина, най-необходимото за общото образование на младежта. Защо не са рѣдки случаите у нас, благодарение на претрупаността на материала, когато студентите се явяват на университетските си изпити съ гимназиалните учебници и изкарват изпитите си съ отличие. Това значи, че въ гимназиите се изисква от учениците толкова, колкото се изисква и от студентите въ Университета, без да се държи сметка, че учениците се изморяват и изтощават. При това, според новата педагогия, трябва да се избѣгват честите изпити и конкурси, които всѣщност, според мене, не представляват истинска проверка на познанията, а само срѣдства за изтощаване и изхабяване нервите на нашата младеж. Съ тази мѣрка може би се цели намаление напътяването на ученици въ срѣдните училища, но тя е противопедагогична, противоздравословна и вредна.

Председател Стойчо Мошанов: Г-н докторе! Още 5 минути имате. Завършвайте!

Д-ръ Борисъ Даскалов: Завършвамъ. За здравето на нашия народъ, г-да народни представители, трябва повече грижи за децата отъ предучилищната възраст, особено за тѣзи, чийто майки работятъ вън отъ къщи и изоставятъ на произвола рожбите си. Трябва да се създадатъ веднага повече и навсѣкжде приюти, дѣтски градини, въ които малките сѣщества, бъдещи синове и дѣщери на България, да получатъ, освенъ закрила и възпитание, не-премѣнно и топла храна. Такива трапезарии са отъ първа необходимостъ.

И така, г-да народни представители, заключавамъ. Най-важните преобразования, които трябва да се направятъ за подобрене санитарното дѣло у насъ, са:

1. Да се създаде отдѣлно министерство на народното здраве, което да поеме всичките грижи.
2. Да се създаде единъ 4-годишенъ планъ за подобрене на икономическото и социално състояние на страната.
3. Да се увеличатъ срѣдствата и грижите за народното здраве.

Г-да народни представители! Ние преди около 2 месеца гласувахме единодушно заемъ отъ 4 и 1/4 милиарда за военни цели. Гласувайки, всички схващаме, че при днешното международно положение трябва да се почувствуваме и ние защитени и годни за отбрана. Г-да народни представители! Ако погледнемъ днесъ свѣта съ трезви очи, бихме видѣли и констатирали, че свѣтътъ изживява една психоза; цѣлиятъ свѣтъ е обзетъ отъ безумие и се въоръжава. А то значи да се къса отъ залѣка на народите, да се хвърлятъ тѣзи срѣдства за въоръжение, което следъ 2—3 години става вече остарѣло и трябва да се бракува. И понеже всички се надпреварватъ да се въоръжаватъ съ все по-нови и модерни срѣдства, то следъ нѣколко години само ще се отдѣлятъ отъ залѣка на народите нови срѣдства за нови въоръжения. Ако хората схванѣха своето безумие и вмѣсто за въоръжение да дадатъ тѣзи срѣдства за оржидия, съ които да се създадатъ блага, стопански и културни, народите не биха мизерствували, не биха страдали, а щѣха да благоденствуватъ. Но понеже тази психоза е обхванала всички, то и ние, малките и слаби народи, трябва да отдѣлимъ отъ залѣка на населението ни срѣдства за военни цели, които ще бъдатъ необходими да обзаведемъ нашия войникъ, който съставлява частъ отъ нашия народъ. А може би не ще стане нужда да воюваме, може би това, което ще набавимъ днесъ, ще послужи утре само за повдигане на националната ни гордостъ и ще го видимъ само по парадите; може би неприятелътъ няма въ скоро време да потропа на нашата врата, но въпреки това на насъ се налагаше и ние гласувахме този заемъ единодушно.

Но, г-да народни представители, у насъ има врагове, загнѣздили се между българския народъ, не макроскопични, а микроскопични, които са по-страшни и смъртоносни отъ външния неприятел, и ние до днесъ много малко сме взимали предохранителни мѣрки, за да можемъ да отстояваме срещу тяхния походъ. Тѣзи вътрешни врагове отдавна са притиснали нашия народъ — думата ми е за болестите — и затова трябва да водимъ борба срещу тях. Ние досега не сме обръщали голямо внимание на това, но време е да съзнаемъ, че най-първата длъжностъ къмъ страната е да поведемъ борба срещу микроскопическите неприятели. А за борба съ тяхъ трябва да намѣримъ преди всичко материални срѣдства, за да се въоръжимъ. Тукъ въ този случай нито стотинка отъ изхарчените пари за тази целъ не ще са загубени. Тѣ стократно ще се възвратятъ, защото ще се подобрятъ здравните сили на народа, ще се подобри стопанството и спокойствието на страната.

Ето защо предлагамъ и моля да си взематъ бележка отговорните фактори: ако не можемъ да намѣримъ срѣдства отъ редовния бюджетъ на държавата, да сключимъ единъ заемъ поне колкото този за Военното министерство, за да можемъ да издигнемъ страната въ здраво отношение на нуждната висота, защото здравъ народъ значи здраво стопанство, здрава и непобедима армия и могъща държава. (Ржкоплѣскания)

Председател Стойчо Мошанов: Г-да народни представители! Ще приключимъ днешното заседание.

Преди да вдигна заседанието ще трябва да опредѣлимъ датата на следващото заседание, защото ние сме въ навечерието на Рождественските празници, които всѣки добъръ християнинъ и българинъ обича да празнува.

Председателството, въ съгласие съ правителството, ви предлага да се съберемъ отново на заседание на 11 т. м., т. е. въ срѣда.

Обаждайте се: Прието.

Председател Стойчо Мошанов: По този начин ще може да прекарате и третия ден на Коледа, Стефанов-ден, при семействата си. Следващият ден ви остава за пътуване. Обаче на 11 сутринта бюджетарната комисия ще има заседание, точно в 9 и половина часа сутринта, съгласно дневен ред: разглеждане бюджетпроектите на Върховната съветна палата и на Министерството на народното просвещение.

След тия съобщения ще положа на гласуване, следващото заседание на Народното събрание да се състои на 11 т. м. Който е съгласен с това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

За това заседание на 11 т. м., в 15 ч. след пладне, ви съгласие с правителството, председателството ви предлага следния дневен ред:

1. Първо четене законопроекта за данъчни облекчения.
2. Доклад на бюджетарната комисия по бюджетпроектите за разходи за 1939 бюджетна година на: а) Главната дирекция на народното здраве — продължение разискванията; б) Министерството на финансите.

Първо четене законопроектите:

3. За изменение и допълнение на наредбата-закон за данъчни облекчения на данъкоплатците към общините („Държавен вестник“, бр. 136, от 28 юни 1937 г.).

4. За отпускане заем в размер 75.000.000 л. от Пощенската спестовна каса на Главната дирекция на пощите, телеграфите и телефоните.

5. За отпускане народни пенсии на бившия министър Янко Сакъзов и др.

6. За изменение на чл. 133 от закона за нотариусите и околийските съдии.

Одобрене предложенията:

7. За отпускане еднократна помощ на съпругата на покойния художник-скулптор Кирил Шиваров.

8. За приемане на държавна служба по ведомството на Министерството на народното просвещение чужди поданици.

9. За отпускане народна пенсия на съпругата на покойния писател Йордан Йовков и на дъщеря му.

10. За приемане завещанието на покойната Райна д-ръ Стефан Чернева.

11. За отпускане еднократна помощ на Ана Андонова и др.

Тъзи, които са съгласни с така прочетен дневен ред, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Весело прекарване на празниците, г-да народни представители!

От депутатите: Подобно и на Вас, г-н председателю!

Председател Стойчо Мошанов: Вдигам заседанието.
(Вдигнато в 19 ч. 55 м.)

Председател: **СТОЙЧО МОШАНОВ**

Подпредседател: **ГЕОРГИ МАРКОВ**

Секретари: { **Д. МАРЧЕВ**
С. ПОПОВ

Съставник на Стенографското отделение: **Д. АНТОНОВ**